
42
4 I
17

De Conceptu,

ET GENERATIONE HOMINIS: DE MATRICE, ET EIVS PARTIBVS, NEC NON DE

conditione infantis in vtero, & grauidarum cura & officio: De partu & parturientium, infantiumq; cura omnifaria: De differentijs non naturalis partus & earundem curis: De Mola alijsq; falsis vteri tumoribus, simulq; de abortibus & monstris diuersis, nec non de conceptus signis varijs: De sterilitatis causis diuersis, & de præcipuis Matricis ægritudinibus, omniúmque horum curis varijs, libri sex, opera cl[...]ßimi viri IACOBI RVEFFI, *Chirurgi Tigurini quondam congesti.*

Nunc denuò recogniti & in plerisque locis castigati, picturis insuper conuenientissimis fœtus primùm in vtero siti, deinde in partu, mox etiam matricis & instrumentorum ad partum promouendum, & extrahendum pertinentium, illustrati, ornati, & in vsum eorum qui parturientibus, & obstetricibus consulere debent, typis euulgati.

Francofurti ad Mœnum. Anno M. D. LXXXVII.

CLARISSIMO ET SPECTABILI VIRO, DOMINO LEONHARDO THVRNEISSERO, zum Thurn / ELECTORIS Brandenburgici Archiatro ordinario, & Chimico solertißimo, Domino & fautori suo colendo.

MVLTAS *esse, Thurneissere clarißime, doctrinæ Physicæ partes, nemo est qui absq; minus sani iudicij nota ambigere velit. Vulgò namq; in Scholis exordia quædam vsitatè tradi solent, de elementis, de certo numero primarum qualitatum, quibus miranda Sapientia Deus vagabundæ materiæ quasi metas circumdedit, de loco, de motu, de tempore, de corporibus mixtis, de differentijs causarum. Quæ quidem exordia cognosci necesse est, sed tradenda sunt ordine, & non miscendæ præstigiæ inanium disputationum. Accidit*

cidit enim & in hoc genere doctrinæ, ingeniorum vanitate, vt relictis materijs necessarijs, quia videbantur esse nota, procul quæsitæ sint argutiæ, admirationem pariturꝫ propter nouitatem: cùm reuerà longè maior sit Sapientia, mediocris consideratio rerum, quas Deus in natura condidit, in quibus conspici suam Sapientiam voluit, quàm illæ verborum cauillationes, quarum nulla est in vita vtilitas. Mox autem ex illis exordijs Physicis ducenda est iuuentus ad aspectionem humani corporis, vt nosipsos, qui certè præcipuũ opus in hac visibili natura sumus, agnoscere incipiamus. Et quamuis dulcedo cognitionis per sese inuitat bona ingenia, tamen & vtilitatis magnitudine moueamur, quæ quidem in conspectu est. Ratio enim tuendæ valetudinis non potest quotidie ex Medicorum præscriptis peti, sed aliqua ex parte singulis propter quotidiana pericula nota esse debet: ad quam cognoscendam profectò necesse est multorum membrorum positus, substantias, qualitates & officia scire, ac obseruare quæ quibus foueantur aut lædantur. Hæc quantulacunque cognitio prodest ad vitandos multos morbos: Sæpè enim Philosophica diligentia depelli possunt recens nati morbi, antequam confirmantur, quibus postea Medici frustra adhiberent remedia. Id fieri non potest, nisi corporis humani ædificium aliquo modo notum sit. Deinde nutrix est multarum virtutum hæc ipsa aspectio ædificij multarum in nobis partium. Et quia prima virtus est, Agnitio Dei opificis, valdè confirmatur adsensio de Prouidentia, cùm admirandam artem in tota fabricatione hominis consideramus, de qua non temerè dictum est, hominem esse paruum mundum: quia mens imago Dei est, fastigium hominis Cerebrum, nerui & spiritus qui gubernant omnes actiones, cœlestem naturam referũt. Culina gignens alimentum, terræ & aquæ similior est. Cor autem, quod fons est vitæ & viuifici caloris, Soli rectißimè conferri existimo. Iam singulæ partes ita aptè distributæ sunt locis, & distinctæ materia, figuris, qualitatibus, vt ordine ac arte conuincamur, hanc rerum naturam nequaquam casu extitiſſe, sed esse mentem conditricem, quæ de sese testimonium extare in hominũ natura, idq; à nobis agnosci & intelligi velit. Nec tantum conuincit nos hic ordo, vt esse Deum fateri cogamur, sed etiam qualis sit, monet, & imaginem gubernationis diuinæ in nobis circumferimus. Hæc cum agnoscimus, cogitemus nos verè Deo curæ esse, cum res in ipso optimas, scilicet, sapientiæ suæ radios, in nos transfuderit. In harum maximarum rerum consideratione nos adiuua-

adiuuari aspectione naturæ hominis fatendum est. Ideò enim vestigia Diuinitatis multa nobis impressa sunt, vt agnoscamus Architectum, & tota nostra vita ad normã diuinæ mentis congruat, cuius in nos similitudo transfusa est. Multum etiam prodest ad valetudinis curam & mores regẽdos agnitio fragilitatis in hoc ædificio humani corporis. Etsi enim fragilitas nostrorum corporum, etiam sine doctrina, ex tristissimis exemplis cognosci potest: tamen aliqui doctrina præmoniti, minus temerarij sunt. Cùm igitur ingens sit vtilitas, nosse humani corporis ædificium, hæc doctrina nequaquam negligenda est. Digna enim est omninò res homine, aspicere rerum naturam, nec aspernari considerationem huius mirandi opificij mundi, quod ideò tanta arte conditum est, vt tanquam theatrum aspiciatur, nosq́; de Deo, & de eius voluntate commonefaciat. Sed tamen maximè in nobis ipsis & decet, & prodest partium seriem, figuras, coagmentationem, vires & officia videre. Oraculum esse dixerunt: γνῶθι σεαυτόν, quod etsi multa monet, tamen etiã huc accõmodetur, vt illa, quæ in nobis ipsis admiratione digna sunt, & quæ sunt fontes plurimarum actionum in vita, studiosè aspiciamus. Cumq́; homines ad Sapientiam & Iusticiam conditi sint, ac vera Sapientia sit Agnitio Dei, & naturæ consideratio, fatendum est, hanc doctrinam cognoscendã esse, in qua causæ multarum actionum & mutationum in nobis conspiciuntur. Inter alios autem congessit clarissimus & solertissimus Medicus, Iacobus Rueff, Tigurinus, non contemnendum librum, de conceptu & generatione hominis, vnde Prouidentiæ diuinæ, nostræ structuræ, fragilitatis & valetudinis curæ, manifesta signa conspiciuntur. Quem authorẽ, cum propter Latinæ dictionis puritatem, tum propter elegantem doctrinam, ac insignem multiplicium rerum experientiam, summis laudibus vehi cognoscerem, & immensam vtilitatem, quæ ex huius tanti viri limatis ac consummatis lucubrationibus ad industrium & vigilantẽ lectorem redundare posse videretur, mecũ aliquantò diligentius expendissem. Et verò illa ipsa Cõmentaria ante aliquot annos ab hinc impressa inuentu rariora esse, ijsq́; vt in transcriptionibus librorum fieri solet, mendas non paucas irrepsisse animaduertens: Adhæc à quibusdam tũ officij mei, tum vtilitatis publicæ admonitus, meis impensis eum typis describendũ esse recepissem, operæpretiũ me facturum putaui, si eum multis editione priore mendis deprauatũ & obscuratum, suo nitori pristino, quoad fieri posset, restitui, figurisq́; plane nouis illustrari & ab

interitu vindicari curarem. Cæterùm cùm Opus hoc de conceptu & generatione hominis, mea qualicunq; opera repurgatum, magno cuidam & spectabili viro cõmendaturus ac inscripturus essem, qui & ipsum & impensum ipsi recognoscendo, ac elimando laborem meum ab iniqua maledicorum hominũ censura, maleuolaq́; obtrectatione vindicaret: Ad T. E. Thurneissere clarissime, illud peculiariter cum nominis tui clarissimi inscriptione mittere, tuoq́; acerrimo iudicio subijcere volui, quod T. E. doctrina & peritia bonarum literarum, ac plurimarum rerum experientia singularis, in varijs negotijs ac consultationibus ita probata & cognita sit, vt de hoc genere scriptorum tui iudicij calculo reportato, aliorum iniqua censura non sint extimescenda: nec ea cuiquam gratiora fore sperarem, quàm vtilitatem & præstantiam ipsorũ intelligenti. Nam (vt vulgò dici solet) artis cuiusq; Iudex est optimus, qui eam cognoscit, nec scientia inimicum, nisi ignorantem, habet.

Tibi igitur, spectabilis ac solertissime Thurneissere, tuoq́; patrocinio authorem hunc commendo ac consecro: Teq́; rogo vehementer, vt eum pro tua singulari, qua præstas omnibus humanitate, candido atq; beneuolo animo suscipias, tuoq́; patrocinio contra maleuolos protegas, hanc compellationem meam benignè admittas, institutum Dedicationis probes, meq́; in numerum cultorum tuorum referas, etiam atq; etiam peto. Id quod si obtinuero, vberrimos consilij mei fructus percipiam, ac nihil eorum, quæ ad prædicationem & laudem T. E. pertinere poterunt, prætermittã. Quam ea valetudinis prosperitate, eoq́; rerum ac studiorum fœlici successu florere precor, quo viri pietate, virtute, studijs, meritisq́; erga quamplurimos insignes à bonis omnibus dignissimi iudicantur, ac me meaq́; studia fauori tuo commendo. Francofordiæ ad Mœnum, 3. Idus Martij, Anno CIↃ IↃ LXXX.

T. E.

Studiosissimus

Sigismundus Feierabendius,
Bibliopola Francofordiensis.

DISPOSI-

DISPOSITIO OPERIS PER ARGVMENTA librorum & capitum.

LIBER QVARTVS, DE DIFFERENTIIS non naturalis partus, & earundem curis.

LIBER QVINTVS, DE MOLA ALIISQVE falsis vteri tumoribus, simulque de abortibus & monstris diuersis, nec non de conceptus signis varijs.

LIBER

LIBER SEXTVS, DE STERILITATIS caufis diuerfis, & de præcipuis matricis ægritudinibus, omniumque horum curis varijs.

CONRADVS GESNERVS ad Lectorem.

NOn parca laus debetur illi & gloria,
Qui rebus in magnis sui
Exercet ingenij vires: & publicè
Prodesse quærit plurimis.
Sed alij rerum partes alias excolunt,
Laude omnes dignandi sua.
Excellit ille, principia qui maximè
Doctrinæ cultu ornauerit.
Iam porrò vt princeps omnium rerum est homo.
Quas mundus hic complectitur:
Sic principem illi gloriam debebimus,
Qui nascituro fert opem
Homini doctrina scriptisq́;, vt initia statim
Sint commoda & facillima.
Quod si quis non multum, nec magna præstitit,
Conatus est laudabilis
Et institutum saltem, quod quidem optimum
Fuit Iacobo Rueffio,
Chirurgo insigni, & artis experientia
Passim celebratissimo.
Amore hunc Lector te decebit candido
Multo & fauore prosequi,
Fruiq́; rebus traditis ab eo magis,
Quàm verba carpere & stylum.

LIBER

LIBER PRIMVS DE GENERATIONE HOMINIS.

CAPVT I.

De genitali semine, quid sit, vnde & quomodo nascatur.

PRocreationem naturalem hominis, talem omninò obseruamus, qualem omnis generis stirpium generationem animaduertimus. Vt enim illæ ex semine sui quæque generis telluri commisso, germinant, augentur, & ad perfectam suæ naturæ formam naturaliter excrescunt: ita homo quo-

quę rationalis creatura, sui corporis ratione, ex viri genitura in vterum fœminæ, tanquam agrum, proiecta, naturaliter suum trahit principium. Ea ipsa autem genitura, quam sperma siue semen dicimus, sua origine atque natura, superfluus tantùm humor est, residuum inquam alimenti, & superfluum tertiæ in corpore concoctionis, per abstrusa organa ex potissimis corporis membris ad partes genitales deductum, generationi inseruiens.

Semen genitale quid sit.

Oritur autem ex omnium alimentorum hominis nutritioni inseruientium residuis, eorundem naturali in tertiam vsque concoctionem alteratione facta: ex cuius concocti alimenti superfluo, suo modo hoc recollectum, pro ætatis & naturæ constitutione, generari compertum est. Fit enim cuiusque cibi in animantis alimentum conuersi, vsq; ad seminis generationem triplex concoctio, sequente nihilominus ea quæ omnium concoctionum est

Vnde nascatur.

Concoctiones quatuor.

1. purissima. Alimento nanq; per manducationem ad ventriculum demisso, mox quod syncerum alimentum reliquis destinatur partibus (excremento sicco per intestina ad aluũ depulso) per venas meseraicas exugentes, raptum ad vnam veluti portam, ex innumeris canalibus corriuatum, iecinori in-

2. fertur. Vbi ad prioris in ventriculo concoctionis rationem, altera mox etiam in hepate ad ipsum deriuati alimenti fit concoctio: & separatis superfluis, vtraque bile scilicet, & humore aquoso à vasis emulgentibus attracto, vt colatus per renes, inde per vreteres meatus in vesicam defluat, residuũ per concoctionem hanc hepatis defecatum, sanguis inquam ad cor, velut ad vitalem administrationem transmittitur. In corde rursum tertia semel sumpti ali-

3. menti fit concoctio. Illic enim sanguis vitali assumpto spiritu, per singula corporis membra diffusus, rursus quod in se superfluum est per latentes poros excernit. Tandem hîc spiritus per vasa spermatica, venæ cauæ ramos, deriuatum sanguinem, amplius illic concoctum, in spermatis naturam conuertit, minimorum ad hoc vasorum crispatis reuolutionibus & glandulosa testium & quas parastatas vocant substantia, conducentibus. Sic elaboratus in hepate sanguis, & in vitalem spiritum magna ex parte conuersus, mox per obortã arteriam eiusq; ramos ad omnia reliqua totius corporis membra

Quomodo nascatur sem. en.

4. deriuatur. Inde verò quarto loco (vt hoc præter institutum subijciamus) assimilatio fit, vegetante & confirmante hoc succo vitam qui vltimo omnium purissimus cum vitali spiritu remansit, expulso rursum in sudore per poros, si quid impuri vel relictum vel obortum fuerit.

Cęterùm

Cæterùm vt planior nobis huius generationis & originis ratio constet, eandem stirpium quoque & si qua cum stirpibus sub eandem rationem cadunt, originem esse, subiecta breui demonstratione declarabimus. Itaque quemadmodum in cuiuscunque generis seminibus, granum ipsum terræ commissum, omnium sequentium alterationum alimentum, & quasi primum subiectum existit, vnde in similem sui naturam germinat, augetur & excrescit: ita sumptus cibus in humano corpore primam variæ concoctioni præbet materiam. Et vt illic certissimam discretionem puri ab impuro, & residui à superfluo obseruamus, ita hic naturalem inutilis ab vtili separationem certis suis gradibus animaduertimus. Primo enim semen terræ commissum, mox eius humore tumidum, pellicula sua qua conclusum erat sese exuit, sursumq; germinando illam, quasi siccum excrementum, inanem proijcit, grano interim, vt ad incrementum tendat, progerminante. Incremento deinde ad nudatam vsque flore frugem tendente, altera depuratio florem in eminentia rami natum deijcit: denudatam autem flore frugis spem, velut hoc quod purum & vtile ex altera purgatione remansit, conseruat. Exinde, fruge iam ad iustam quantitatem enata, tertia alteratio folia, velut huius gradus superfluum, deijcit, fructum vero iam toties excoctum ad vtilitatem alimenti hominum data maturitate, destinat. Iam vero & fructum ipsum latens in eo semen vel rumpit, vel putrefaciendo excutit, terræque commissum, rursum in suæ naturæ proprietatem festinat, non in se, quod est manens, sed ad sui primitiui vnde enatum est similitudinem tendens, vt omnino verum in eo esse constet, Naturam similia sibi generare. Quiduis enim eius vnde enatum est formam & similitudinem naturaliter appetit: vnde non è piro mala, vt nec è malo pira, nisi insitionis & plantationis ratione secus fiat, generari videas. Quare idem in hominum generatione, quod in stirpium ortu, agnoscendum relinquitur, vt quoniam ex vno semine membris bene distincta corpora generari videmus, ex distinctis quoq; corporis partibus illud oriri credamus. Vnde, quid & quàm bene dicant, ipsi viderint, qui genitale semen tantum ex cerebro generari asseuerant, cum & concoctionũ rationi & corporum constitutioni minus hoc sit consentaneum. Certum quidem est, aliquã huius nec paruam etiam partẽ à cerebro deriuari, potissimam autem ex totius corporis potissimis partibus colligi. Si enim ex

Similis ratio seminũ in stirpib.

1. 2. 3. 4.

An ex cerebro genitale semẽ.

vna aut altera tantum parte hoc generari dicamus, illud ipſum non fallaci ratione conſequi nemo non videbit, eaſdem tantum partes iterum generari oporteret. Rectè itaque dicimus, præter eam quam & à cerebro trahit originem, ex toto quoque corpore eiusque partibus potiſsimis generari, effectu ipſo cauſam docente, maximè cum membra diſtincta & ad iuſtam corporis formam perfectè abſoluta in prognatis videamus. Habemus pro nobis contra aliorum opiniones ipſum quoque Hippocratem, omnium medicorum facile principem: qui & ipſe genituram ex toto colligi corpore aſſeuerat, & ita quidem, vt conſtitutioni generantis, generatum quoque reſpondeat, ex infirmo inquam ſemine, infirmo, ex valida verò genitura, valido nato homine. Quibus accedit, quod & in liberis quoque non raro eas, quæ & parentibus ægritudines vel vitioſæ corporis notæ inſunt, obſeruamus, quæ genituræ vitio in ipſos tranſiſſe omnino credimus. His itaq; certò conſtitutis de genitalis ſeminis origine atq; materia, hæc præmiſiſſe ſufficiat.

CAPVT

CAPVT II.

De mixtura vtriusque sexus seminis, eiusq; substantia & forma.

Postquam autem vterus; quod genitale fœminei sexus membrum est, viri genituram conceperit, suum quoque semen illi admiscet, ita vt ex

ambobus vtriusque sexus seminibus vna mixtura fiat. Circa hanc autem proximam fœtus materiam, non omnibus idem est iudicium. Aristoteles enim fœminæ menstruum, præparatam dicit esse totius fœtus, licet crudam materiam, quæ informetur intromisso in hanc virili semine in vitalem spiritum verso, qui artificis instar hanc distinguat, & fabri instar rude ferrum malleo super incudem complanantis, formet. Galenus autem ambo in matrice confusa semina primam fœtus perhibet esse materiam, & ita quidem, vt sine debita horum mixtura nihil neque concipiatur neque generetur. Licet verò par horum confusio fiat, tamen non eandem eorum esse qualitatem, non est dubium. Calore enim & spissitudine viri genitura, muliebre semen superat, quod præ illo magis humidum & frigidum, ideoq; & aquosum magis esse, vel temperamenti ratione constat. Nihilominus tamen, licet in tantum qualitate differant, muliebre semen viri genituræ par in fœtu constituendo præbet auxilium, ita vt vtriusq; virtute simul ipsa inter semina mutuo coalescant.

Prima fœtus materia quæ sit.

Menstruum quid sit.

Porrò cùm sanguis menstruus genituræ muliebris materia sit, (vt huius etiam non minus quàm virilis genituræ origo constet) tenendum est, menstruum aliud non esse, naturali ratione habita, quàm tertiæ concoctionis excrementum, singulis mensibus collectum expurgatumq;, à mense lunari menstrua purgatione dicta. Quæuis enim fœmina eius quæ purgationem hanc ferre potest ætatis, valetudine modò corporis benè constituta, naturaliter singulis mensibus ab hoc superfluo purgari debet. Et ea ipsa de causa expurgationem hanc Germani florem vocant, quòd quemadmodum arbores quæ flores non emittunt, vel senio vel naturæ vitio, non fructificant: ita etiam quæuis fœmina, hoc flore, hac inquam purgatione suo tempore destituta, naturaliter neque concipere neque generare possit, sterili viro similis, eadem generandi facultate, aut aliquo vitio, aut propter complexionem nimis humidam & frigidam, exhausto calore naturali, destituto.

Mixtis itaque ambobus seminibus & in vterum receptis, mox tenui quadam tunicula ex calore matricis generata concluduntur, & ad formam oui tenuissima pellicula conclusi coagulantur, quemadmodum adiecta hac ipsa figura demonstrat.

CAPVT III.

De tribus tunicis quibus fœtus in vtero munitur & tegitur,

GEnerato primùm post conceptionem loculo, conclusus in illo se vitalis spiritus exerit, & munimenta concepto fœtui generantur. Et primum quidem ex extrema seminis superficie, propter muliebris genituræ humiditatem aquosiorem, tenuis membrana generatur, quæ propter humidiorem qualitatem latius extenditur, pellucida primum, post partum autem in fasciculum conclusa, chorion vel secundæ dicta. Ex huius autem humiditate superflua, generantur & aliæ duæ tunicæ, quæ à superfluis fœtum muniunt, veluti à menstruis post conceptum retentis, nec non alijs quoque superfluitatibus, quæ neque alimento neque incremento fœtus seruiunt, sed officiunt magis, nihilominus tamen in matrice intra secundas vsque ad pariendi tempus retinentur, quando aut sponte ruptura facta, aut obstetricis ope soluta, diffluunt. Prima fœtus tunica Chorion.

Secunda itaq; tunica Arabicè Biles, Græcis allantoides dicta, connexis fœtus partibus adiacens, ab vmbilico omnia inferiora concludit, rugosa & sinuosa admodum, sinuosæ vesti non absimilis, in quam vrina, sudores, & Secunda Biles.

si ali-

ſi aliqui alij acriores humores à maturo ferè iam fœtu profluunt, deſtillant, & ad pariendi tempus vſque detinentur. Maturiores enim iam infantes non per vteres ad pudenda, ſed meatibus quibuſdam per vmbilicum

extra ſeptum hoc vrinam excernunt. Ab hac ergò & humoribus alijs fœtus illa tunica munitur, ne horum acrimonia afficiatur, aut impuritatis aliquid ſibi contrahat.

Tertia abgas.

Tertia tunica, totum fœtum interius ambiens vndique complectitur, & ab humoribus & aſperioribus exterioribus tunicis tenerum fœtum defendit, mollicula & tenuis admodum, eoque à Græcis amnœa, quaſi ad agni mollitiem accedens, nuncupata. Quibuſdam verò Armatura conceptus, Arabicè abgas dicitur. Harum autem tunicarum differentias cum contenta genituræ mixtura, adiecta figura declarat.

CAPVT IIII.

De tribus facultatibus corpus diſpenſantibus, & ipſo ſpiritu.

MIxta iam & concluſa vtraque viri & fœminæ genitura, mox vis ſiue facultas, animæ inquam potentia eſſentialiter ei ad ſuas in corpore actiones peragendas attributa, ſe exerit, & triplici ferè modo conuenienter operari incipit.

Prima facultas naturalis.

Prima facultas naturalis eſt, facultatum aliarum fomes & baſis, animalibus ſimul & plantis communis. Hæc mox à tempore generationis vſq; ad perfectionem eius quod generatum eſt operatur, augmentando inquam & nutriendo. Locum autem in hepate obtinet, vnde deinceps per venas in totum corpus ſpargitur. Eius verò operatio prima fronte duplex eſſe deprehenditur. Alteratrix inquam, quam Immutatiuam nonnulli dicunt, quæ generatim primum ſeminis ſubſtantiam immutat, & ex eo quod ante fuerat in

I. Alteratrix.

rat in substantiam singularum partium vt singillatim fiat qualibet, conuertit: particulatim verò ex mixtis qualitatibus & elementaribus facultatibus in eam substantiam rursum intendens, per calidum & humidum molliorem substantiam efficit, qualis in animalibus est caro, in plantis verò flores & medulla: per calidum & siccum in animalibus cor, in plantis radices: per frigidum & humidum, in animalibus pilos, in plantis folia: per frigidum & siccum autem in animalibus neruos & ossa, in plantis verò cortices & ligna operatur. Formatrix deinde, quam informatiuam vocant alij, quæ eam quæ alteratur materiam, effingit ad eius similitudinem, vnde suam traxit originem, partibus suo primitiuo similibus singillatim dispositis. Hac ipsa partes quæ caua esse debent, veluti intestina, venæ, arteriæ & similia caua fiunt: quæ verò solida, solidæ itidem. Et breuibus, hæc omnia singillatim vel minutissima quæq; format, & cuiusuis particulæ superficiem perficit, ita vt nihil otiosum, nihil etiam superfluum existat. 2. Formatrix.

His autem principalibus facultatibus ad naturalem vim in perficiendo animali pertinentibus, aliæ quoque auxiliares vel famulantes potius insuper accedunt. Generatrix inquam vel generatiua, in lõgitudinem, latitudinem, & profunditatem ipsum generatum diducens. Auctrix etiam, quæ per nutritionem auget, & ad iustum augmentum vsq; perficit. Nec non & nutrix, quæ fœtui in vtero iam inde à concepto semine seruit fouetq;, vt tot ac tantis animalis partibus constituendis sufficiat. Vltimæ autem huic aliæ quoque auxiliares facultates quatuor accedere perhibentur. Attractrix, quam appetitiuam dixêre quidam, quæ conueniens nutrimentum singulis partibus sua vi ceu instrumento attrahit, veluti pro carnis nutrimento substantiam sanguinis, pro cerebri verò alimento substantiam phlegmaticam, & similiter in alijs calida & sicca facultate sua operans. Coctrix vel alteratrix calida & humida vi operans, alimenti substantiam immutat, & diuersæ naturæ alimenta in vnam veluti massam redigit. Retentrix vel retentiua, quæ purum nutrimentum retinet (vnde id excoctum singulis membris assimilatur atque vnitur) frigidi & sicci ope vsa. Expultrix vel expulsiua, quæ superflua, neque quantitati neque qualitati partium conuenientia, ideoq; partibus nullatenus assimilanda, humidi & frigidi ope necessario expellit.

Facultates auxiliares vel famulātes. 1. 2. 3.

Secunda facultas, Vitalis.

Secunda facultas quæ in humano semine principaliter operatur, Vitalis dicitur, & suum in corde locum habet. Ea autem cor viuificat, à quo per arterias annexas vitalis spiritus ad omnia membra, naturali facultate disposita, viuificanda, cor atque arterias dilatando & constringendo procedit. Dilatando inquam, quia quæ cordi motiua vis inest, ipsius cordis motum à medio ipsius in omnes extremitates dilatat. Constringendo autem, quia eadem vis cordis motum ab omnibus extremitatibus rursum ad medium ipsius colligit & constringit. Vtrunq; verò horum pulmonis beneficio fieri videmus, qui follis instar aerem cordi per arteriam attrahit: is ab eodem rursum ad alias corporis partes per arterias transmittitur. Idem continuo motu pectus mouet, neruis & lacertis motis primitus. Summè ergò necessarius hic est, tum propter naturalis caloris circa cor mitigationem, qui ex aere frigido temperandi gratia nimium calorem attrahitur, maximè cùm tanti caloris ipsum cor esse constet, vt nisi ex aere frigidum per pulmonem sibi subinde temperamentum attraheret, in se mox suffocatum periret: tum etiam propter vitalis spiritus nutrimentum, ex cuius temperamento animalis generatur spiritus, cuius in cerebro sedem esse mox dicemus, vnde omnes nerui originem trahentes, per spinam dorsi descendunt, & in corpus hinc inde diuiduntur, nec non & à primitiuo suo animali spiritu ope vitalis spiritus conseruantur. Idem tamen ille per anhelitum attractus pulmonis ministerio aer, & in vitalem spiritum transiens, multis quoq; modis non rara obseruatione corrumpitur, cerebri inquam dispositione mala, infectione hepatis, affectione cordis, perforatione pulmonis & similibus, exterius quoque accedente nimia aeris corruptione: de quibus in præsenti plura dicere, & præter institutum, & præter vtilitatem aliquam singularem foret.

Pulmo.

Tertia facultas, Animalis.

Tertia facultas Animalis est, quæ regina veluti supremum locum occupat, sedemq; in cerebro obtinet. Ea verò triplex certò deprehenditur. Prima enim huius virtus Ordinatrix est, quæ totum cerebrum disponit, & sola suo ordine occupat. In priori enim huius parte Imaginationem, in media Rationem, in posteriori verò collocat Memoriam. Quod enim in prima cellula phantasia concepit, mox id ad Rationis domicilium velut iudicandum transmittit: & quod hic iudicio decerptum, Memoriæ ad conseruandum & in effecta dirigendum relegat. Altera Sensitiua est, quam licet va-

ut variam pro sensuum ratione sciamus, hoc tamen fieri modo teneamus. Spiritus animalis (cui modò in cerebro locum esse diximus) procedens ab interioribus cerebri cellulis, mediantibus neruis quibusdam subtilissimis, sensus format, & sua virtute horum neruorum ministerio, ad oculos visum, ad nares olfactum, ad aures auditum, ad palatum verò gustum dirigit, quos ex sensibus capitis tantum numerari videmus. Tertia Motiua, in cerebro generata: cui mouere proprium dicitur. Sicut enim Spiritus animalis disponit & dirigit ordines ac proprietates sensuum, vti prædictum, ita eiusdem beneficio motus quoque diriguntur, quibus spirituum virtutes dilatentur, & alia quoque membra dimittantur. 2. 3.

Caterùm ad omnium harum facultatum perfectionem, necessario spiritus exigitur, cuius beneficio & motu continuo tam sensus quàm virtutes impellantur, vt actiones suas peragant. Hunc autem dicunt subtilem quandam aeream esse substantiam, quæ corporis virtutes continuè ad suas peragendas actiones excitet. Et reuera hic Spiritus subtile quoddam corpus est, caloris vi generatum, propter sanguinem in hepate scaturientem, per anhelitum & arterias attractus, indeq; per venas ad omnia membra diffusus, corpora viuificans, promouendo motui, mediantibus neruis & musculis, inseruiens. Hic autem primò ad hepar dirigitur hoc modo: Calore existente in sanguine, ebullitio quædam fit in hepate, vnde fumus quidam vel vapor prodit, qui mox per venas hepatis depuratus in subtilem quandam aeream mutatur substantiam, & Spiritus Naturalis dicitur, qui sanguinem subtiliat, & inde ad singula membra dimittitur. Inde, ab hepate inquam, idem ille Spiritus per venas quasdam ad cor transmittitur, vbi motu partium cordis & agitatione mutua magis purus fit, & in naturam magis subtilem conuertitur, & Vitalis spiritus esse incipit, eò quòd à corde per arterias ad totius corporis membra se diffundit, & naturalis spiritus virtutem auget & adiuuat. Rursum autem & à corde idem ille spiritus sursum per arterias ad cerebri cellulas penetrans, ibidem plus elaboratur, & in essentiam Animalis spiritus, qui omnium est purissimus, transmutatur, vnde mox rursum per sensuum organa ad confirmandos illos aliquatenus dimittitur. Licet ergo idem ille vnus sit spiritus, tamen propter diuersa in diuersis partibus officia, aliter atque aliter intelligitur,

Spiritus quid sit.

Quomodo generetur spiritus Naturalis.

Quomodo Vitalis.

Quomodo Animalis.

telligitur, vt in hepate Naturalis, in corde Vitalis, in cerebro verò Animalis dicatur.

An Spiritus sit anima. *Caterùm hunc Spiritum non credendum est esse Animam illam immortalem homini à Deo infusam, sed tantum instrumentum & vehiculum eiusdem. Nam hoc spiritu mediante tantum, anima corpori coniungitur: neque tamen etiam sine huius ministerio perfecta anima in corpore exercitatio est: id quod multis rationibus probare facile esset, nisi alias isthac de Facultatibus & Spiritu tractatio in longum sat nimis excreuisset.*

CAPVT V.

De vera partium generatione, & incremento fœtus pro ratione dierum ac temporum.

Postquam matrix recipiendo genitali semini naturaliter propria (magneti ferrum, & electro crines ac plumas attrahenti, similis) genitale semen receperit, & calore suo in coaguli vel oui formam ambo semina concluserit, à primo statim die vsque ad sextum vel septimum plurimæ & subtilissimæ fibræ oriuntur, calido motu natæ, in quibus mox hepar cum potissimis organis suis naturali virtute generatur. Vitalis enim Spiritus per sua organa ad conceptum semen dimissus, potissima membra intra decimum diem format atque distinguit, intromissus inquam per venas quasdam secundinæ, quibus matrix est affixa, quibus sanguis importatur, & ex quibus vmbilicus generatur, vt ex tertio capite constat. Eodem verò tempore in concreto semine tria alba minuta puncta concreto lacti non dissimilia, loco hepatis, cordis, & cerebri oriuntur hac ipsa figura teste.

Mox

Mox etiam vena per vmbilicum directa crassiorem sanguinem in semine confusum, alimento idoneum, attrahit, vnde ad huius figuræ formam bifurca vena generatur.

Hepatis generatio.

In altero eius venæ ramo sanguis colligitur, ex quo primùm hepar generatur, eo modo quo supra de facultate naturali dictum est. Vnde facile constat hepar coagulatum & concretum tantum esse sanguinem, massam inquam quandam sanguineam: necnon etiam videre licet quàm multas & varias in expulsiua & attractiua virtute venas sibi habeat accommodas. In altero vero ramo generantur texturæ illæ vel telæ venarum, cum dilatatione aliarum venarum, necnon ventriculi, splenis & intestinorum in infima ventris parte. Hinc mox omnes venæ tanquam rami ad vnum recolligantur truncum in superiori hepatis textura ad venam cauam. Is truncus mox ramos venarum ad constituẽdum diaphragma dimittit, & non paucos in superiorem partem spinæ dorsi supra diaphragma sitam, necnon & in inferiorem vsque ad femora dirigit.

Deinde cor cum venis suis ab vmbilico in semen extentis, vitali virtute generatur, ad spinam dorsi directus, pro huius figuræ demonstratione.

Cordis generatio.

Istæ vero venæ calidissimum & subtilissimum sanguinem attrahunt, ex quo cor generatur in membrana cordis vel pericardio, natura carnosum & crassum, pro calidi membri ratione necessaria. Vena caua autem extendens se & penetrans interiorem con-

cauitatem dextri in corde lateris, sanguinem pro cordis alimento eò deriuat. Ex eodem etiam eius venæ ramo in eadem cordis parte, alia quadam vena suboritur, immota quibusdam vel tranquilla dicta, eò quod pro aliarum cordis venarum pulsantium ratione non pulset, sed tranquilla delitescat, in hoc ordinata, vt excoctum in corde sanguinem ad pulmonem dimittat, binis arteriarũ instar (vnde vena arteriosa dicitur) circundata tunicis.

Vena immota vel tranquilla.

Cæterùm in concauitate sinistra in corde partis, maxima vena pulsatilis Aorta dicta oritur, vitalem spiritum per sanguinem cordis in omnes venas pulsatiles corporis diffundens. Vt enim vena caua origo est omnium venarum per quas corpus totum sanguinis nutrimentum attrahit: ita ab Aorta deriuantur omnes venæ pulsatiles, per totum corpus spiritum vitalem vndiquaque diffundentes. Cor enim fons & origo vitalis caloris est, sine quo nullum nec animal, neq; membrum foueri posset.

Aorta.

Sub modo dicta magna Aorta in concauitate sinistra cordis, alia adhuc vena, arteria venosa dicta, oritur. Ea etiamsi verè pulsatilis vena sit, & vitalem spiritum dirigat, vnicam tantum tamen tunicam habet pro sanguinearum venarum more. Ideò vero illa condita est, vt frigidum aerem à pulmone ad cor refrigerandi gratia deriuet, & nimium calorem temperet.

Arteria venosa.

Quia verò ex vtraque concauitate cordis venæ prorumpunt, & pulmoni inseruntur, ex his pulmo quoque formatur. Vena enim è dextra concauitate cordis procedens, sanguinem producit subtilissimum, qui dispersis hinc inde fibris in carnem pulmonis mutatur. A magna vero vena cordis & hepatis, caua inquam & aorta, generatur totum pectus, nec non successiue etiam cum brachijs crura.

Pulmonis generatio.

Intra prædictum tempus generatur etiam suprema & potissima huius structuræ pars, cerebrum inquam, in tertia huius massæ pellicula. Repleta enim

Cerebri generatio.

tota seminis massa animali spiritu, contrahit is magnam genitalis humoris partem, & in concauitatem quandam, in qua cerebrum formetur, concludit. Externè autem operculo quodam circumquaque tegitur, quod calore tostum & siccatum, in os redigitur, & Cranium fit, pro præcedentis figuræ forma.

Sic autem formatur cerebrum, vt vitalium spirituum omnium naturas concipere, retinere & mutare posšit, vnde etiam & rationis & omnium sensuum initia proueniant. Vt enim ex hepate venæ, ex corde verò arteriæ suam trahunt originem: ita etiam à cerebro nerui mollioris & leuioris naturæ existentes, oriuntur, non venarum more concaui, sed solidi. Hi autem prima & potißima omnium sensuum instrumenta sunt, per quæ omnes sensuum motus propter vitalem spiritum ritè fiunt. Neruorum origo.

Post neruos ex cerebro etiam medulla spinæ dorsi generatur, non absimilis à cerebro naturæ, vt vix medulla dici poßit, tum quod nullam ad medullam similitudinem habet, tum quod nec substantia illam refert. Medulla enim superfluum quiddam est alimenti membrorum ex sanguine ortum, ad humectanda & vegetanda corporis ossa destinatum: cerebrum autem & medulla spinæ dorsi ex semine suam trahunt originem, non pro alendis aut vegetandis alijs deputata membris, sed vt per se priuatas corporis partes constituant, propter sensuum motum & vsum, vt inde omnes alij nerui sua initia sumant. Ex medulla enim spinæ dorsi plures nerui oriuntur, ex quibus corpus sensum & motum habeat, sicut ex facultate vitali & animali bono discrimine constat, vt in superioribus capitibus declaratum est. Medulla spinæ dorsi.

Porrò hic notandum est, ex ipso semine generari cartilagines, ossa, tunicas venarum hepatis, & arteriarum cordis, cerebrum cum neruis, rursum tunicas & panniculos tum alios tum tegumenta fœtus. Ex proprio vero fœtus sanguine generatur ipsa caro, & si quæ carnosa sunt, velut cor, hepar & pulmo. Deinde vero omnia hæc simul vegetantur sanguine menstruo per vmbilici venulas attracto, quæ ex venarum orificijs in matricem directæ obseruantur. Quæ omnia distinctè ab ipso conceptu vsque ad decimum octauum diem primi mensis fiunt, quo tempore semen dicitur, deinceps vero fœtus & dici & esse incipit, quod veteres quidam his etiam carminibus complexi sunt: Fœtus.

Sex in

Sex in lacte dies, ter sunt in sanguine trini,
Bisseni carnem, ter seni membra figurant.

Et aliter.

Iniectum semen, sex primis certe diebus
Est quasi lac: reliquisq; nouem fit sanguis: at inde
Consolidat duodena dies: bis nona deinceps
Effigiat: tempusq; sequens producit ad ortum.
Talis enim prædicto tempore figura consit.

CAPVT VI.

De nutrimento fœtus in vtero, quibus alimentis alatur, & quando in infantem excrescat.

DVm in vetero fœtus est, attracto per vmbilicum fouetur sanguine, quo fit vt post conceptum menstrua mulieribus fluere desinant. Fœtus enim tum appetere multumq; sanguinis attrahere incipit. Sanguis autem mox à conceptu triplici discrimine discernitur. Primam & purissimam eius partem fœtus pro alimento attrahit. Secundā minus puram & tenuem sursum matrix per venas quasdam ad vbera propellit, vbi in lac transit, quo iam natus nutriatur infans: eoq; fit vt meatus quidam à matrice sursum ad vbera tendant, vt sequenti libro in demonstratione patebit anatomica. Tertia & impurissima sanguinis pars in matrice remanet, & cum secundina in partu & post partum effluit. Inde est quod Hippocrates multum affinitatis inter lac & menstrua esse dicat, cum illud ex his fieri contingat. Galenus etiam huius rei gratia eleganter monet, infantem plus ex matre quàm à patre habere, eo quod primum semina menstruis augeantur, mox his in vtero nutriatur fœtus, rursus natus alatur lacte: & quemadmodum quæuis stirpes plus ex terra quàm parente planta habent, ita infantes plus ex genitrice.

Tria sanguinis menstrui discrimina post cōceptum.

Lactis generatio.

genitrice. Hinc etiam fieri ait, quòd tanto plus matribus tribuatur, quanto plura ipsa dederint.

Caeterum formatus iam & perfectus in vtero infans, primo mense vrinam per vmbilici meatus emittit: postremo autem mense, occluso eo ductu, per pudenda, vt supra in 3. cap. de tribus panniculis est demonstratum. Per anum autem, dum in vtero est nihil excernit, quia per os nullum adhuc alimentum attraxit. Post 45. diem Hippocrate monente vitam accipit, & cum hac animam diuinitus infusam, multorum iudicio, ita vt tum sentire incipiat. Ab eoq; tempore non foetus porrò, sed infans & dici & esse, hac forma, incipit.

Vitae infantis tempus.

Motus tempus.

Licet vero hoc tempore sentire possit, motu tamen caret, vtpote tener adhuc admodum. De motus autem tempore scitè Hippocrates sic monet. Si duplo accipias à conceptu dies, motum deprehendes. Motus autem numerus triplicatus, indicabit diem partus. Exempli gratia. Si 45. diebus formatus fuerit infans, 90. die se mouebit, qui dies medium tempus est latentis in vtero: nono vero mense prodibit, & ad partum festinabit, quanquam puellae decimo demum mense plerunq; nascantur. Et hac de formatione, incremento & perfectione pro ratione dierum & temporum.

LIBRI PRIMI FINIS.

LIBER SECVNDVS.

DE MATRICE ET EIVS PARTIBVS: *nec non de conditione infantis in vtero, & grauidarum cura & officio.*

CAPVT I.

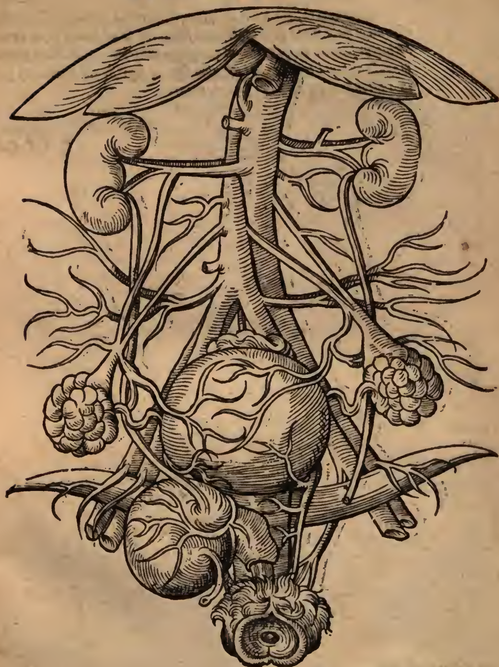
Quàm necessarium sit, matricis anatomen huic operi inserere.

Etiamsi pro materia & operis ratione, huius capitis tractatio facile omitti posset, circumstantiæ tamen (quia de prægnantibus res est) hanc non immeritò postulare videntur. In quauis enim re, obiecta plurimum docere, sensusq; ad percipiendam rei certitudinem plurimum excitare, rudioresq; ex his plura posse assequi, nemo est qui nesciat. Vt enim cæcus, quia luminis orbus est, nihil artificiosum dabit: ita nec obstetrix harum ignara præceptionum in dubijs casibus se expedire poterit. Quomodo solabitur hæc alias quæ propter ignorantiam ipsa formidolosior extiterit? quomodo infanti opem feret, quæ nec partus signa nec prolis conditionem & situm nouerit? quomodo parturienti, cui commoda præcepta ignorantiæ causa dare non possit? Non ibi consilium, non ibi auxilium. Ergo quemadmodum in speculo quæuis obseruantur, ita in hac tractatione summe necessaria præcepta percipiuntur, quæ huic negotio & curæ cum primis seruiunt. Ea causa moti, hanc ex celeberrimi doctissimique Andreæ Vesalij Anatome fœminei corporis figuram cum matrice & alijs vteri partibus proferre voluimus, vt hac ceu speculo quotquot prægnantibus inseruiunt vtantur vtiliter.

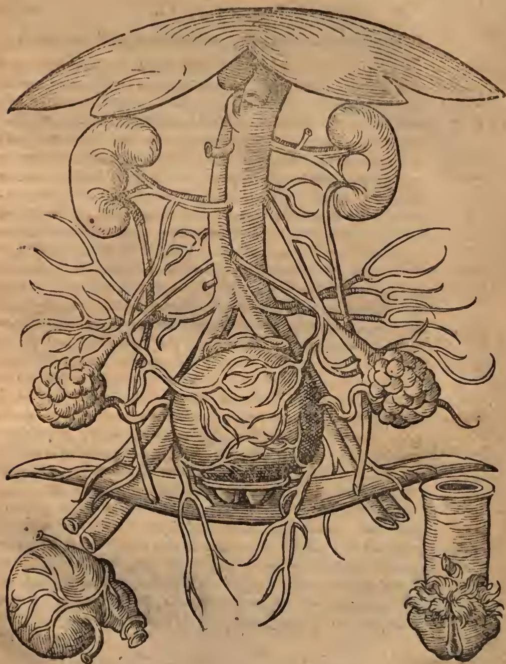

Cæterùm quia in intestinis fœminei & virilis corporis nihil existit discriminis, nisi in genitalibus & vasis spermaticis tantùm, sigillatim illa pro nostræ tractationis ratione distinguimus, & matricem cum orificio colli sui, annexis poris vreteribus, & tota eiusdem structura, sequenti figura spectandam proponimus.

Sequens

Sequens verò figura vterum ipsum resecto collo, cum occluso matricis ostendit orificio, intra quod conceptum formatur & ad partus vsque horam detinetur semen. Ea ipsa vesicam quoque à collo resectam simul adumbrat. Singula autem literis & characteribus signare superfluum duximus, quia in Anatomicorum libris hæc passim extant.

CAPVT II.

De matricis substantia, forma, qualitatibus, & partibus annexis.

Matrix membrum fœmineo sexui proprium, conditum est à natura seminis receptaculum, in quo conceptum retineatur vsq; dum ad iustam corporis formã excreuerit. Forma huius quadantenus quadrata, simul tandẽ rotunda est, vesicæ nõ absimilis. Partes huius duæ sunt. Prior, receptaculũ, concauitas siue sinus, cuius substantia neruosa, ex neruis, ligamẽtis & carne mixta confusis, vnius tunicæ, sensu exiguo prædita, arctè meatu constricta, naturalis humoris recipiendi, alterãdi & diuidendi appetens. Ea pars matrix dicitur vel genitale membrum, in quo semen cõcipitur & formatur. Huius meatus & porta post conceptum tam arctè constringitur, vt hanc ne acus quidẽ sine periculo penetrare posit, quod certissimum cõceptus signum est. Non recluditur etiã hic meatus, nisi in conceptu, coitu, partu, & menstruis purgationibus. Posterior, ceruix siue collũ dicitur, lacertosa, quasi cartilaginea carne constans, non sine pinguedine tamen, superius rugam habens & per se satis sensibilis existens. Ea pars pudenda dicuntur, in quorum apice duo labra sunt, præputia dicta, quibus vterus & pudenda teguntur, & contra subeuntem cõmuniuntur aerem. Circa fundum huius partis sub osse sacro vesicæ collum & vrinæ meatus cernitur, quibus & colon subest. In media parte colli matricis panniculus virginalis est, tenuissimo reticulo nõ absimilis, multis contextus fibris, cuius corruptio, virginitatis est diminutio. Hunc alij eugion, centonem & hymena vocant. Porrò in eadẽ parte à dextra & sinistra duo cornua prominent, ligamenta matricis dicta, quibus & firmatur & ab vtraq; parte spinæ dorsi affixa hæret. Ligamentis illis & testiculi, sua natura minores & duriores quàm virorũ, annexi sunt. Vtraq; aũt hæc albis & tenuibus neruis, vasis inquam seminalibus, cincta sunt, ex arterijs compacta. His itidem venulæ ex vena caua ductæ affixæ sunt, per varios ramos in matricem diffusæ, ad vegetandum fœtum in vtero, & menses suo tẽpore reddendos. Renes ligamentis quibusdam pone spinam dorsi vtero appendent, calidi & sicci tẽperamenti, per quos omnis ex venis in vesicam deferenda attrahitur coloraturq; aquosa humiditas. Mammæ, frigidæ & humidæ qualitatis, venis & arterijs intertextæ, spongiæ non absimiles, molli carne pulmonis instar constantes, sanguinẽ dealbandi & in lac conuertendi vim

Matricis forma.

Partes.

Receptaculum.

Collum vel ceruix.

Hymen.

Cornua siue ligamẽta

Testiculi.

Renes.

Mammæ.

vim habent. Vt enim hepar attractum chylum in sanguinem, ita mammæ sanguinem ipsum in lac transmutant. A mammis porrò in matricem duæ venæ descendunt, quæ sanguinem illinc in lac mutandum hauriunt. Quo fit vt nato infante, menstrua statim his meatibus ascendant, & in lac transire incipiant, nec non mulierum tumescant & indurentur vbera, donec lactando papillæ laxatæ sint.

Quia non parum matricis qualitates cognouisse iuuat, eas breuiter his notis obseruare poteris. Calidam in ijs, quibus pulsus velox, sitis frequens, vrina colore intensa, amor Veneris, delectatio cita, sperma copiosum, pili crispantes, menstrua ad colorem subflauum declinantia, tertiumq́ diē non excedentia. Frigidā, quibus pulsus tardus, sitis rara, vrina tenuis & alba, nullus amor Veneris, semen paucum, delectatio nulla, ignauia socors, pilorū paucitas, menstrua ad albedinem declinantia. Siccam, quibus pulsus durus, vrina tenuis, labia sicca, delectatio pauca, menstrua rara. Humidā, quibus pulsus mollis, vrina spissa, labia lubrica, delectatio nulla. Et hoc modo simplices qualitates cognoscuntur. De compositis vel mixtis aliud est iudicium. Qualitates matricis.

CAPVT III.

Quantæ vtilitatis sit exactam huius tractationis tenere notitiam.

Diligenter Lectorem hic monitum esse velim, probè æstimare quantæ vtilitatis sit exactam huius tractationis tenuisse notitiam. Quid enim sanitati omnibusq́ humani corporis partibus, & tuendis & restituendis, hac notitia magis accommodum? Quid animos formabit melius, quàm tam eximiæ structuræ considerasse finem? Quid iucundū atq́ decorum magis, quàm propriæ naturæ, corporumq́, quod vsq́ incolimus, tam artificiosam tenuisse formaturam? Partium etiam harum proportio considerata, sobrietatis iubebit esse memores, ne plus æquo repletis illis, debita concoctio perfici nequeat. Cùm primum enim prima concoctio naturaliter non procedit, mox etiam oēs fallūnt aliæ: quo fit, vt corruptis humoribus infectoq́ sanguine repleatur corpus, maximisq́ detur morbis occasio. Genitaliū item membrorū & vasorum seminalium abstrusa & tortuosa conditio situsq́, quid aliud quàm temperantiæ documenta præbent? vt ea propagando humano generi tantum, releuandisq́ corporibus & tuendæ sanitati seruiant. Nec dubium, ea ipsa causa naturaliter quoq́ humani generis viribus derogatum esse, por-

reque derogari plurimum, propter immoderatũ harum partium vsum. Quid
4. *quod diligẽter perpensa harum rerum structura, & mirabili naturæ in perficiendo homine artificio, nostri quoque nunquam non admonemur officij? vt quantũ in nobis est diligenter conseruemus, quæ tanto negocio vix dum natura produxit: & charitatis memores, nõ in ea mutuo sæuiamus, quæ natura communi parente procreata possidemus corpora, eadem vnius corporis variorum membrorum compage perpensa, quã in vno corpore natura quàm o-*
5. *ptime finxit & sociali lege constrinxit. Et quod summum est, ex tam artificiosa nostri corporis structura profundissimam Dei sapiẽtiam, bonitatemque stupendam, nec non propriæ conditionis finem, illius inquam gloriam, nostramque salutem agnoscere, & summa gratitudine tanto conditori nunquã non respondere, monemur ac discimus.*

CAPVT IIII.

De conditione infantis in vtero, & grauidarum cura & officio.

Infans quando dicatur.

Cura grauidarum.

Conceptum semẽ vsque ad 45. diem in iusti infantis formam mutatur, & tunc quorundam doctorum iudicio vitã accipit, eoque nõ fœtus porrò, sed infans dici debet, licet motu ob mirè teneram conditionem adhuc careat. Tenero enim tũc arborum flori simillimus est, qui quauis aura pluuiaque facilè deijcitur: eaque de causa summa cautione opus est, ne quid periculi grauidis aliquo modo contingat, vel metu repentino, terriculamentis, incẽdijs, fulgure, fulminibus, monstruosis hominum bestiarumque aspectibus, gaudio, dolore, mœroreque nimio: vel nimio exercitio motuque currendi, saltãdi, equitandi: vel repletione ex cibo potuque: vel ne correptæ morbo aliquo, acutioribus vtantur medicaminibus imperitorum vsæ medicorum consilio. Rursum ne malis vetularum, veneficarum, & scortorum vtantur artibus, quarum & tollendarum & puniendarum cura in primis magistratibus, vtpote plebis patribus, debebat esse propria. Quot enim virgines, quot item viduæ his implicitæ artibus scelerata dedêre infanticidia? Sed è multis pauca commemorabo, quibus longo admodum tempore pestes illæ per totum orbem liberrimè vsæ sunt, reliqua reliquis æstimanda relinquam, saltem maleficis harũ artibus proditis aliquantulũ. Cùm primùm compressæ aliquam in se mutationẽ fieri animaduerterint, veluti appetitus varios, cibi potusque soliti fastidiũ, vomitus continuos, nauseas matutinas, passiones cordis, deliquia, dentium

Artes & acta scortorum & veneficarũ.

tium dolores: statim malis instructa artibus arctissimè se præcingendo prima experimenta faciunt, vt fœtum in vtero conceptū extinguant. Sed cùm nullam inde opem senserint, maiora tentant, dæmonis instinctu maleficam aliquam accedentes vetulam, his morbis curandis egregiè instructam, & longa experientia famosam, rogantes de menstruorum retentorum cura, petētes hac ciendi medicamen & consilium: ea enim retenta parere dolores in præcordijs & fœmoribus, multósque ciere vomitus. Malefica rei non ignara vetula, pharmaca iubet à pharmacopolis petere, nec non aliunde quasdam herbas colligere, monendo, vt his in vino vtantur, alijs suffiantur, alias calceis imponant, alijs quotidie mane & vesperi aqua decoctis pedes & crura abluant, de nonnullis etiā decoctis mane & vesperi bibant. Sed cùm neq; hæc cura prodest, venas in vtroq; pede aperire monet, quo facto, statim perit quod in vtero conceptum fuerat. Hoc obseruantibus interdum patribus & matribusfamiliàs, nec non etiam quibusdam alijs, & quod res est certò conijcientibus, mox tormina ventris, dolores pectoris & capitis prætexunt, & quod res est dissimulant. Redeuntibus verò menstruis quando se fœtu norūt esse liberas, alijs quoq; easdem artes communicant, vt eò plura infanticidia fiant. Nonnullæ autem obstetrices etiam, nec non chirurgi & imperitiores medici, interdum plus nimium creduli tale quid magno malo cōsulunt. Sed omnia hæc & obseruare & præoccupare sancti magistratus interest. Iam verò ad rem redeamus.

Post tertium & quartum à conceptu mensem mouere se in vtero infans, & aliquantulum explicare incipit, arctumq; suum domicilium in latius diducere, quo fit vt turgere vterus, & in longum, latum & profundum diduci incipiat. Sub partus autem tempus facie versus genua propendet, vtraque crura attrahit, ambas super genua manus abijcit, naribus in medio positis, in globi modum conuolutus, anteriori parte tergum matris respiciēs, posteriorem verò ventri matris obuertens. Et licet quidam Anatomici diuersum sentiant, nos tamen vti non rara experientia deprehendimus & subiecta figura spectandum proponimus. Motus infantis in vtero.

CAPVT V.

Quomodo se infans in vtero, quinto, sexto, septimo & octauo mense habeat, nec non de discrimine sexus & formarum.

Post tertium & quartum mensem infans in vtero vberiori alimento vtitur, eoq; vegetatur magis magisq;, donec pariendi tempus aduenerit. Sciendum autem quando sexto mense natus fuerit, vitam naturaliter retinere non posse, eò quod (licet distinctè formatus) nondũ tamen iustæ perfectionis sit. Si vero septimo mense nascatur, viuet facillime, quia tum satis perfectus existit. Quod vero octauo mense nati rarißimè viuere possunt, cùm qui septimo nascantur plerunque in viuis maneant, non sine ratione fit. Septimo enim mense semper mouetur infans ad partum, quo tempore si tantarum virium fuerit, ad partum prodit: si non, in vtero remanet, donec satis inualuerit, per duos inquam menses reliquos. Post eum motum mensis septimi si non exeat, in alium se vteri locum transmouet, adeoq; eo motu debilitatur, vt si sequenti octauo mense ad partum procedat, viuere propter eum motum omnino nequeat. Neque enim sola hac, sed duplici motione infans ad mortem debilitatur. Primo, quãdo post motum septimi mensis octauo mense nascitur, vti modo diximus. Deinde, quia (pro astrorum ratione) septimus quisque mensis noxium & damnosum cuique fœtui motum parit, Sole inquam eo tempore semper in opposito signo stante: &, quod octauus mensis Saturno proprius sit, hosti omnium quæ vitam accipiunt.

Cur septimo mense natus infans possit viuere.

Duo lethiferi motus infantium.

Sciendum item masculos in dextro matricis concipi latere ex vberiori semine, ex dextro viri testiculo prodeunte: fœmellas autem in sinistro, ex sinistri testiculi semine. Dextrum enim latus propter hepar calidius est, sinistrum verò frigidius. Principaliter autem vberior seminis caliditas masculis progenerandis causa est.

Discrimen sexus.

Quod etiam pueri parentibus suis interdum similitudine formæ respondent, idem virtute seminis fit, vt cuius semen virtute plurimum superat, infans ei magis forma respondeat. Sed & hic astrorum motus aliquid posse creditur, vt quando semen sub bonis planetarum concipitur aspectibus, egregiam hoc formam: quando vero malis, tetram vicißim conciliet. Et hæc quidem hactenus.

Similitudo formę cum parẽtibus.

CAPVT VI.

De præceptis quibusdam, prægnantibus vsq; ad partus horam ad varios casus admodum necessarijs.

DEinceps salutaria & necessaria aliquot prægnantibus præcepta dabimus, quibus instructæ certò sciant, quomodo se à conceptu ad partum vsq; gerant, ne quid illis periculi eueniat, aut præceptorum negligentia difficilem sibi partum faciant.

1. *Ante omnia hilari sint animo, luctu & curis ne conficiantur, gaudijs mediocribus dent operam. Hæc enim & infantem exhilarant, & facultates fœtus omnes excitant, & in membris eius confirmant, vt ex 3. cap. constat.*

2. *Deinde omni motu vehementi ac laboribus difficilibus abstineant, & modico vtantur exercitio, subitò non exiliant aut assurgant: non currant etiam, neq; saltitent, nec equitent, neq; se comprimant aut coarctent, aut onus aliquod maius subleuent. Somnus quidem illis apprimè conuenit.*

3. *Rursum, frigidiores & asperiores ventos, æstus magnos, iram, animi perturbationes, terrores, Venerem nimiam, & omnem edendi & bibendi intemperantiam caueant.*

4. *Victus grauidarum frugalis & mediocris sit, crudioribus & crassis cibis, qui facile concoqui nequeunt, abstineant: puta, lentibus, fabis, milio, carne bubula, salsa, & frixa, frugibus, lacte, caseo & similibus. Vtantur autem gallinarum pullis, ouis, pulmentis varijs, auibus, ouilla & vitulina carne. Proderit interdum & cinamomo & myristica nuce cum saccaro vti. Pro potu vinum album mediocre seruiat.*

5. *Primis quatuor à conceptu mensibus (Hippocrate monente) venas non aperiant, cucurbitulis & scarificatione abstineant, catapotia nulla sine periti medici consilio sumant. Eo enim tempore fœtus ligamenta adhuc admodum mollia & debilia sunt, eoq; facilè fœtus destruitur, & alimentum illi subtrahitur.*

6. *Quod si contigerit prægnantium aluum duram fieri, spinachiam non pauco butyro conditã, lactucas etiam aqua mollitas, cum sale, vino & aceto sumant. Quæ si aluum non laxauerint, suppositorijs vtantur ex melle & vitello, vel sapone Veneto confectis. Si vero tanta constipatio fuerit, vt nec illa cura profutura sit, consilio periti medici potione ex decoctione foliorum*

ſenæ vnà cum caſsia nouiter extracta vtatur, quam medicus pro conſtipationis ratione ſemper aut plus aut minus præbere poterit.

Quod ſi cum grauibus ſymptomatis conceperint,& poſt conceptum vſq; ſyncopam paſſæ fuerint, bibenda erit aqua acetoſa & roſarum calefacta, mixta cinamomo & tabulis quibus manus Chriſti nomen eſt, vel Diamargariton. Vel aqua roſarum & bugloſſæ cum pauco cinamomo, chariophilis & croco tritis permixta, in panno aliquoties complicato ea aqua merſo tanquam epithema pectori erit imponenda. 7.

Quod ſi ante tempus paritura videntur, veluti menſe ſeptimo aut alio immaturo tempore,&iam pariendi dolores ſenſerint concitatos, vel propter nimium aliquod exercitium, vel propter alui duræ compreſsionem vel propter febrim aut morbum alium aliquem: ſuper prunas ex thure ſuffitum excipiant. Hoc enim feciſſe, & matrici & infanti non parum addit virium. Deinde anteriora abluant alumine; gallis & conſolida maiore in aqua pluuiali, vino & aceto decoctis. Quod ſi propter ſyncopā infirmiores futuræ ſint, Diamargariton vel manus Chriſti ſumant, eo quo prius modo diximus. 8.

Quod ſi cibi nauſea illis obrepſerit, vel cibum ſumptum concoquere nequeant, hoc Syrupo vtantur. 9.

℞. *Syrupi malorum granatorum* ℥. j. ß.
Muſci,
Ligni aloes ana. ℈. j.
Cinamomi ℈. ß. *Miſce cum*
Aquæ acetoſæ ℥. iij.
Fiat hauſtus.

Syrupum hunc quotidie ieiunæ bibant bene calidum. Pro confortatione ventriculi etiam vtantur hiſce tabulis: ℞. *Confectionem Diambra mane & veſperi, ſumptoq; cibo itidem. Imponant etiam ori ventriculi ſequens emplaſtrum:*

℞. *Maſtiches,*
Cinamomi,
Roſarum rubearum,
Saluiæ,
Menthæ,
Balauſtij ana ℥. ß.

Olei

olei de Cytonijs
Terebinthinæ q. ſ.

Fiat emplaſtrum, de quo ſume q. ſ. ad illinendam alutam latitudine & forma ſcuti, quod tegatur ſerico. Vel hoc vnguento vtantur:

R. *Maſtiches,*
Menthæ,
Thuris albi, æqualia pondera.

Trita ſingula oleo miſceant communi, & os ventriculi perungant.

10. *Quod ſi per vteri gerendi tempus menſtrua ſenſerint, lac dulce in quo chalybs extinctus ſit parabunt, ex eo bibent, comedent, pulmenta & offulas coquent. Sudare etiam his vſæ rebus poterunt.*

R. *Plantaginis maioris,*
Inulæ campanæ,
Pentaphylli,
Stercoris columbini,
Culmorum fabaceorum & auenæ: ana M. j.

Omnia in aqua ſimul decoquantur, & ſudores euocentur inſidendo.

11. *Sunt etiam nonnullæ quæ raro iuſto tempore, ſed nimis cito & ante tempus pariant: eæ dum grauidæ ſunt, balnea pro pedibus & cruribus ſibi parent, in quibus quotidie vna ante cœnam hora & tribus poſt cœnam horis rurſum vna deſideant, & ſatis calefacta crura calidis pannis abſtergant. Balnea autem talia erunt:*

R. *Saxifragiæ,*
Chamæmeli,
Salis,
Anethi, ana M. j.

Vti etiam hoc electuario mane & cubitum ituræ poterunt. R. *Electuarium lætificans, cum been albo & rubeo tritis mixtum. In primis vero hoc (quod multa experientia cognitum eſt) valde proderit.* R. *Pelliculas ex ventriculo gallinarum extractas, has tritas, aliquot diebus mane vnius floreni pondere cum vino ieiunæ ſumant. Et hæc quidem generalia præcepta ſunt, multis aptata caſibus, vt ſingulis certo conſtet, quomodo ſe à conceptu vſque ad partus horam gerere debeant, quorum notitia non tam vtilis, quàm vſus neceſſarius exiſtit.*

LIBER TERTIVS.

DE PARTV, ET PARTVRIENTIUM infantiumque omnifaria cura.

CAPVT I.

De legitimo partus tempore & forma, & parturientium doloribus.

INSTANTE iam nono mense, infantis alimentum in vtero deficere incipit, propter infantis, ad quam excreuit magnitudinem. Iam enim magnus multo alimento indiget: quod quia sufficiens per venulas & vmbilicum porrò attrahere nequit, magno impetu in vtero mouetur, adeo

vt ligamenta, venulas cum tunicis quibus inuolutus est, secundinam inquam, cum duabus reliquis tunicis, de quibus supra dictum est, perrumpat, & pro huius figuræ ratione se ad partum expediat.

Partus dolores quid.

Hac indicatione obstetrices & aliæ quæ interdum prægnantibus adsunt mulieres, veros partus dolores obseruent: qui re ipsa nihil aliud quàm perfecti iam infantis impetus sunt, quibus impelluntur & rotantur, deorsúmque ad inferiora exeundi gratia contendunt. Ruptis enim ex impetu membranis & reclusa matrice, humores diffluere incipiunt, quibus liberatus iam infans mox aerem sentit, & huius vitæ cupidus, exitum matricis versus voluitur, capite orificio matricis obuerso. Et hæc legitimi & maxime naturalis partus forma est, si caput primum ad exitum ducatur, deductis ad latera manibus, & super coxas applicatis, vti præsens adiecta figura ostendit. Non naturalis autem partus dicitur, si harum conditionum aliqua defuerit. Curabit itaq; obstetrix, vt maturè ad quemuis partum excipiendum, apto sedili, cultro, spongia, vinculis, calidóque ex lilijs oleo, quo & parturientis vterum & manus suas commode perungat, instructa sit.

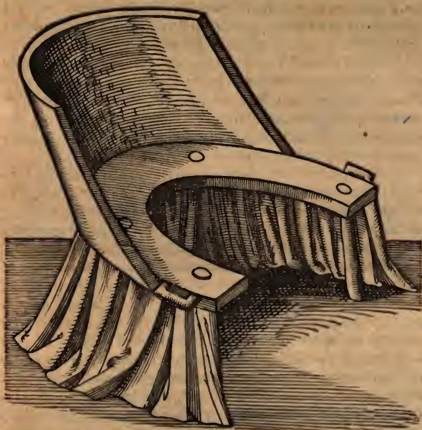
Naturalis partus qui.

CAPVT

CAPVT II.

De obstetricum officio & apta sedilis forma.

QVod autem ipso partus tempore obstetricum officium sit, & quomodo actio ipsa procedat, deinceps dabimus. Primò tempus nôrit, & veros dolores obseruet, prægnantem etiam verbis consoletur, nec non confirmet, & ad obsequẽdum hortetur alacriter. Reliquas simul præsentes cohortetur itidem, in primis ad pias fundendas ad Deum preces, deinde ad facienda simul sua vt possunt officia. Quo facto ad sedile prægnantem deducat, quod tali forma instructum esse debet.

Sedile quale sit.

Sedile ipsum semicycli forma sit, quatuor suffultum pedibus, fulcro à tergo aliquantulum retrorsum deducto, panno nigro subtus ad terram vsq; propendente obductum, ea ratione, vt tecta sit parturiens, reliquaeq; interdum, si necesse fuerit, mulieres vbique manus admouere possint. Sedes ipsa pannis munita & obducta sit, ne lædatur enitens mulier, aut infans alicubi propter dolores & motus matris fortè impingens.

Postquam autem in sedili iam enixura prægnans consederit, obstetrix vnam aliquam à tergo mulierem illi adhibeat, quæ prægnantem comiter vtroque brachio complexam teneat, & si opus sit, feruentibus doloribus & nitente prægnante, vterum eius vtraque manu comprimat, deorsumq; aliquantulum infantem compellat. Alias vero duas à lateribus sistat, quæ nitentem & verbis hortentur, & ad opem quamcunq; paratæ adsint.

Hoc facto, obstetrix ipsa prona assideat, & manus suas vterumq; parturientis, oleo liliorum alborum, amygdalarum dulcium & adipe gallinæ mixto perungat. Hoc enim fecisse, multum ijs prodest quæ obesiores sunt, & quarum pudenda arctiora, quibus item os matricis siccum, & quæ primo iam parturiunt. His & albumen oui miscuisse contulerit.

Postremò omnibus hisce ad hunc modum præparatis, prægnantem ad enitendum cohortari incipiat, manusq; vt debet comiter operi admoueat, digitis inquirendo infantis situm, eiq; dum dolores sunt commode viam laxando, collumq; matricis vbi opus est cautè distendendo, & si qua infans constiterit aut impeditus fuerit, digitis percommode ex obliquo in directum deducendo, & ad facilem partum promouendo. Prodeuntem infantem apte excipiat, statimq; vmbilicum relicta quatuor digitorum circiter longitudine, resecet, duploq; filo acriter constringat, quàm proximè ad ventrem infantis fieri poterit. Quo facto, diligentem secundinæ rationem habeat, hanc moueat, & ad exitum sollicitet, matrice adhuc diducta & aperta, antequam restricta denuo conniueat. Vt autem in resecando vmbilico diligens cura adhibeatur, tuniculas omnes vno nomine, Secundas dictas, distinctè hac figura spectandas dare voluimus, quomodo in vtero cohæreant, & sese mutuo trahant. Secundina enim trium tunicarum panniculus est, totum inuoluens fœtum, venis & arterijs matrici affixus, per quas sanguinem pro nutrimento fœtus attrahit, & attractum per vmbilicum ad infantem dimittit.

Resecatio vmbilici.

Secundæ.

Resecto

Resecto vmbilico lotoq́; infante, siccus iam eius vmbilicus puluere ex bolo armenia, sanguine draconis & myrrha confecto inspergi debet, pannóque complicato imposito comprimi. Hoc enim & sanguinis fluxui & alijs medetur casibus. Vtendum etiam hoc puluere conuoluto iam vmbilico, & reiectis ligamentis. Sic enim & probe sanatur & formatur egregiè.

CAPVT III.

De naturalibus quibusdam præceptis, & medicaminibus, partus moram & difficultatem alleuantibus.

QVoniam de partus impedimentis releuandis hic erit tractatio, notandum ante omnia partum impediri dupliciter, naturaliter & non naturaliter. Quando non naturaliter impediri contigerit, procedendum erit iuxta præcepta sequenti quarto libro tradita. Quando autem naturaliter, præceptis hoc capite traditis erit vtendum. Ante omnia tam perita rei existat obstetrix, vt quantum in ipsa est, omnia partus impedimenta commodè declinet. Quod si autem partum impediri siccitate aut angustia colli matricis contigerit, ex elleboro aut pipere trito parturientis naribus inspirandum aliquantulum. Comprimendum item eius os, detinendus spiritus, prouocandumq́; sternutamentum, quo spiritus deorsum compulsus infantem ad inferiora detrudat. Quo & hæc sequẽtia similiter faciunt. Bursa pastoris arida trita, in vino aut iusculo cicerum sumpta, valdè proderit.

Duplicia impedimenta partus.

Quomodo prouocãdus partus.

Item pars mellis vnius cochlearis mensura cum dupla aqua calida sumpta. Lac quoq; mulieris alterius cum artemisia coma mixtum, & calidum vmbilico impositum. Nec non oleum laurinum in aqua calida aut iusculo cicerum sumptum. Grana etiam piperis duo sumpta & partum & secundas impellunt. Nostrum quo nos potissimum impedito partu & deficientibus doloribus vtimur, medicamen hoc est:

Haustus.

℞. *Trociscorum de myrrha ʒ j.*
Croci grana X.
Cinamomi ℈ j.
Misce cum aqua
Artemisiæ, vel
Pulegij ʒ ij.
& fiat haustus vnus.

Haustum hunc prægnans calidum sumat, quo sumpto ad lectum vnius circiter horæ spacio redeat, donec vim huius experta de nouo excitatus doloribus surgens ad labores redeat. Si verò ne hoc profuturum sit, infans autem præmisso capite ad partum impeditus adhuc hæreat, mox harum pilularum septem præbendæ, quibus sumptis rursus aliquantulum quiescat.

Pilulæ.

℞. *Gumi Bdellij,*
Myrrhæ,
Seminis sauinæ,
Styracis liquidæ, id est, stactes,
Castorei,
Agarici, ana ℈. ß.
Diagridij grana vj.

Misce cum medulla cassiæ extracta q. s. & formentur pillulæ ad modum cicerum. Duo hæc pharmaca ocytocia omnibus ferè peritioribus medicis probantur & in vsu sunt.

Pessarium.

Pessario etiam vti licebit, quod longitudine & crassitudine digiti ex lana pura conficies, sericoq; obduces, quod succo rutæ in quo scammonium dissolutum sit intinctum, ritè adhibere poteris. Sunt quæ lapidem aquilinũ vel Iaspidem à sinistra coxa appendant. Hæc si frustra tentata fuerint, eũdo se aliquantulum prægnans se exerceat, deinde hoc encathismo vtatur, balneo inquam supra ventrem vsq; ascendente.

℞. *Althææ*

℞. *Althaea herba & radicis, M.vj.* Encaustismus.
Maluae,
Chamameli,
Meliloti,
Apij, cuiusq; M.iiij.
Seminis lini,
Fœnograci ana. ℔.ij.
Foliorum lauri,
Lauendula ana M.ij.

Omnia hac aqua bulliant, in quam pragnans insideat, aut spongias ea calida tinctas ventri & tergo imponat aliquoties. Quo sufficienter facto, calidis pannis foueatur, & ad lectum deducta hoc vnguento vngatur.

℞. *Amygdalarum dulcium,* Vnguentum.
Pinguedinis gallina,
Olei de lilijs,
Muscilagenis althaa ana ℥.ß.

Misce cum cera q.s. & fiat vnguentum. Proderunt hac ad secundas expellendas, vt sequenti capite docebimus. Hoc facto, offulam ex duorū ouorum vitellis cum vino veteri decoctam, his speciebus mixtis, prabebis.

℞. *Cinamomi ℥.ß.*
Corticum Cassia ℥.ij. (vel potius eò amplius cinamomi loco cassia, quam prorsus inutilem seplasiarij hodie ostendunt.)
Groci ℈.ß.
Sauina,
Betonica,
Capillorum Veneris,
Dictamni,
Fœnugraci,
Baccarum lauri,
Mentha ana ℥.j.
Os de corde cerui,
Margaritarum praparat.

Misce

Misce cum saccharo, & fiat puluis crassiusculus. Quod si ante infantem secundina prodeat, exitumq́; infantis impediat, resecãda ea fuerit, vmbilicus verò ligandus, & pessarium subscriptum collo matricis inserendum,

℞. *Bismaluæ cum radicibus M. ij.*
Artemisiæ M. j.
Rutæ ℥. j. ß.
Fœnugræci,
Seminis lini ana ℥. j.
Ficus numero X.

Misce, & cum aqua q. s. decoctio fiat, cui percolatæ addantur hæc:
Olei liliorum,
Olei lini, vtriusque ℥. ij.
Musci granum j.

Electuarium. *In hac decoctione madefactum pessarium collo matricis inseratur. Electuario etiam hoc mox vtatur.*

℞. *Myrrhæ,*
Castorei,
Calami arom. ℥. ij.
Cinamomi ℥. j.
Croci ℈ ß.
Macis,
Sauinæ, ana ℈ j.
Mellis despumati ℔ ß.

Electuarium confice cum aqua melissæ & artemisiæ, in quibus decocta sunt.

Fœnograci,
Seminis lini,
Granorum iuniperi, ana
Cochleare vnum.

Porrò, cùm ex impedimentis talibus debilitata fuerit parturiens, pro confortatione illi in iusculo species Lætificantis, vel Manus Christi perlati, aut Diamargaroton præbendum.

CAPVT

CAPVT IIII.

Quomodo secundæ moram facientes ad facilem exitum promouendæ sint.

Secundæ nato iam infante multis modis impediri possunt. Primò, propter debilitatem matricis quæ ex impetu infantis & frequenti eius motu contingit: item propter partus difficultatem, nec non propter continuam matricis distensionem & restrictionem, quibus adeò debilitatur, vt sua virtute (sicuti alioqui natura solet,) secundas expellere nequeat. Deinde si secundæ matrici intus affixæ hæreant, quod propter copiam humoris superflui in vtero detenti sæpe fit, propter quam matrici his humoribus infestatæ secundæ facilè agglutinantur. Hæ non aliter, quàm inserta obstetricis manu erunt reuellendæ. Tertiò, si nato infante statim omnes quæ in matrice sunt aquæ diffluant, quibus destitutæ secundæ siccantur, nec non matrix etiam & collum eius propter eam siccitatem asperiora fiunt. Aquæ enim illæ & infanti & secundis lubricam viam præbere debebant: quare his elapsis, vterus oleis & succis intus & extra perungendus erit. Quartò, quando os matricis propter partus dolores intumescit, vt plerunque fit, nisi prouida cura hoc mali declinetur. Quintò, quando in primo partu os matricis nimis adhuc est restrictum. Eandem ob causam, quando obesiores fuerint fœminæ, infantem & secundas enituntur difficilius. Quando itaque moram aliquantulum quacunque de causa fecerint, omnem obstetrix impendet operam vt has ad exitum solicitet. Ea enim retentio suffocationem parit, & mala plurima generat. Cùm primum enim longius illic detenta fuerit, mox contabescere & fœtere incipit, vnde dirus fœtor sursum ad ventriculum, cor, hepar, & diaphragma, & per consequens ad cerebrum ascendit, vnde mox dolores capitis, præcordiorum, imminutio spiritus, deliquia plurima, & sudores frigidi proueniunt, ita vt periculum mortis, nec non apoplexia & epilepsia vsque timenda sint. Non enim non potest sine malo maximo matrix in corpore contabescere. Dum verò retentæ fuerint, omni ea mora cibo & potu conuenienti mulieres reficiendæ sunt, ijsq; addendum robur, offulis inquam cum solis ouorum vitellis & vino veteri cum saccharo decoctis, croco & cinamomo conspersis. Vel iusculis ex caponibus aut gallinis, itidem cinamomo & croco conditis. Suffitus deinde

[Margin: Causæ impeditarũ secundarum. 1. 2. 3. 4. 5. — Suffocatio matricis. — Secũdæ quomodo solicitandæ.]

F fient

Suffitus. fient super prunas in vterũ recipiendi, ex croco non trito, castoreo, myrrha cinamomo, de singulis vnius aut alterius fabæ pondere. Sit aũt infra pannis obducta prægnãs, vt fumus ad matricem tantũ pertingat. Hoc tam diu fiat, donec suffitus ex speciebus illis defecerit. Deinde ex elleboro aut sternutatorio puluere aliquantulũ naribus eius inspirandum, cõprimendum os, detinẽdus halitus, & sternutamentum, vti supra dictum, est prouocãdum. Si verò neq; hæc impulerint, Cassiam (vel cinamomum potius) pondere nucis, crocum & cinamomum duarum fabarũ magnitudine, trita in iusculo rubeorum cicerum ebibẽda porriges. At hoc non succedente, haustum supra cap. 3. descriptũ calidũ illi præbe, post quẽ sumptum, cùm quieuerit aliquantulum, nonnihil ex elleboro & opopanace, pura lana inuolutũ, collo matricis inseratur: & sine dubio secundis breui liberabitur. Tanta enim hoc virtutis est, vt mortuos etiã infantes cum secundis efficaciter expellat. In hoc casu vnguento Basilico matricem deungere pro expellendis secundis itidem nõ parum proderit. Horum si nullum eas expulerit, tantumq; periculi fuerit vt de vita parturientis desperandum sit, consentientibus marito vel cognatis, pilulæ sequentis descriptionis septem præbeantur, quibus sumptis lecto decumbat, donec harum virtus nouos dolores concitârit, & secundas expellere cœperit. Nã & hæ tantæ virtutis sunt, vt mortuũ infantem & secundas etiam simul expellere possint. Nihil tamen hic temerè sine periti medici consilio fiat.

Pilulæ.

℞. Castorei,
Myrrhæ,
Styracis liquidæ ana ℈ j.
Corticis cassiæ, (vel cinamomi potius,)
Aristolochiæ rotundæ Lugduno missæ, ana ℈.ß.
Agarici ʒ.ß.
Diagridij grana vj. Sauinæ ana grana iij.
Croci, Opij Thebaici,
Sileris montani, Assæ fœtidæ ana granum j.

Misce cum Cassia extracta q.s. & formentur pilulæ ad modum cicerũ, & ex his septem præbeantur cum aqua pulegij vel artemisiæ. Emplastrum etiam illud, si opus fuerit, vmbilico imponatur, hoc modo parandum.

Emplastrum.

℞. Colocyntidis decocti in aqua partem vnam, & tantundem succi rutæ, quibus miscebis myrrham, semen lini, fœnogræcum, hordei farinam, cuiusq;

iusq; cochlearium, decoquantur omnia simul: emplastrum autem ex his cōfectum toto ventri ab vmbilico ad pudenda vsq; imponatur. Probatum quidem aliquando hoc est, sed tamen illo non temerè sine periti medici consilio erit vtendum. Et hac quidem de secundis educendis dicta sint.

CAPVT V.

De cura puerperæ & infantis recens nati.

Liberata infante & secundis puerpera, obstetrix spongiā puram calida mersam sumat, ipsamq; in sedili adhuc desidentem leniter vbi opus est abluat, & si quid de matrice ꝑpendeat, oleis calidis rosarū, violarū vel chamameli deungat, & calidis pannis fotū in suum locū dirigat. Quo facto, ad lectū deducatur, vbi locus satis tēperatus sit, illic supina recumbat, crura exporrigat, & quantum satis est disiungat, reliqua corporis parte tā erecta, vt sedenti magis quam iacenti similis sit, quò si quid restat superflui, cōmodius diffluat. Quod si primis diebus nimis cito fluxus illi cessarint, vt sæpe fit, puluis ex elleboro aut pipere naribus singulis diebus semel aut iterum erit inspirandus, pro impellendo fluxu, prout videbitur requirere necessitas. Quod si fluxus abundauerit, eoq; puerpera infirmior facta fuerit, multum quiescat, & siccioribus cibis vtatur, gallinis puta & caponibus elixatis & assatis, nec non quibusuis in sartagine tostis. Liquidioribus cibis omnibus abstineat, his enim fluxus abundantior fieret. Vtatur & confectione Diatriasandali, ea enim & confortat & restringit, buccella vna aliquoties sumpta. Vel si placet sequenti puluere aut tragemate vtatur cum pane supra prunas tosto & vino dulci madefacto: Cura matris primo à partu tempore.

℞.	*Specierum Dianthos,*	*Diatriasandalon, ana ℥.ß.*
	Diapliris,	*Diamusci,*
	Diamargariton,	*Diambræ, ana ℈ ß.*
	Diacaryophyl.	*Sacchari q.s.*
	Diagalangæ,	

Misce & fiat puluis siue tragema, & seruetur in scatula.

Infantem autem iam lotum & fascijs inuolutum antequam vel vbera sugat, vel aliquem cibum sumat, matri in lecto decumbenti à sinistro latere cor prope adhibendum primo tempore multi dicunt. Naturali- Cura infantis recens nati.

 ter enim

ter enim (vt persuasi sunt) omnes ab infante morbos matrem attrahere, & sine sui ipsius nocumento per fluxum vteri quicquid mali attraxerit rursum excernere. Præseruare enim hoc infantem per totam vitam à morbo comitiali & lepra. Singulis dum cibo & lacte diebus abstinet vna hoc hora fieri volunt. Eo ipso autem tempore sæpius infanti in os inserendi sunt coralli rubei præparati saccharo & butyro recente mixti, quia & hij infantem à prædictis morbis vsque præseruant. Suspendantur etiam à collo eius & brachijs coralli rubei & grana Pæoniæ, confortant enim, nec non hilarē ac vegetum faciunt. Et hæc de prima puerperæ & infantis post partum cura.

CAPVT VI.

Quomodo & quibus instrumentis impediti & mortui infantes producendi.

QVandoquidem matricis partes duæ sunt, quarum vtraq; neruis, rugosa carne & obesiori spißitudine constat (vti supra cap. 3. monuimus) sciendum est, interiorem eius partem, cuius porta insensibilis quasi & angustißima est, nec vnquam nisi in coitu, menstruis, & partu aperitur tātam dilatationem admittere posse, vt producendo infanti facile sufficiat, sine omni & prolis & matris nocumento, si naturalis partus extiterit. Hanc autem viam quando infans per se (vti aliàs natura solet) neq; inuenire, neq; aperire propter restrictionem interioris portæ, & propter claustra eius impedita, valuerit, tunc obstetrix perunctis manibus digitos inserat, eamq; angustiam quàm commodißimè poterit in latitudinē tantum diducat, in longitudinem verò nequaquam, ne ligamenta matricis rumpantur, & incurabilis morbus præcipitatio matricis sequatur; eius inquam inuersio, cum exitu & eminentia colli matricis. Itaq; obstetrix in dilatando interiorē partem antrorsum moueat, vt caput infantis quod proximum est inde se exerat, & in exteriorem partem, collum inquam matricis, prodeat. Nam modò dicta dilatatio interioris partis neque matri neque proli quicquam incommodare poterit, vtpote quam & natura ipsa in facili partu sponte diducit, & post partum restringit iterum.

Præcipitatio matricis.

Quod si autem propter angustiam alterius partis, colli scilicet, infans prodire nequeat, sed capite illic, reliqua vero corporis parte adhuc in interiori receptaculo hæreat (quod tamen vbi recte proceditur rarò contigit) tunc

Tunc sciendum, exteriorem portam, genitalia inquam, magis diduci & dilatari posse, omnesq; partus difficultates facilius perpeti quàm receptaculum interius, eoq; obstetrix rursum pro rei qualitate eam quoq; portam diducat latius, vt totus ad partum infans prodeat.

Quod si prædicta hæc nihil auxilij dederint, ita vt subinde immotus adhuc infans hæreat, omnesq; partus dolores cessauerint, rursum ad lectum deducenda erit parturiens, & sequentibus iuuanda medicaminibus, quæ talia sunt, vt & mortuos infantes, retentas secundas, abortus quoq; & molas expellere possint. Ante omnia, cum primum ad lectum deducta fuerit, sequentem hanc potionem satis calidam sumat, eaq; sumpta omni alio cibo abstineat, & vnius aut alterius horæ spacio tranquilla quiescat, donec huius vim & efficaciam egregiè persenserit. Haustus.

℞. *Ficus incisas vij.*
Fœnograci,
Seminis artemisiæ,
Rutæ, ana ʒ. ij
Aquæ pulegij &
Artemisiæ ana ℥ vj.

Fiat decoctio ad mediam partem, coletur, & colaturæ addantur
Trochiscorum de myrrha ʒ. j.
Croci grana iij.
Sacchari q. s.

Fiat haustus vnus, & aromaticetur cum cinamomo q. s.

Post prædictum quietis tempus rursus ad partus labores deduci poterit, vbi Suffimenta fient trochiscis ex his speciebus paulatim supra prunas iniectis, ita vt omnis fumus ad solam tantum matricem perueniat. Suffitus.

℞. *Castorei,*
Sulphuris,
Galbani,
Opopanacis,
Stercoris columbini,
Assæ fœtidæ ana ʒ. ß.

Misce cum succo Rutæ, & fiant trochisci ad formam nucis auellanæ. His fumigia facere proderit.

Quod si nihil inde opis comparuerit, Emplastro hoc ventri imposito vti poterit:

℞. *Galbani ℥.j.ß.*
Colocynthidis sine granis ʒ.ij.
Succorum rutæ,
Artemisiæ,
Ceræ nouæ q.s.
Fiat Emplastrum.

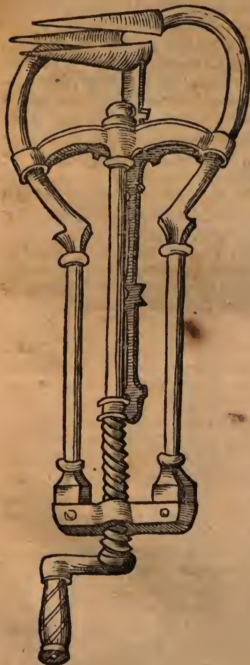
Decocto hoc pannus liniatur latitudine ventris formatus, vt ab vmbilico ad pudenda vsq; & vtrinq; ad latera pertingat: quod vnius aut alterius, si ita opus sit, horæ spacio retineat. Vel Pessarium digiti magnitudine & longitudine ex lana confectum & serico obductum, sequenti decoctione malefactum, collo matricis inserendum. & duabus illic horis relinquendum. Pessarium.

℞. *Aristolochiæ rotuntæ è Gallia aduectæ,*
Sauinæ,
Colocynthidis sine granis,
Staphisagriæ,
Ellebori nigri ana ʒ.ß.
His tritis fiat pessarium cum succo rutæ q.s.

Quando & quomodo instrumentis vtendũ. *Cæterùm post omnia hæc adhibita, in primis vero si obstetrix rite dilatatis matricis partibus viam facere infanti non valuerit, omnino instrumenta his vsibus accommoda, erunt adhibenda. Quando autem necessitas horum vsum postulauerit, prius verbis confirmanda erit misera parturiens, deinde expedienda instrumenta, & preces piæ ad Deum fundendæ: eoq; facto ita sedili insideat, vt anum quantum potest tergo sedilis obuertat, crura vero quàm maxime potest attrahat, & quàm latè potest, opem ferentibus astantibus mulieribus reliquis, diducat, vt commode obstetrix, quod instrumentis erit agendum, exequi valeat. Quod si alia ratio placuerit, & commodior obstetrici visa fuerit, ad lectum ipsam deducat, in quo, capite aliquantulum retrouerso, sublimius vero natibus surrectis, cruribusq; quantum potest attractis, decumbat. Tum deuncto alterutro quod ex his placuerit instrumento, operari & progredi incipiat. Vtraq; enim hæc deinceps descripta, ad aperiendum, dilatandum & educendum præparata sunt.*

Speculum

Speculum matricis.

Apertorium.

Apertoriū. *Alterum ex instrumentis illis, apertorium inquam, vnctum & compressum obstetrix leniter per collum matricis ad portam interiorem dirigat: quo sufficienter facto, vtraque manu apertorium infra comprimat, donec quantum sufficit os matricis diduxerit. Vel si placet altero instrumento,* Speculum. *speculo inquam matricis, eodem modo vtatur, vti de apertorio modo dictum est. In hoc autem vertebram toties circumuolui oportet, donec sufficere propter dilatationem intellexeris. Eo autem modo diducto matricis orificio, obstetrix manibus infantem leniter apprehendat, & si possibile est cum secundis educat. Vterum deinde parturientis abluat & perungat, partu liberatam ad lectum deducat, atq; aromatibus, nec non cibo potuq; conuenienti quantum potest reficiat, vti supra cap. 3. monuimus.*

Hoc progressu etiam vtendum erit cum omnibus mortuis infantibus & molis, nec non secundis quoq; vbi nimium impeditæ fuerint, quando necessitas ipsa talem operationem & curam postulauerit.

Quo modo mortui infantes extrahendi. *Si fiat autem, vt mortuus infans propter magnitudinem suam prædicto modo educi nequeat, vel secundæ manibus prehendi & educi non possint, curandum tunc vt sequentibus instrumentis quicquid id fuerit, sine matris nocumento, comprehendatur, & prudenti cura educatur.*

Altero

Rostrum anatis

Forceps longa & tersa.

Altero igitur ex his instrumentis, rostro inquam, emortuum infantem comprehendat, comprehensum dextra manu trahat, sinistra vero portas vtrasque, antrorsum repellat, ne ligamenta rumpantur, & præcipitatio matricis sequatur. In hoc casu, si postulauerit necesitas, huic instrumento forcipem qua dentes eruuntur adhibeas, vel depictam hic forcipem longam & tersam, qua ita vtatur commode, vt si posibile sit, id quod protrahendum est, educat faciliter.

Quod si contigerit etiam inflationem aliquam, vel concretum in præputijs matricis sub cute apparere sanguinem, ex partus laboribus & difficultate obortum, venulis aut fibris ruptis propter dilatationem, vt fit, nimiam: vel interius tumor aliquis sanguineus enatus fuerit, quibus & infans & secundæ ante partum multum impediri solent: eum tumorem, siue ante siue post partũ apparuerit, obstetrix, vbi materia tenuior & maturior visa fuerit, puro cutello incidat, concretum sanguinem exprimat, & inflationem deprimat, quæ commaculata sunt abstergat, infantemque si nondum natus fuerit, vt poterit producat. Pessarium deinde sæpe inserat, oleo rosarum deungat, & quotidie donec sanata fuerit obliget. Eo enim modo & nos non semel in his casibus progresi sumus.

LIBER

LIBER QVARTVS,

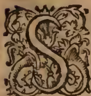
DE VARIETATIBVS NON NATVralis partus, & earundem curis.

Quandoquidem partus, qui contra naturam se exhibent, multi sunt, & in ijs casus varij, de his sequente libro dicemus, quomodo inquam, & quot modis contra naturam fiant, nec non qua opera & arte curandi singuli, eo fine tantum, vt pericula eiusmodi partus agnoscantur citius, & quantum fieri potest præcaueantur diligentius.

CAPVT I.

De prima forma non naturalis partus, & quomodo ei subueniendum.

AEPE contingit hac adscripta forma infantem ad partum venire, præmissis inquam pedibus manibusq; deorsum ad femora deductis. Eo casu autem curabit obstetrix, vt oleo conuenientibusque linimentis instructa sit, exitumque infantis vngendo & demulcendo tantum iuuet, ne retro feratur, sed vti cœpit ita rectè pergat. In primis autem operam dabit, vt vtraq; infantis brachia deorsum porrecta, apprehendat, firmiterq; teneat, nec retrorsum reducere permittat, sed hoc ipso modo ad partum prodire compellat. Quod si autem infans hac forma prorumpens, & propter magnitudinem suam & deducta per latera brachia, matricis angustia ita coarctetur, vt totus ad partum prorumpere nequeat, tum vterus parturientis cum infante oleis perungendus erit, & elleborum parturienti pro impellendo partu naribus inspirandum, nec non vterus eius vtraq; manu comprimendus leniter, ne sursum vergat, sed vt oportet deorsum tendat, donec totus in lucem prodeat.

CAPVT II.

Secũnda contra naturam partus forma, quæ & quomodo iuuanda.

Contingit rursum in pedes aliquando partum procidere, manibus tamen non penes latera ad fœmora, vt in superiori forma, exporrectis, sed supra caput surrectis. Quod vbi fit, obstetrix nullo modo talē partum excipiet, nisi admodum paruus & gracilis infans, & diductum admodum matricis extiterit orificium, vt facilis exitus sine matris & infantis nocumento omninò sperandus sit: nec tamen eum prius excipiet, quin ante vterum & infantem diligenter perungat. Multo autem consultius erit & vtrisq; salutarius, partum in vterum repellere, & ad legitimam formam conuertere, quod hoc modo fieri poterit. Supina in lecto reclinabit se parturiens, capite retro demisso, sublimioribus natibus: quo facto, obstetrix ventrem ipsius præcordia versus mediocriter stringet, vt in vterum infantem ipsum repellat, & alia forma prodeundi occasionem ministret. Ante omnia autem curabit, vt faciem infantis tergo matris obuertat, deinde infantis nates & crura vmbilicum matris versus eleuet, vt ad legitimum partum acceleret. Tutius experimentum in hoc casu non est, vtpote in omnibus contra naturam venientibus partubus vtilissimum.

CAPVT III.

Tertia non naturalis partus forma, quæ & quomodo iuuanda.

Quod si vno tantum pede infantem prodire contigerit, brachijs quidem circa latera demissis, retrouerso autem vt figura habet pede altero, parturienti omninò non instandum, sed ad lectum deducēda vel aliàs reclinanda erit, eoq; quo ante modo docuimus procedendum ope aliarum quæ illi adiumenti gratia adsunt mulierum, remittendo inquam altero quoq; pede in vterum. Quo facto, aliquoties se in lecto volutabit parturiens, capite demissior, natibus verò sublimior recumbens, donec aliquantulum conuersus infans esse deprehēditur, tunc ad labores reducenda, & omni qua fieri potest ope iuuanda. Ea volutatio in omnibus similibus partubus fieri poterit, vbi inepto modo infans apparuerit. Interim vbi opus erit, potionibus quoque & alijs medicaminibus suprà positis erit reficienda & ad partum impellenda. Quod si autem in hoc casu contigerit retrouersum illum pedem volutatione illa matris, aut alia obstetricis opera, directè ad partum exeri, statim curabit obstetrix vt comprehensis brachijs, aliàs circa latera deductis, infantem quod potest producat commodè, eo quo in prima forma modo docuimus.

CAPVT IIII.

De quarta non naturalis partus forma, & eius cura.

Evenit interdum transuerso modo apparere infantem, & in latus procidere, quod vbi fit, parturiens neque vrgenda neque hoc modo expetendus infans. Sic enim infantem nasci posse sine conuersione aliqua, & natura & res ipsa impoßibile esse ostendunt. Quo circa dabit operam obstetrix,

vt ad legitimam naturalis partus formam infantem reuocet, submouendo inquam nates, & ad exitum dirigendo caput. Si hac non successerit, volutando sæpius quid poßit tentet, donec ad legitimam formam conuersus fuerit.

CAPVT V.

De quintæ contra naturam partus forma, & eius cura.

QVod si distortis pedibus atque brachijs ad partum properare infantem contingat, obstetrix parturienti non instet, sed à sedili ad lectũ deducat, vbi illius vterum prædicta sæpe forma recumbentis retrouersus comprimat, vel aliquoties volutari iubeat, donec ad commodiorem formam

infans conuersus fuerit. Si nihil hoc profuturũ videbitur, obstetrix vtrumque pedem in vnum coniungat, manus verò circa latera si vsquam potest deducat, & tutissimo quo poterit modo ad partum dirigat. Tutissima tamen via fuerit, infantem in vterum conuerti, & illic ad legitimam formam componi.

CAPVT

CAPVT VI.

De sexta forma, & eius auxilio.

Quod si vtroque genu in partum infans prociderit, manibus circa femora demissis, obstetrix dextra inserta vtrumque genu sursum versus impellat, donec pedes prorumpere contigerit, ibi tum sinistra pedes pre-

hendat, dextra verò manibus circa latera retentis, infantem ad exitum solicitet. Hoc si non satis tutum fore videbitur, ad lectum deducenda erit parturiens, vbi supra dicto modo reclinata, tamdiu se volutabit, donec ad meliorem partus formam infans conuersus fuerit.

CAPVT VII.

De forma septima, & quomodo iuuanda.

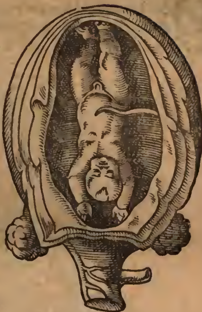
VBi verò altera manu tantum ad partum infans properauerit, altero brachio circa latera deducto, pedibusq́; ritè in vterũ exporrectis, eum obstetrix nequaquam excipiet, neq; ad partum vlterius procedere permittet, sed parturientem ad lectum deducat, vbi anu altius & capite demißius

recumbere poßit. Ibi tum venter eius retrò leniter stringendus, vt infans in vterum recidat. Ipsa etiam obstetrix, si opus sit, neque sponte infans reciderit, inserta manu humeros eius reprimat, eminens verò brachium ad latus reducat, vt naturali forma in vtero disponatur, & ad facilem partum poßit prorumpere.

CAPVT VIII.

De forma octaua, eiúsque cura.

MVltum periculosus est hic partus inter eos qui se contra naturam offerunt, cuius formam hic descriptam vides: dabit ergo operam obstetrix, vt summa cura adhibita totum hunc partum in vterum reuocet. Manus itaq; primum cum parturientis vtero perungat oleo, quia laboribus hic non paucis opus. Deinde si poterit inserta manu altera iuxta infantis brachia, humeros eius ita impellat vt totus in vterũ recidat. Rursum verò ne ad eandem partus formã recurrat, inserta manu relapsi infantis brachia ad latera deducat, eoq; modo ad naturalem formam redigat. Si hac non successerit, ad lectum deducenda parturiens, vbi post quietem habitam, eo modo vti prius tradidimus, est procedendum. Hoc si frustra fiat, neque ad aliam formam mutatus sit, ad sedile reducenda, vterus verò eius mulierum astantium opera vndiquaque & deorsum comprimendus, obstetrix autem peruncta matrice & vtrisque obuijs brachijs, illa in vnum quantum potest coniungat, & eo modo prorumpentem partum excipiat. Minus in hoc partu periculi erit, si nihil in suo officio obstetrix remissior, infans autem in partu gracilior extiterit.

CAPVT IX.

De forma nona & eius cura.

Quod si natibus ad partum primo infans prociderit, obstetrix vncta & inserta manu anum infantis subleuet, & caput ad exitum vertat. Festinandum in hoc casu non est, ne in deteriorem aliquam formam re-

cidat. Neque etiam possibile sic infantem nasci posse sine summo matris infantisq; detrimento. Itaque si inuerti inserta manu non possit, ad lectum deducenda parturiens, vbi si infirmior fuerit, conuenientibus reficienda est cibis, & iam sæpe dicto procedendum modo, donec commodioris partus forma venerit.

CAPVT X.

De forma decima, eiusq; cura.

FIt interdum, vt inflexa ceruice se partus exhibeat, pronis ad partum humeris, retrouerso autem capite surrectisq; pedibus ac manibus. Eo casu obstetrix retro submouebit infantis humeros, vt capite primum com-

parere possit. Facile enim hoc fieri poterit, quia summotis aliquantum humeris, caput orificio matricis per se proximum fiet. Quod si aliter tentanda res fuerit, ad lectum deducenda reclinandaq; erit parturiens, & praeceptis suprà traditis vtendum.

CAPVT XI.

De forma vndecima, eiusq́ cura.

QVando manibus & pedibus simul ad partum inclinat infans, cauendum ne quid ob hanc difficultatem & informem speciem periculi accidat. Obstetrix itaq; hoc agat, vt submouendis infantis occupata pedibus,

caput apprehendat, & quantum potest ad exitum primo dirigat. Submouenda & brachia sunt, nisi sponte se ad latera deduxerint. Hac si non successerit, priori conuersionis modo est vtendum.

CAPVT XII.

De forma duodecima, atq; eius cura.

Contra priorem formam interdum fit, vt in pectus aliquando partus procidat, retro manibus pedibusq; coniectis & auersis. Omnium periculosissimus hic habetur, quapropter his præceptis hoc casu diligenter intendendum. Primo manus suas & parturientis vterum perungat obstetrix, quo facto inserta manu brachia infantis requirat, eaq; prehensa, donec &

caput apprehenderit, firmiter teneat, omni cura in hoc adhibita, vt caput ad exitum primo reuocet. Deinde brachia infantis submouebit, & ad latera diriget: hoc enim facto, & citius partus prorumpet, & minus erit periculi. Postremo, si neutro horum infans educi poterit, tutissimum erit parturientem ad lectum deducere, & iam sæpe dicto modo procedere, si forte ad commodam partus formam ea mora se infans accommodet.

CAPVT XIII.

De forma decimatertia, & eius cura.

QVæ in simplici partu ratio est, eadem quoq; in gemino & trino esse obseruatur. Vt enim simplex partus vnam tantum vere naturalem formam, plures vero non naturales habet: ita geminus quoque. Itaq; quando contigerit naturali forma partum comparere geminum præmissis ad exitum capitibus, curabit obstetrix, vt alterum ex his, qui claustris commodius obseruari videbitur, legitimè excipiat, alterum autem, dum prior prodit, non dimittat, ne in vterum relapsus in aliam formam transeat, sed

nato altero confestim & illum, vt debet excipiat. Partus hic sine periculo leuior erit, quia prior infans viam posteriori tam facit planam, vt sine omni difficultate prodeat. Curandum item, vt in gemino hoc partu Secundæ ad exitum maturè solicitentur, ne vterus infantibus liberatus mox concidat, illasq; illic retentas magno malo detineat.

CAPVT

CAPVT XIIII.

De forma decimaquarta, & eius cura.

NOn naturalis gemini partus & hac forma est, quam hac figura spectandam proponimus, obuersis scilicet ori matricis vtriusq; infantis pedibus. Periculosus satis eiusmodi partus est, sed prudentia obstetricis corrigendus. Vterum itaq; parturientis perungat, vt eo leuior partui via sit: quo facto, curabit vt alterius infantis brachia comprehendat, & ad latera

deducta firmiter teneat, caputque ad exitum leniter solicitet. Eo nato, mox altero prehenso, procedat similiter. Quod si neutrius brachia apprehendere potuerit, ita vt fœlicis partus bona spes non sit, ad priorem formam recurrendum, si fortè ea quæ in lecto fit opera & conuersione citius infantes in lucem edi possint.

CAPVT XV.

De vltima non naturalis partus forma, & eius cura.

ALia non naturalis gemini partus forma est, quam hic spectare licet, altero inquam infante in caput, altero vero in pedes demisso, quæ quidem ex naturali & non naturali partus genere composita est. Vbi vero duos se hoc modo infantes ostendere contigerit, obstetrix priorem in naturalem formam versum primo educat, alterum vero in pedes demissum submouebit, & si fieri poßit, reuocabit in vterum, vt idem ille ad naturalis partus formam disponatur etiam. Quod si autem in meliorem formā conuerti nequeat, manibus eius confestim apprehensis ad exitum, solicitandus erit. Tutius tamen foret hunc ad naturalem conuerti formā, in quod obstetrix vngendo, dirigendo, submouendo, voluendo & conuertendo diligenti incumbet opera, ne fortè ex tali non naturalis partus forma offendatur vterus, & inflationibus tumescant præputia, vnde sine periculo partus non prodeat, aut impediatur diutius. Quæ quidem pericula omnia, prouida cura aut declinari aut ad minimum aliquatenus corrigi poßunt.

LIBER QVINTVS.

DE MOLA ALIISQVE FALSIS *vteri tumoribus, simulq́; de abortibus & monstris diuersis, nec non de conceptus signis varijs.*

CAPVT I.

De mola, cæterisq; falsò creditis conceptibus.

Votquot vnquam de mola scripserunt, hanc impregnationem esse falsam dixerunt, quæ si quando ad partum veniat, informis carnis frusti similitudine prodeat. Hanc nonnulli à molon, quod rotundum Græcis sonare dicunt, eò quod ipsius quoq; forma rotunda sit, vel à Persico moli vocabulo, quod illis informe quiddam vel rudem massam significat, dictam Mola quid fit.

volunt. Vel potius, vt doctiores quidam scribunt, quoniam induratus tumor ad tactum ferè lapidosus, mola lapidis instar, in vtero sentiatur, siue toto, siue ostiolo tantum: vnde motus difficultas mulieribus hoc malo occupatis, tanquam graui pondere pressis, accedit: nam & Græci mylen, id est, molam appellant. Hanc autem informem massam Auerrois & Paulus Aegineta ex debilitate vtriusq;, virilis inquam & fœminei seminis, generari perhibent: vel ex bonorum seminum corruptione, quæ circa primum conceptus tempus contingat. Alij vero hanc ex menstruorum generari copia dicunt, quia propter magnum matricis calorem interdum coagulentur, & in informem carnis massam redigantur. Qui vero penitius rerum rimātur naturas, hanc copiosiori muliebri semini tribuunt, in libidinosioribus potissimum fœminis, quæ ex siccioribus natura maritis minus concipientes seminis, matricis appetitu copiosius suum ipsarum semen cieant, quod menstruis auctum matricis calore coaguletur, & propter defectum virilis seminis legitimi opificis, in talem massam concrescat. Non enim sine virili semine quicquam generari potest, vt nec ex fœmineo solo quicquam. Muliebre enim semen in vtero conceptum virile concludit tantum, vnde tunicæ quæ in secundas postea transeunt, ex illo solummodo generari possunt. Et vt in ouo, ita hic quoq; res habere cernitur. Vt enim ex albumine & vitello per se nihil generari potest, nisi galli semen inspersum sit, licet multo maior horum præ hoc semine existat copia: ita ex muliebri quoque solo nihil, nisi virile semen accesserit. Quod si autem hoc paucius, mulieris verò copiosius fuerit, tunc menstruis aucta molam generare solent, quam quædam quinto, sexto aut septimo demum anno, quædam nunquam eniti possunt.

Vnde nascatur mola.

Falsi & vitiosi conceptus.

Multæ præterea aliæ quoq; falsæ & vitiosæ conceptiones sunt, ex quibus non tantum molæ, sed aliæ quædam informes etiam figuræ, mancæ & mutilæ ex defectu vtriusque seminis itidem generari solent. Fit etiam vt vitio seminis noxia quædam in matrice cum infantibus generentur animalia aut animalium formæ, taceo alienas formas ex brutis, vti non semel factum, conceptas. Sæpius etiam obseruamus quasdam quasi impragnatas turgere, & tamen infantem nunquam eniti: eò quod tantopere liquida vtraque simul concepta semina fuerint, vt ex defectu caloris matricis coagulari nequiuerint: vnde fit, vt ex tam diuersis conclusis humoribus postea sequatur hydrops.

Molæ

Molæ autem generatio præ omnibus alijs tumoribus certa quædam quibus agnoscatur habet indicia. Et primò quidem quoad corporis constitutionem, molam gerenti tabescunt & mollescunt membra, torpor quidam inest, turgent cum oculis labia, pallidior est facies, durior tactu venter tumidus, punctiones & tormina ventris plurima, retinentur menses, oculorum vertigo & caligatio molestat, pulsus cordis continuus, membrorum tremor, cibi nausea, vomitus frequens & copiosus, maculæ in facie frequentiores, pupillæ oculorum eminentes, aspectus toruus. Quia aũt ex his signis vero etiã conceptui multa sunt communia, certum hic discrimen est constituendum. Tot igitur modis molam à vero conceptu differre tenendum. Signa molæ.

Primò, vbi menstrua comparuerint, mola in vtero generari nequit, quia ex retentis menstruis & debiliori virili semine nascitur tantum.

2. *Quando ante tertium mensem post conceptum magna in vtero motio contigerit, molæ indicium est. Tam citus enim motus in vero conceptu esse nequit.*

3. *In molæ generatione vterus tumet citius ac magis.*

4. *Alia quoque infantis, alia verò molæ motus forma est. Infans enim ex latere in latus mouetur, mola non item.*

5. *Mola manu compressa, statim loco cedit, sed mox in eundem remota manu locum recurrit. Infans autem vt non cedit, sic neq; recurrit.*

6. *In molæ conceptu multò durior prægnantibus venter existit, quàm ijs quæ infantem gestauerint.*

7. *Multo tardior est, magisq; torpida, quæ molam quàm quæ infantem conceperint.*

8. *Vbera in molæ conceptu non tam tumescunt ac durescunt, quàm in conceptu infantis.*

9. *Membra in molæ generatione tabescunt & mollescunt, quod in infantis conceptu non fit.*

10. *Infantis partus vltra vndecimum mensem ad summum differri nequit, molæ autem partus aliquando in quintum aut sextum annum, interdum etiam ad finem vsque vitæ.*

Constituto tam certo inter molam & verum conceptum discrimine, rursum eadem ab alijs quoque falsis vteri discernenda est tumoribus. Fit enim Discrimẽ molæ ab alijs vteri tumoribus.

nim vt multa etiam tumescant, aut propter conclusum in vtero aerem, vnde tympanitis: aut propter diuersorum humorum retentorum copiam, vnde hydrops oritur. Quæ autem ex concluso tumescunt aere, tumore ac duritie vteri eas superant quæ ex retentis turgent humoribus. Tympanitis etiam interdum concidit, recedit, & de loco mouetur in locum, nec sine doloribus sentitur: hydrops autem, id est, retenti humores, raro mouentur, sed continuo ventris sonitu perstrepunt. Inter hos ipsos autem tumores & molam suum quoque discrimen est. Nam in gestatione molæ multo durior existit venter, quàm in istis tumoribus. In hydrope tumescunt crura, in mola verò minuuntur ac tabescunt. In tympanitide durior est venter tympani instar resonans, in mola verò non item. Et hac ratione similium horum tumorum discrimina obseruari possunt, & quàm difficulter curari queant intelligi.

CAPVT II.

De cura molæ, & aliorum falsorum tumorum vteri.

IN cura molæ diæta ante omnia talis instituenda est, vt tota ad calidum & humidum declinet. Vbi etiam missione sanguinis opus fore videbitur; malleoli vena aperiatur. Inde expurganda erit materia ea ratione quam deinceps in Retentione menstruorum traditam videbis. His præmissis, ea quæ interne purgant & curant, adhiberi quoque externa curæ possunt. In Encathismus. *primis autem encathismo vtendum, in quo quæ molam gestauerit, singulis diebus mane & vesperi vacuo ventriculo desubtus ad vmbilicum vsque insideat. Balneum autem hoc sic erit parandum:*

℞. *Bismaluæ cum radicibus M. vj.*
Maluæ,
Brancæ vrsinæ, (aut quoniam ea caret regio nostra, herba violarum,)
Parietariæ,
Chamameli,
Meliloti ana M. ij.
Fœnogræci,
Seminis lini ana ℔. ij.

Contritis

Contritis his quæ conterenda sunt, sacco omnia concludantur, & in aqua cui ægra insidebit, bulliant. Eum etiam saccum bene calidum pudendis & lumbis imponere perutile fuerit. Post balneũ hoc calidis foueatur pannis, & lecto decumbens, hoc circa pudenda & lumbos vnguẽto vngatur.

Vnguentum.

℞. *Olei amygdalarum dulcium ℥.j.ß.*
De lilijs,
Pinguedinis gallinæ,
Muscilaginis sem. lini,
Fœnogræci ana ℥.ß.
Ceræ albæ q.s.
Misce, & fiat vnguentum.

Electuario etiam sequente, magnitudine auellanæ nucis singulis diebus mane & vesperi vtetur. Electuarium.

℞. *Cinamomi ʒ.ij.*
Corticis aristolochiæ longæ,
Cassiæ fistulæ, (vel eius loco potius cinamomi pondus augeatur) ana ʒ.j.
Asari,
Laccæ,
Seminis rutæ,
Fructus syluestris sauinæ,
Croci ana ʒ.ß.
Sacchari ℔.s.

Saccharum dissoluatur succo vel aqua rosinarini. Confectio in morsellis fiat. Electuarium hoc alia quoq; ratione illi præberi poterit, in offula inquam ex vino veteri & duorum ouorum vitellis cum saccharo decocta, inspersa conueniente huius Electuarij dosi.

Pilulæ etiam sequentes mirè efficaces sunt, ex quibus sumat ʒ.ß. vel ʒ.j. Pilulæ.

℞. *Nigellæ Romanæ,*
Aristolochiæ rotundæ,
Dictamni Cretici,
Seminis nasturtij,
Syluestris fructus sauinæ,

Serapini,

Serapini,
Seminis rutæ,
Ammoniaci thymiamatis.
Rubeæ tinctorum,
Myrrhæ,
Castorei, ana ʒ.j.

Fiant pilulæ cum succo syluestris raphani & melle q.s. Dosis sit ʒ.j. vel ʒ.ij.

His factis suppositoria quoque matrici inserenda, quæ molam impellant, & ex interiori receptaculo matricis in exterius prouocent. Erunt autem eiusmodi:

℞. *Asphalti,*
Boracis,
Castorei,
Centaureæ maioris,
Dictamni,
Ellebori albi,
Galbani,
Gentianæ,
Opopanacis,
Sauinæ,
Serapini,
Scammonij, ana ʒ.ß.
Croci ℈.j.

Trita omnia excipe succo porri, & fiat suppositorium.

Vti licebit interdũ etiam Trochiscis de myrrha, de quibus 3. cap. libri 3. dictum est. Nam & molam pellunt, & facilem exitum faciunt.

Tumores ex tympanitide & hydrope, quomodo curandi.

Cæterùm in tumoribus qui ex concluso aere & retentis contingunt humoribus, diæta ita instituenda est, vt tota ad calidum & siccum declinet. Purgationes etiam & phlebotomiæ fieri poterunt pro qualitatũ copia. Quibus præmissis, encathismus præscripta forma parari poterit, additis insuper sequentibus:

℞. *Calaminthæ,*
Rutæ,

Pulegij,

Pulegij,
Foliorum lauri,
Absinthij sicci,
Anisi,
Marathri,
Cymini, aqua portione singula. Similia quoque eiusdem naturæ sumi plura poterunt, pro tumoribus minuendis ac reprimendis. Pars etiam modò dictarum herbarum sacculo inserenda, & dum balneo insidet, lumbis imponenda erit. Post balneum ex confectione hac nucis auellanæ magnitudine, in vino albo veteri sumat, in quo asarum prius infusum sit, quod sic fit:

℞. *Specierum Diacurcumæ,*
Diacymini, ana ℥.iij.
Sacchari albi ℔.ß.

Saccharum dissoluatur in aqua rutæ, & fiat confectio in tabulis vel morsellis. Vel si placet, potionem hanc calidam sic confectam post balneum præbere poteris:

℞. *Persicorum nucleos XX. nouiter excorticatos, quibus cum duorum ouorum vitellis contusis & mixtis addes puluerem subscriptum:*

℞. *Galangæ,*
Cinamomi,
Piperis longi,
Zingiberis,
Caryophyllorum,
Croci,
Nucis muscatæ ana ℥.ß. fiat puluis.

Horum omnium decoctio fiat cum vino optimo. Colentur, & colaturæ addatur saccharum, fiatq; potio clara. Vel, quod magis placet, simplicium materia in decoctione maneat, & simul omnia calido potu sumantur. Multum prosunt in hoc casu etiam species hieræ picræ in potu aliquo, vel pilulis sumptæ.

Quando autem ex retentis diuersis humoribus tumor extiterit, tum materia talibus remedijs expurganda erit, qualibus in retentione menstruo-

rum & ad vrinam mouendam vti consueuimus, cuiusmodi hoc est:

℞. *Semina apij, anisi, fœniculi, petroselini, cardamomi, & folia rutæ. Singula æquali pondere trita, cum vino dulci bibantur. Probatur etiam hîc confectio Diagalanga & Electuarium de baccis lauri: nec non oleo rutæ, hyoscyami & liliorum alborum, cum Trochiscis de agarico.*

Emplastrum. *Emplastrum etiam tale confici ventriq́ tumido imponi poterit.*

℞. *Seminis rutæ,*
Nasturtij,
Cumini,
Centaureæ minoris,
Maioranæ,
Anisi,
Mentastri, ana M.j.

Incidantur & conquassentur omnia, fiatq́ cum vino emplastrum.

CAPVT III.

De imperfectis infantibus, nec non monstrosis & prodigiosis partubus.

MVltifariam rerum experientia temporumq́ testimonio fieri vidimus, monstra multa & imperfectos aut varie figuratos infantes nasci. Id autem cum primis Dei iudicijs est adscribendum, deinde verò & seminis vitium, vnde hæc enata, agnoscendum, vtpote quod aut nimium abũdans, aut nimis paucum, aut corruptum extiterit. Harum autem formarum deinceps aliquot figuras dabimus, non vt omnia comprehendamus, sed vt ex paucis aliquam iudiciorum Dei per varia contra naturam monstra veluti prognostica, cognitionem proponamus, & quantum referat semini vitium inesse videamus.

1. Natos

1. *Natos infantes tales vidimus, defectu membrorum mutilos, manibus inquam aut pedibus carentes, iusta alioqui & perfecta totius corporis forma: quod imperfecto semini tribuendum dicimus.*

2. *Natus est qui brachijs in vniuersum careret, reliqua corporis forma rectissimè habens. Pedes huius manuum quoque officio fungi vidimus, arripiendo, secando, ori inserendo, nec non etiam alea & chartis ludendo. Quod & alter quidam ore & mento præstare potuit.*

3. Natus est etiam quidam, & ad perfectam viri staturam excreuit, capite & humeris tantum geminus, ita vt caput alterum ante alterum retro esset, mira inter se similitudine. Barbis etiam & oculis sese referebant mutuo. Idem erat cibi appetitus, fames eadem, vox simillima, idem vxoris quam habebat, & excernendi vtrisq; capitibus erat desiderium. Annum excedebat trigesimum, quando hunc videre contigit.

4. *Natus est etiam, & in virum excreuit, qui caput aliud vmbilico exereret, quod pro more alterius quoq; cibum caperet.*

5. Scafhusiæ Heluetiorum anno 1543. infantes duo nati sunt coniuncti altero latere, capitibus duobus, brachijs quatuor, totidemque pedibus, vmbilico vno, fœminei sexus vterq;. Ex his alter mortuus in lucem prodijt, alter vero viuus prodiens, continuo expirauit. His per omnia similes alij quoque anno 1553. in Einsideln *nati sunt.*

6. Nati

6. *Nati sunt etiam gemini pectoribus sibi affixis, & mutuo obuersis faciebus, vno vmbilici constricti vinculo: alij rursum, tergoribus annexis, singillatim vmbilici vinculis propendentibus. Vtraque autem harum formarum distinctis membris visa est, nullo deficiens, nullo etiam superans.*

7. Nati sunt etiam quidam abundantibus membrorum partibus, vt alij membris non rite formatis, alter quidem singulis pedibus manibusque digitos habens duodecim, alter, retrouersis manibus & in obliquum transuersis pedibus, rectè aliàs habentes.

8. Fit etiam interdum, vt aliquando duo vel tres, vel plures infantes, etiam vno tempore in matrice concipiantur, & suo tempore, simul etiam, puta, alter post alterum in lucem prodeant, aliquando vero non vno tempore omnes, sed dilato mense vno aut altero. Quorum prius ex copia & efficacia vtriusq; seminis fieri tenendum est: alterum autem ex diuersi temporis conceptu (quem superfœtationem vocant) id quod aliquando fieri facilè natura patitur.

9. *Anno 1519. Tiguri Hermaphroditus vel androgynos natus est, supra vmbilicum egregie formatus, sed circa vmbilicum rubeam carnis massam habens, sub qua membrum muliebre, & infra hoc, loco conuenienti, virile quoque.*

10. *Anno 1503. in Hassia infans quidam fœminei sexus bene distinctis membris natus est, nisi quod auribus, oculis & naribus in vniuersum careret, & in facie solum os haberet.*

12. *Anno*

12. *Anno 1552. in Anglia non procul ab Oxonia informis quidam partus natus est, capitibus duobus, brachijs quatuor, manibus totidem, ventre vno, membro muliebri, sede vna. Ex vna parte pedes transuersi duo erant, ex altero vnus tantum, ritè exporrectus, forma duorum pedum, digitos habens decem. Horum alter diebus quindecim, alter verò vno superuixit. Lachrymarunt hoc tempore raro. Alter ex his lætus admodum, alter vero somniculosus & tristis extitit. Viginti digitos transuersos erat longitudo & latitudo ipsorum.*

Causæ monstrorum.

Quod si de causa eiusmodi conceptuum & partuum quæratur, quales hactenus multos vidimus, sciendū ante omnia hæc sine Dei Opt. Max. prouidentia non fieri, sed pro puniendis & admonendis hominibus hæc sæpe iusto iudicio permitti. Nimium quoq; libidinis studium in causam trahimus, quo fit vt humana semina admodum debilia & imperfecta fiant, vnde debilem quoq; & imperfectum fœtum sequi necesse est. Seminis enim defectu præcedente, consequens est fœtus quoq; defectum consequi: & contra, si superfluum semen fuerit, ex superfluo superflua generari facilè colligitur.

Quod si quando duo infantes in vtero concreuerint, aliquando fit hoc ex liquido & corrupto semine: aliquando vero terroribus alijsq; aduersis casibus, quibus fit vt gemelli in vtero iam ante concepti, collidantur, ruptisq; seminibus concrescant aliquatenus. Vt enim pinguedo lactis, concreta licet, facili tamen aliquo motu turbatur & corrumpitur, & arborum flores quouis vento & imbre deijciuntur citius: ita concepta quoq; semina facili casu,

vt diffluant corrumpi possunt, vt diffluendo aut omninò misceantur, aut saltem aliquatenus concrescant, vnde informem aliquem partum sequi necesse est, quem primus author Deus sic formari ad pœnam & admonitionem hominum permittit.

13. Generantur etiam plurimi scißis labijs ad formam leporini oris, aut in vna, aut vtraque labiorum parte, eoq; malo succrescunt, quod ex terroribus aut subitaneis aspectibus leporum, porcorum, aut aliarum pecudum fieri tenendum est, subito hoc terrore conceptum semen afficiente. Ex appetitu rursum & terroribus multi nascuntur, qui varias maculas & figuras corpori impressas habeant, puta, crinium, murium, variorum colorum, racemorum, flammarum, fructuum, rerumq; aliarum. Quæ quia quotidiana & crebra sunt, noluimus ea singulari figura complecti.

14. Contingit etiam generari quosdam & aliquousq; adolescere, de quibus inspicienti non constet cuiusnam sexus sint. Imperitiores, illos vtriusq; sexus esse autumant, sed longe falluntur. Fit enim casu aliquo, vt ex terroribus subitis etiam circa hæc membra semen aliquid vitij contrahat. Exempli gratia: Contigit nobis talem offerri infantem, de quo non satis constaret cuiusnam sexus esset. Prominebant quidem testiculi, membrum præterea nullum. Infra testiculos ruptura erat, vnde vrina efflueret. Sed quia propter virgæ prominentis defectum (nec enim tota aberat, sed intro conuersa ad modò dictam rupturam deflectebat) hanc natura vrinæ viam dedisset, non pro fœmella nec androgyno, sed pro masculo hunc haberi & baptizari placuit. Fatebatur autem mater se ex viso quodam adeo territam, vt hinc infanti hoc contractum esse coniiceret. Cæterùm, quia quæ talia sunt, intellectu magis quàm oculis percipiuntur, nec huic peculiarem figuram effingere voluimus. Sed nunc ad figuras redeamus.

15. Anno

14. *Anno 1547. Cracouiæ mirabile ſanè monſtrum natum eſt, quod & triduo vixit. Caput erat humanæ formæ non abſimile, niſi quod flammeſcerent oculi, naſus vero longus & aduncus tibiæ inſtar exiſteret. In membrorum iunċturis, ad vlnas, cubitos & genua, canina eminebant capita, manus pedeſque anſerinis pedibus ſimiles, oculi ſupra vmbilicum duo. Cauda pecuina à tergo, hamum extremitate referens. Sexu erat maſculus. Informis autem huius monſtri cauſas ſoli Deo transcribimus, & tamen pro noſtræ rationis captu Sodomiæ quoque peccatum hoc monſtro deteſtatum colligimus.*

Quod ex brutis tam variæ naſcuntur formæ, minus mirum eſt, cum Plinius ideo in Africa tam varias animalium tradat haberi formas, quod ex diuerſis animalibus congreſſus & conceptus fiant.

15. In Saxonia circa initia prædicationis Lutheri, natum monstrum bouinis pedibus quatuor, oculis, ore, nasoq; vitulum referens, supra caput carnem rubeam forma tonsuræ sacerdotalis habens, à tergo forma cucullæ monachicæ dependente. Vndique verò fissuris plenum videbatur esse.

16. Ante

16. Ante annos aliquot in ditione Vuerdenberga monſtrum fœminei ſexus natum eſt, capitibus duobus, brachijs quatuor, pectore & ventre vno, pedibus duobus.

Natus eſt etiam alicubi infans maſculini ſexus capite elephantis. Et eodem tempore androgynos quiſpiam.

17. Ari-

17. Arimini sine oculis & naso puer natus est.

In agro Piceno, infans sine pedibus atque manibus.

18. *In Vienti agro puer natus est vnimanus & biceps. Frusinone autem alius, biceps & brachijs duobus.*

20. *Theani Sidicini infans natus est manibus quatuor, pedibusq́ totidem, capite & ventre vno, binoq́ membro fœmineo. Priuerni autem puella quædam sine brachijs nata, reliqua corporis parte rectißimè constituta.*

21. Amiterni puer natus brachio vno, pedibus tribus. Ibidem & alter quispiam, pedibus tribus, reliqua corporis forma rectè habens.

21. Romæ puella quædam quatuor nata pedibus. Nursiæ autem puer quidam bene fomatus, sed aperto ventre, ita vt nudum intestinum conspiceretur, circa nates verò solidus, qui mox emissa voce expirauit.

22. Vena-

22. *Venafri puer natus tribus manibus totidemq; pedibus. Vulsiniјs gemelli nati, tergis sibi affixi, capitibus duobus, brachijs quatuor, totidemque pedibus, vterq; sexus fœminei.*

23. *Anno 1512. Rauennæ monſtrum natum eſt, quod habebat cornu in capite, alas duas, brachia nulla, pedem vncum vt auis rapax, oculum in genu, ſexum vtrunque, in medio pectore ypſilon & crucis effigiem. Hoc aliqui ſic interpretati ſunt: Cornu portendere ſuperbiam: alas, leuitatem & inconſtantiam: carentiam brachiorum, defectum bonorum operum: pedem rapacem, rapinam, vſuram & auaritiam omnimodam: oculum in genu, ſolum ad res terrenas reſpectū: ſexum vtrunq;, Sodomiam, Propter hæc autem peccata Italiam ſic eo tempore bellicis contritionibus affligi. Y vero virtutis & † ſignum eſſe ſalutis: quare ſi vitijs his relictis, ad virtutes & ad Chriſti crucem, id eſt, vnicum eius recurrant meritum, reſpirationem & pacem denuo inuenturos eſſe. Fiebant autem hæc Ludouico, Gallorum rege, ſub Iulio II. pontifice Italiam vaſtante.*

Rabi Moſes in Aphoriſmis particula 25. ſic ſcribit: In Sicilia accidit Eclipſis ſolis magna, & illo anno mulieres filios deformes ac bicipites pepere re plurimos.

An bruta ab hominib poſſint concipere. *Quæritur hic, Vtrum bruta concipere poſſint ab hominibus, vel etiam viciſſim homines à brutis. Hoc autem fieri poſſe tribus affirmamus rationibus. Primo naturali appetitu. Secundo, prouocatione naturæ ex delectatione. Tertio, virtute attractiua matricis, quæ in brutis & hominibus ſimilis eſt. Exempla in promptu ſunt. Plutarchus enim in Parallelis min ibus hæc habet: Ariſton Ariſtonymus Epheſius filius Demoſtrati, cum odiſſet mulieres, cum aſina rem habuit, quæ tempore reuoluto puellam formoſiſſimam peperit.*

peperit, Onoscelin nomine: author Aristoteles secundo Paradoxorum. Et iterum, Fuluius Stellus mulieres cum haberet odio, cum equa coiuit, quæ mensibus gestationis euolutis puellã forma egregiam peperit, quam ille Eponam (forte Hipponã) nominauit. Est autem huius nominis dea quæ curam equorum gerit, vt scribit Agesilaus lib. 3. rerum Italicarũ. Rursum ex Fuluio quodam & equa Hippo puella nata fertur, vt apud Plutarchum legimus.

Quemadmodum vero natura in homine se alterare potest, ita in brutis quoq; fieri experientia docet. Nam in Heluetijs equa à tauro subacta, exacto tempore pullum peperit, equinis tantum pedibus, forma vero, crinibus & cauda vaccæ similem. In Gallia vero equa à ceruo subacta, pullum peperit, posteriori parte ceruæ similem, quem nullus alius equus cursu æquare potuit, ipsumq; Ludouicus rex à possessore dono accepit.

CAPVT IIII.

De abortus causis & signis, nec non de abortientium omnifaria cura.

Abortiri mulieres, id est, immaturum parere fœtum, internis & externis de causis contingere tenendum est. Internæ, aut ex ipso fœtu, aut ex ipsa matrice considerantur. Si ex ipso fœtu contingat, propter cotyledones fit nimiũ infirmas, quarum infirmitate fit, vt acetabula hæc cito rumpantur, & abortus sequatur. Rursum si tunicæ quoq; quibus infans in vtero inuoluitur propter debilitatem rumpantur, retentiq; & conclusi humores diffluant, quo fluxu lubrica matrix fit & infirmatur, fœtusq; humido nutrimento destitutus, deficit: nec non etiam si humiditates virulentæ profluant, & expulsiuam vim matricis stimulent. Est quando ex parte matricis interna de causa abortus contingit: id fit, quando debilis est mulier, & tabescens fœtui alimentum subtrahit, vt neque augmentum, neq; generandis membris materiam habeat sufficienten. Porrò etiam ex parte matricis abortui causam præbent, patula amplitudo orificij matricis, nimiaq; eiusdem humiditas, & mala qualitatũ temperatura, ventositas item in matrice conclusa, & eiusdẽ vlcera & apostemata: nec non aliæ etiã ægritudines, vt sunt, fluxus sanguinis nimius, fluxus ventris immoderatus, tenesmus, tussis, sternutatio assidua, & quæcũq; corpus nimiũ concutiũt: imò & ægritudo acuta q̃libet, quæ mulieris corpus ita afficit, vt fœtus nutrimenta dissipet. Externæ aũt causæ quæ extrinsecus accidũt & abortũ promouent, itidẽ multæ sunt: Causæ abortus duplices. Internæ. Externæ causæ.

qualia

qualia sunt, cadere, currere, saltare, equitare, immodicè exerceri & percuti. Rerum etiam quæ extra corpus sunt inconueniens & applicatio & vsus, veluti aeris aut nimium frigidi aut calidi. Frigiditas enim ingens fœtum perimit. Caliditas autem nimia aerem fœtui intercipit, & in vtero suffocat. Hoc & calidiores thermæ pariunt, si primis post conceptum mensibus ijs mulieres vtantur. Tetri etiam fœtores abortum prouocant, veluti lampadum & candelarum recens extinctarum, teste Aristotele. Inconueniens quoq; cibi potusq; ratio: veluti appetitu impellente, sale, carbonibus, luto aut similibus vesci, quibus aut mali humores, aut noxia conciliatur siccitas. Esuries quoque magna fœtui plurimum nocet: repletio autem nimia citius vijs alimenti obstructis, suffocat. Exercitium porrò immodicum, labores nimij, somnus immoderatus, torpor continuus, vigilia quoq; intempestiua & immodica. Alia item accidentia, qualia sunt, furor subitus, ira grandis, timor ingens, mœror nimius, gaudium improuisum, appetitus iners, desiderium rerum non parabilium, coitus nimius, libido insatiabilis. Et hæc de causis.

Signa abortus.

Signa autem futuri abortus, siue internis, siue externis de causis proueniant, duplicia sunt. Primo ante conceptum prognostica quædam sunt earum quæ abortiri solent, veluti, humiditas superflua, pinguedo repentina & insolita, vt si contra suam ipsarum naturam repente pinguescant, quæ semper macro graciliq; corpore esse consueuerunt. Vel quæ circa renes & lumbos vsq; dolent, vel in alios periculosos morbos subito incidunt. Deinde post conceptũ his notis de abortu secuturo certissimus esto, quando mamillas primo turgidas & induratas repente mollescere obseruaueris, si nimij fluxus contigerint, continuaq; menstrua fluxerint. Porrò etiam si horrores, frigora & dolores capitis cum oculorum vertigine prægnantem repente corripuerint. Quæ omnia prognostica mox secuturi abortus existunt.

Quomodo mortuus fœtus obseruandus.

Fœtum autem iam in vtero mortuum esse hinc constare potest, cum eius in vtero motus nullus percipitur amplius, cum prægnantis concidunt oculi, quando color in fuscam mutatur albedinem, cum tormina magna circa vmbilicum & lumbos accidunt, quò fit, vt propter emortuum fœtum inferiores partes comprimantur, nec non stranguria & tenesmos accidant. Rursum, quãdo aures, labia, nariumq; extremitas pallido frigore rigent, & tumescit facies. Venter quoque licet non concidat, mollescit tamen, ita vt in

altero latere recumbentis duram quandam maßam tactu poßis percipere. Anhelitus si fœteat, certum indicium est iam quoq; cœpisse putrefieri.

Restat causis & signis cognitis, curam quoq; nouisse, & certam abortus vel declinandi vel corrigendi rationem. Et primo quidem ad declinandum abortus periculum etiam ante conceptum certa ratione opus est. Si enim propter debilitatem mulier abortiri consueuerit, ante cóceptum cibo potuq; conuenienti confortabitur, vt pinguiusculo corpore melius habeat. Si amplitudo orificij matricis in causa fuerit, conuenienti medicina adhibita erit coarctandum & superflui humores ritè euacuandi. Si autem conclusa in matrice ventositas causa esse deprehendatur, ea supra dicto modo vbi de mola actum, minuenda atq; dißipanda. Deinde, licet iam mulier conceperit, adhuc tamen abortus declinari certa cura poterit. Et primo quidem, temperatum aerem, quæ concepit, inhabitet, exercitium corporis primis tribus potißimum mensibus modicum sit, ne nimio exercitio debilia adhuc fœtus ligamenta rumpantur. Somnus non sit nimius. Ventrem non durum sed modice laxatum habeat: si autem durior fuerit, clystere ex caßia extracta, sacchare & oleo communi confecto, interdum soluatur. Periculi hoc nihil habet, nec vt imperitorum est iudicium, mors clysteribus acceleratur, sed indurata alui functio reuocatur. Si qui tamen illis adhuc abhorrent, alijs rebus ventrem laxantibus vti poterunt, caßia inquam extracta, vel manna in iusculo sumpta, vel ad formam electuarij vel boli deaurati parata. In primis vero hic cauendum, ne tribus aut quatuor primis gestationis mensibus validiora medicamina prægnantibus dentur, ne debilia adhuc ligamenta fœtum remittant. Vbi venæ sectione opus fuerit, altera mediarum in brachijs aperienda. Hoc autem non amplius quàm semel faciendum, ne alimentum fœtui, diminutione sanguinis, subtrahatur. Sed medio gestationis euoluto tempore hoc fecisse erit tutius. Post conceptũ etiam ab omni ira imprægnatæ sibi temperent, nimio gaudio abstineant, terrores & pauores caueant, & quæcunq; animum subito commouere poßunt. Nimio item coitu in primis tribus prioribus, tenero adhuc fœtu, mensibus abstineant. Gemmas & preciosos lapides gestare perutile est, vt saphyrum, hyacinthum, corallium, corneolam, adamantem, thurchesium. Cibus potusq; temperatus sit: acuta, vt porrum, cepe, allium, sinapi, & his similia, vitentur omnia, & cum his quæcunq; menses prouocant, quæq; aluum astringunt. Quicquid cibi appetunt,

De cura abortuum.

Ante conceptum.

Post conceptum. 1.

Venter quomodo laxandus.

tunt, eo potiantur omnino: appetitu enim explendo prohibere, abortum parit præsentissimum. Ideoq; curandum ne coram prægnantibus sermo fiat de cibis non parabilibus, vel si sponte appetitu alieno ducantur, ab illo desiderio ratione commoda quauis, quantum fieri potest, retrahantur.

2. *Deinde quia fit, vt in prægnantibus sæpe corrupta materia plurima sit, quæ si in ventriculum defluat, appetitum corrumpat, & nauseam vomitumq; inducat, indeq; exhalans, sursum ad caput tetros vapores summittat, vnde vertigo cum alijs plurimis cerebri ægritudinibus consequitur: ad cor autem si vergant, deliquia & syncopen generant: si ad crura descendant, plurimum illa tumescere faciant. Ideo ad tot tantaq; declinanda pericula de ventriculi confortatione ante omnia curam habere oportet. In primis autem hoc vnguentum proderit.*

Ventriculus quomodo confortandus.

℞. *Olei spicæ odoriferæ ℥.j.*
Olei mastiches,
Olei de cydonijs ana ℥.ß.
Margaritarum,
Corallorum rubeorum præparat.
Mentæ nobilis,
Calami aromatici,
Galliæ muscatæ ana ʒ.ß.
Musci granum j.
Ceræ albæ q.s.

Misce & fiat linimentum forma liquida. Hoc vnguento singulis diebus ante prandium ventriculus perungendus erit, calido fomento imposito. Quo facto, Diamargariton semper sumendum, vel sequens Electuarium hoc modo paratum.

℞. *Conseruæ rosarum,*
Borraginis,
Buglossæ ana ℥.ß.
Specierum diamargariton ʒ.ij.
Corallij præparati,
Margaritarum præparat. ana ℈.ß.
Pulueris de gemmis ʒ.ß.

Misce

Misce omnia, & cum syrupo rosarum fiat electuarium, quod puri auri folio deauretur.

Quia etiam propter ventositates tribus primis mensibus abortus fiunt plurimi, impragnatarum cibus his speciebus vsq; erit condiendus: 3. Ventositates quomodo dissipandę.

℞. *Cinamomi,*
Nucis muscatæ,
Cardamomi, ana ℥. ß.
Zingiberis ʒ. vj.
Piperis longi ʒ. j.
Croci ℈. ſ.

Ex his puluis fiet, quo in omnibus cibis vti licebit. Vbi autem augeri cœperit ventositas, vtendum erit confectis diagalangæ, diatrionpipereon, diacyminu, & similibus. Ventrem autem & ilia oleo liliorum proderit perungere. Cæterum pro reprimendis vaporibus in caput exhalantibus, semper post sumptum cibum fruges stipticæ sumendæ sunt, puta, pira, cydonia, mespila, coriandrum saccharatum vel diacydonion, quod præ omnibus Auicennæ probatur. Salsamenta item aceto, aqua in qua aurum sit extinctum, cum cibo sumpta, probantur plurimum. Salubrius etiam fuerit assatis quàm elixis vesci carnibus & piscibus, aromatibus non mediocriter conditis. Vinum clarum sit, salubre & dilutum modice. In secunda mensa auellanam saccharo opertam sumere vtile est. Pro crurium autem inflatione remouenda caules braßicæ vel flores chamæmali vino & aceto decoquantur, & super his fomentatio fiat. Quidam lutum album aqua ferata miscent, pauco insperso aceto, & fomenta eiusmodi cruribus imponunt.

Quod si autem propter renum & lumborum ægritudines arbortus timendus sit, magna accedente inflammatione, quæ ex vrina obseruari potest, hoc vnguento lumbi deungendi sunt. 4. Lumborum & renum cura.

℞. *Oleum myrtinum,*
Rosarum,
Mastichinum ana ℥. j. ß.
Succi plantaginis maioris,
Barbæ Iouis vel semperuiuæ ana ℥. ß.
Boli Armeniæ,
Hordei cremati,

Terræ sigillatæ,
Sandali rubei,
Rosarum rubearum,
Succi acaciæ,
Myrobalanorum,
Hypocisthidos, ana ʒ. ß.

Terenda terantur, & cum aceto, cera alba & terebinthina q.s. misceantur, & fiat vnguentum. Huius vnguenti vsus si aliquot diebus præcesserit, sequens emplastrum postea renibus atq; lumbis erit imponendum.

℞. *Mastiches ℥. ß.*
Ladani ʒ. iij.
Ceræ citrinæ ʒ. ij.
Bistortæ,
Nucum compreßi,
Myrobalanorum,
Hypocisthidos,
Acaciæ,
Terræ sigillatæ,
Rosarum rubearum,
Boli Armeniæ ana ʒ. j. ß.

5. Frigiditas quomodo auertenda.

Adde his aliquantulum Olei Mirtillorum vel Terebinthinæ, & fiat Cerotum, quod super corium extendi queat.

Quod si ex frigida causa abortus secuturus videbitur, vnguento hoc abstinendum, & sequenti emplastro erit vtendum.

℞. *Mastiches ʒ. vj.*
Ladani ʒ. iiij. ß.
Ceræ citrinæ,
Colophoniæ,
Picis naualis,
Styracis calamitæ ana ʒ. j. ß.
Nucum cupreßi,
Menthæ,
Bistortæ,
Galliæ muscatæ,

Thuris,

Thuris,
Galbani,
Gummi Arabici,
Myrrhæ ana ʒ.j.ſ.

Cum therebinthina emplaſtrum fiat. Sub hoc ſi pruritum mulier ſenſerit, aliquot diebus tolli, deinde verò reponi debet, neque in totum omitti, quia renes & lumbi hoc confirmantur plurimum.

Quod ſi nimium ſoluta prægnantis aluus fuerit, reſtringenda erit electuario ſic confecto: 6. Quomodo aluus reſtringenda.

℞. *Diamarinaton, (id eſt, ceraſorum acidorum conditorum,)*
Diacydoniten,
Elect. de cornis,
Conſeruæ roſarum ana ℥.j.
Capitum glandium,
Terræ ſigillatæ ana ʒ.j.

Miſce cum ſyrupo de granatis, & fiat Electuarium in forma liquida, hoc mane & veſperi & ante cibum ſumptum, probatur plurimum. Laudãtur hîc Hippocrati cancri ex riuis & fluminibus collecti. Omnes item cibi aqua ferrata cocti, vel ſucco Acaciæ temperati. Vinum quoque ea aqua dilutum. Cibus non tenuis & humidus ſed ſiccus & craſſus. Dactyli, id eſt, palmæ fructus cum iure coquantur. Si hæc aluum non aſtrinxerint, clyteſtribus aſtrictiius vti conueniet.

Quod ſi teneſmo laborauerit, ita vt abortus timendus ſit, omnia ea vſurpanda de quibus ſupra dictum, quibus aluus laxari poſſit, nec non clyſteres & ſuppoſitoria quoq;. Diæta etiam ſecundum tum præſcriptam formam erit inſtituenda. 7.

Si noxijs humoribus impragnata abundauerit, vnde plures ſequi morbi poſſint, veluti tertiana, quartana, & ſynocha, quæ propter diminutionem alimenti, Hippocrate monente, facile abortum pariunt, vel paroxyſmi grandes ſint, cum magnis capitis doloribus æſtuq; nimio, tunc contra æſtum ſic occurrendum: 8.

℞. *Aquæ roſarum,*
Betonicæ,

Saluiæ,
Aceti,
Solani ana ℥.j.
Boli Armeniæ ℈.j.
Omnium sandalorum ana ʒ.ß.
Terræ sigillatæ,
Croci ana ℈.j.

Misce cum albumine oui, & fiat epithemum super tempora. Vti licebit etiam confortationis loco Diatriasandali, Conseruis rosarum borraginis & Buglossæ. Quod si matricem quoq; inflammari contigerit, lumbrici terēdi sunt, ex quibus mixto aceto, succo rutæ & oleo communi fiat epithema. Vel emplastrum de Sandalo vel coctum album erit imponendum.

9. *Quod si secundo aut tertio gestationis mense propter abundantes humores phlegmaticos alba menstrua fluere incipiant, quibus cotyledones afficiuntur, & orificium matricis nimis fit lubricum, ideoq; mulierem abortum facturam timendum sit, omninò procedendum eo modo vt de Ventositate discutienda suprà diximus.*

Varia experimenta abortum prohibentia. *Præterea tamen & alia experimenta probātur. Ossiculum quod saltum (astragulum) leporis vocant, gestandum, & ex illo, quotidie ieiuno adhuc ventriculo bibendū. Lapis item stellatus, auro vel argento ita inclusus, vt nudum corpus queat contingere. Gestant nonnullæ vnguem ex vrsi pede. Cinis etiam ex erinaceo combusto collectus & oleo subactus, vnguentū præbet huic affectioni valde accommodum. Sub oleribus vermiculi inueniuntur, qui si viui à collo mulieris suspendantur, nunquam abortum faciet, neque ante tempus pariet, vt quidam polliceri audent, penes quos rei fides esto. Tantam enim vim partum impediendi habere aiunt, vt nisi remoueantur, prægnans eniti nequeat. Quare in tempore semper esse remouendos. Lapis aetites probatur etiam cōtra abortus & partus præproperos, qui rursus partum nimis tardum quoq; promouere fertur.*

10. *Sunt porrò & alia quædam externa, quæ extrinsecus accidunt, & tamen naturali causa mulieribus etiam abortū conciliant, veluti si prægnans calcet serpentem, viperam, oui coruum, (vt quidam scribunt,) vel mortuū amphisbænam. Hoc quidam & castoreo in sinu gestato tribuunt.*

11. *Quod si contigerit post conceptum fluere menstrua, continuo restringenda*

genda non sunt, nisi horum diffluxu infirmior fiat mulier. Si mediocriter fluxerint, permittendum hoc, quia multam viscositatem & confusos humores, & abundantem sanguinem retentum in vtero portendunt. Si largius, mediocriter restringendi erunt, acacia, hypocisthide & semine lini aqua decoctis, per encathisma adhibitis. Si crura tumuerint, quod plerunq; tribus prioribus mensibus contingit, hepatu & ventriculi ratio habenda est, vt superfluis alleuentur humoribus, cibiq; diuersæ præbeantur qualitatis. Si hepar prægnantibus indurescat, difficile est hoc corrigere, quia, Galeno teste, in hoc affectu ferendis validioribus medicaminibus sunt impares. Quapropter leuissima quæq; illis erunt adhibenda.

Quoniam verò fit vt fœtus mortui tardius aliquando, interdum verò nunquam in lucem edantur, sicut & secundæ, maxima mulieribus pericula simul & ægritudines, syncopas, & deliquia plurima, fieri tenendum est, æstiuo in primis tempore, propter diros ex putrescente fœtu vapores sursum halantes, & cor cum cerebro adeo infestantes, vt sæpius mētis compotes porrò non sint. Itaq; omnis adhibenda cura, vt mortui fœtus maturè expellantur, miseræq; fœminæ tantis liberentur periculis, quod quomodo fiat, in superioribus libris prolixa tractatione docuimus.

CAPVT V.

De signis conceptus.

VErum mulierum conceptum licet cognoscere sit difficile, tamen multis signis coniectari licet, & argumentis quibusdam experientia confirmatis assequi. Certum signum creditur, si mulier decimo aut proximiore post concubitum die propter humores alba aut rubea menstrua senserit. Retentio quoq; mensium pro signo habetur, fallit tamen, quia præter conceptū quoque contingit sæpius. Omisso ergo hoc, alias persequemur notas, & veri conceptus prognostica ex ipsius mulieris petita corpore, singulis membris examinatis, initioq; primum à capite facto.

Capitis dolores, vertigo & oculorum caligatio, si simul concurrant, conceptum portendunt.

Pupillæ oculorum minuuntur.

Oculi tument, & in fuscum colorem transeunt.

Venulæ

Venulæ oculorum rubescunt & tumescunt sanguine.

Oculi multum concidunt.

Palpebræ remissæ fiunt.

Varij colores conspiciuntur in oculis, & in speculo obseruantur.

In facie rubeæ suboriuntur pustulæ.

Venulæ intra nasum & oculos sitæ tument sanguine, & cernuntur clarius.

Vena sub lingua subuiridis fit.

Ceruix est calida, spina dorsi frigida.

Venæ & arteriæ turgidæ sunt, pulsus obseruantur facilius.

Venæ in pectore sitæ, primò nigrescunt, postea flauescunt, aut coloris cærulei fiunt.

Vbera tumescunt, & cum doloribus indurescunt.

Papillæ rubescunt.

Si frigida bibatur, frigus sentitur in vberibus.

Fastidium cibi potusq; obrepit.

Varij suboriuntur appetitus.

Naturalis appetitus fit destructio.

Vomitus continuus, ventriculi debilitas.

Ructus acerbi & inertes.

Fastidium vini.

Pulsus cordis inordinatus.

Gaudia cita, post hæc dolores subiti.

Tormina circa vmbilicum.

Lumborum ægritudo.

Infima pars ventris affecta tumoribus.

Interiores compunctiones in corpore.

Post concubitum septem diebus retenta genitura.

Post coitum frigus & horror exteriorum membrorum.

Vis attractiua matricis augetur.

Matrix siccatur statim.

Magna in coitu delectatio, post conceptum aut Veneris fastidium.

Restringitur matrix. Sed quia alijs quoque de causis fit hoc, certo discrimine obseruari potest quando conceptum portendet. Tum enim gracilis est

cilis est & mollis: si autem alia de causa restricta sit, veluti nimio calore aut tumore, tunc existit durior.

Genitalia mulieris vsq; ad septimum mensem corrugantur.

Vterus rotundus fit & tumescit.

Circa conceptus initium sentiuntur dolores ventris & dorsi, quasi pulsatiles.

Retinentur menstrua, venæ enim, vnde ea effluunt, per acetabula sanguinem alendo per vmbilicum fœtui deferunt: & partim sursum ad vbera ea materia hauritur, vbi in lac mutatur. Sic autem & Hippocrates admonet, dicens: Quando retinentur menstrua, nec febres aut paroxysmi consequuntur, & simul fastidium cibi obrepit, omnino tenendum est, mulierem esse grauidam.

Intumescunt cum doloribus crura.

Corpus debilitatur, & pallescit facies.

Pulsus primò acriter, mox sentitur leniter.

Alui excrementa difficilius, propter compressa intestina, excernuntur.

Vrina alba est, supernatante nubecula, multiq; in vrina obseruantur vt in radijs solis atomi, in primis verò quando primo mense ad fundum multa eiusmodi subsidunt, motóque in quo sunt vase, lanæ instar diducantur.

Posterioribus mensibus vrina rubea aut flaua, tandem verò nigra fit, supernatante rubea nubecula.

Hippocrates melle aqua mixta conceptum experiri docet, vt si hoc sumpto mulier lecto decumbens ventris tormina senserit, conceperit: si verò non, nondum impregnata sit.

Quod per suffimenta quidam hoc experiri volunt, parum ad rem facit. Hippocrates enim, non conceptus, sed sterilitatis & fœcunditatis notas sic obseruari docet. Qui autem suffumigijs pro conceptu indagando aliquid tribuunt, suffitum ex re supposita ne ad nares penetret detineri dicunt. Talē coniecturam etiam ex supposito allio & aristolochia adhibita sumi volunt. Sed quàm probabili ratione, ipsi viderint.

Certius erit experimentum, vrinā mulieris triduo in vitro conclusam obstruere, quo tempore exacto per sindonem puram destilletur, & si cōcepit,

minuta animalcula pediculorum instar cōparebunt: hæc si rubea sint, masculum, si alba, fœmellam conceptam eē portendere dicunt.

Pro certo & hoc quidam asserunt. Si vrina mulieris pelui aenea contētæ nocte vna acus tersa imponatur, crastino, si mulier concœperit, ea acus rubeis erit variegata maculis: si non, nigra erit & æruginosa.

Succum cardui si sumat mulier, sumptumq; euomuerit, certum conceptus signum esse creditur. Et hæc de promiscuis conceptus signis.

Masculi conceptus signa.

Vtrum autem masculus an fœmella concepta sit, signis his obseruari traditur.

Si masculus, oculus dexter mouetur crebrius, & colore natiuo sinistro oculo habet melius.

Dextra mamilla præ sinistra turget & indurescit: papillarum color mutatur citius.

Lac nascitur citius, & si emulgeatur, radijsq; solis in vitro opponatur, coalescit in claram massulam, margaritæ pellucidæ non absimilem.

Si lac prægnantis vrinæ ipsius inspergatur, continuo ad fundum concidit: si sal adhibeatur, non diffluit.

Dextra gena rubicundior est, totiusq; faciei color, Hippocrate monente, habet melius.

Minus torporis sentitur.

Primus motus plerumq; die sexagesimo in dextro latere sentitur acrior. Nam sic & Hippocrates de situ docens admonet, in dextro latere masculos, in sinistro verò recumbere fœmellas, eò quòd maiori calore masculi opus habeant, quem ab hepate in eodem latere sito attrahant.

Si circa quadragesimum diem post conceptum menstrua fluant.

Venter circa vmbilicum fit acutior.

Iter ingressuræ mulieri pes dexter præponitur, & in assurgēdo dextra se citius quàm sinistra suffulcit & subleuat.

Pulsus in dextra magis velox quam in sinistra.

Fœmellæ cōceptus signa

Si verò fœmellas conceperint, omnia his diuersa fiunt, & hæc plerumque signa obseruantur.

Primus motus 90. die vt plurimum fit post conceptum.

Motus fit in sinistro latere.

Gestantur fœmellæ magnis doloribus.

Tumescunt

Tumescunt crura & membra genitalia.

Color est pallidior.

Appetitus vehementior.

Fastidium è diuerso celerius.

Circa diem 30. post conceptum fluunt menstrua.

Si puluis aristolochiæ cum melle subigatur, & hoc ipso lumbi cum genitalibus perungantur, sexum conceptum obseruare creditur esse facile: vt si prægnantis sputũ dulce fuerit, masculum: si amarum, fœmellam gestat.

Aetas quoq; mulierum non parum refert. Quæ enim iuniores sunt fœminæ, citius masculos generant: quæ verò seniores, citius fœmellas, propter caloris defectum in matrice, ex ætate contractum.

Puellæ etiam magis generantur humidioribus & frigidioribus natura parentibus, ex semine plus satis humido, frigido & liquido.

An autem infans in vtero recte valeat, certis signis obseruari potest. Si sana sit soboles, mamillæ, Hippocrate teste, duriores sunt. Si sana non sit, aquosum lac sponte de vberibus promanat.

Rursum si vterum gestantibus sæpius menstrua fluant, Plinio teste, nõ sanum & viuacem, sed infirmum portendunt infantem.

Porrò, obesiores fœminæ infirmiores plerumq; gestant liberos.

Si hydrops prægnantem corripiat, eiusq; nares, aures, & labia rubescant, mortuam in vtero sobolem portendunt.

Si geminos gestet mulier, ex quibus alter masculus sit, de fœmella magnum est periculum, Aristotele teste, quia impari alimento vegetantur in vtero. Minus periculi est, si fœmellæ sint. Nam sub Maximiliano Imperatore quædam tres puellas vno partu enixa est, quæ omnes ad iustos peruenere annos.

Si ante vel circa purgationem menstruam concipiat, infecti & venenati genituræ humores miscentur, ex quibus leprosos vt plurimum generari compertum est, (Alioqui conceptum non fieri nisi incipientibus aut desinentibus mensibus doctiores tradunt.)

Si semel concipiat mulier, & post tempus aliquod concipiat iterum, posterior in vtero genitura ægrè viuet. Aristoteles enim perhibet quandam vno partu geminos puellos viuos enixam, post quintum mensem adhuc aliũ, sed iam ante in vtero mortuum. Superfœtatio.

Si post nonum mensem prodeat infans, plerumque infirmus & debilis existit.

Si virgo iuuencula concipiat ante primos flores, sobolem egregiam & perfectam generat.

His omnibus præmissis, & hoc tenendum, quòd de futura sobole obstetrices obseruare solent, an inquam deinceps plures liberos enixura sit. Quot enim nodos in vmbilico infantis recens nati obseruauerint, tot adhuc deinceps masculos generari dicunt. Et hæc de conceptus signis, omissis multis quæ perhibentur alijs, dixisse sufficiat.

CAPVT VI.

An homines ex dæmonibus, & rursum dæmones ex hominibus, infantes concipere posint.

DAEmonis imposturas infinitas esse, nemini dubium est: inter quas & illud habet, vt (sacra scriptura teste) in angelum lucis quoq; se transformare, & hominum etiam figuras assumere, &, iusto permittente Deo, referre posit, id quod varia rerum testatur experientia. Quare hoc in quæstionem vocare minime opus erit.

An verò cum hominibus rem habere, in primis verò, an mulieres impregnare posit, quæstione non indiget. Coire posse, permittente Deo, forma hominum sumpta, nemo negat. Nam & Diuus Augustinus idem testatur, dicens, Constantem esse famam ex eorum quibus hæc contigerunt testimonio petitam, esse spiritus quosdam dæmones & syluanos, qui mulieres aliquoties solicitauerint & compresserint. Id autem veteribus non modò probatum, sed apud nos etiam multis exemplis est compertum. Superioribus enim annis scortum quoddam noctu a dæmone forma hominis compressum, confestim in ægritudinem maximam incidit, ita vt breui vterus & genitalia ipsius tabe vel gangrena absumpta sint, & nullo perhibente medicamine, ilia quoque & inguina eius exciderint. Erat & cuiusdam lanij seruus, qui iter faciens & de libidine cogitans, mox obuium dæmonem egregiæ mulieris forma habuit, cum qua, ignarus se cum dæmone rem habere, cõbubuit. Sed mox pudenda eius inflammata, cita tabe exulcerata sunt. Solet autem hæc

hæc Deus iustus pro puniendis sceleribus & admonendis hominibus iusto iudicio permittere.

Negat hunc actum Cassianus, dicens, Impossibile esse spiritualem creaturam cum hominibus rem habere posse, neq; hoc credi debere: quoniam, si actus præcedat, aliquando & effectum sequi necesse est, id est, generari aliquid, quod tamen nulla constet experientia. Rursum, si hic actus possibilis dæmonibus esset, citius illos in se mutuo conuerti, quam cum hominibus commisceri. Ergo quod res est, pro summa dæmonis impostura & peruersa persuasione hominum hæc habenda sunt, eatenus, vt non credamus, dæmones, mulieres nec impraegnare, neque vicissim dæmones mulierum forma sumpta à viris impraegnari posse. Nam sine humano semine hominem unquam natum esse (excepto vnico vno Dei æterno filio Iesu Christo domino & Saluatore nostro vnico, ex Spiritu sancto concepto, & ex Maria semper virgine nato) simpliciter verum verissimam affirmamus. Quare quod de Merlino quodam refertur ex dæmone nato, non aliter quam nomini ipsius respondentem nostra vulgata lingua fabulam, recipimus. Huius historiam qui cognoscere cupiet, in Vincen: historialis Speculi lib. 21. cap. 30. prolixe inueniet. Naturæ quidem lege similia similibus generari certum est, ergo ex dæmone homo nasci non potuit. Neq; vnquam tantum dæmonibus permisisse Deum Opt. Max. cognouimus, vt illi liberos ex hominibus procreare, & suam quasi sobolem in homine ad Dei similitudinem condito, possent constituere. Caterùm si saga & venefica huius mater extitit, non puduit hanc in dæmonis gratiam tantum proferre mendacium ad peruertendos falsa opinione hac multorum animos. Concubuisse potest, at non hominem ex illo concepisse. Si non concubuit, tamen præstigijs vterum illius inflare potuit, vt se ex illo grauidam esse putauerit. Exacto etiam tanto tempore, quando vterum gestare solent mulieres, dolores quoq; in vtero graues concitare, & aliunde sublatum infantem dolosè supponere: tumores etiam illos ventositate aliqua concitatos, continuo soluere & reprimere potuit. Nam & tale quiddam nostrorum quoq; temporum experientia constat. Constantiæ enim formosa quædam cuiusdam ciuis famula, Magdalena nomine, a dæmone compressa, postquam in carcerem coniecta illi (piorum verbi Dei ministrorum consilio diuinis mota rationibus) per pœnitentiam valedixisset, tantos in vtero ex eo tempore cruciatus sensit, vt in singulas fere horas infantem Merlinus.

sibi enitendum esse crederet. Sed sæpius adhibitis obstetricibus, clauos ferreos, ligna, vitra confracta, crines, stuppam, lapides, ossa, ferrum, & huiusmodi per matricem excreuit innumera, quæ nimirum malus ille dæmon subdole & malitiosè supposuit & importauit omnia.

Alias quasdam huic quæstioni inseruientes historias idem Vincentius naturalis Speculi lib. 3. cap. 26. & 27. citat. Quendam inquam iuuenem sub crepusculum in mari lauantem crinibus mulierem apprehendisse, quam domum perductam vxorem sibi duxerit, filiumq́ ex ipsa susceperit. Ipsa vero vsq; ne verbũ quidem loquente, maritum aliorum instinctu qui spectrum ipsam esse dicerent, simulata pueri ex ipsa suscepti mactatione, nisi suam referret originem, illam loqui compulisse. Illam vero tristia prolocutam euanuisse, adultumq́; puerum hunc in mari lauantem mersisse etiam, ipsum vero nullibi ad littus maris deinceps inuentum esse expositum. Itaq; non verum fuisse hominem hunc, licet forma veri hominis natus & educatus fuerit. Phantasticam autem mulierem hanc Succubum dæmonem fuisse, Succubus dæmon. *credidisse multos. Non absimile est, quod prædicto loco affert, Coloniæ inquã Agrippinæ in palatio quodam ad Rheni littus multos primates quodam tempore consedisse, qui dum forte in aquas despicerent, vidisse militem quendam parua nauicula vectum, nauiculam cygno pranatante, argentea collo iniecta catena, trahente, dimisso cum nauicula cygno in littus exiluisse, ibidem vxorem duxisse, multosq; ex illa liberos procreasse. Aliquot autem annis exactis renatante vacua nauicula, & prænatante vt prius cygno, eundem in nauiculam se denuo recepisse, neminiq́; porro apparuisse, liberos autem illius illic ad multam ætatem aduixisse.* Incubus dæmon. *Hunc autem incubum dæmonem fuisse crediderunt multi, qui viri forma tot annis fœminæ cohabitans, tantis vsus præstigijs, simulatos vteri tumores, simulatosq́; partus suppositis aliunde furto sublatis infantibus ediderit.*

An dæmon ex hominibus semen concipere, & per idem semen in homines proiectum generare possit. *Quod autem multi hac persuasione laborant, dæmonem succubum ex viro posse genituram concipere, & mox mutatum in incubum, eandem genituram in vterum mulieris proijcere, & ex ea hominem generare, vt est falsissimum, ita nullam prorsus fidem mereri debet. Nam & religioni & naturæ repugnat plurimum. Si enim hoc possibile esset, quot ferarum monstris humanum genus tanto tempore, seminum permutatione per dæmones in brutis & hominibus facta, infestatum esse a tanto humani generis hoste*

vidissemus? Quare recte de his Conciliator in libro de Medicina, differentia 25. dicens, Sciendum testiculos viri generatiuæ virtuti esse principes, non solos tamen, quia ex his solis generandi non fit principium, neq; per se soli generationem possunt perficere. Primum enim ex corde principium est, propter vitalem in ipso virtutem repositam, ita vt nil viuum sine eius virtutis adminiculo generari possit. Nam vitali virtute & naturali calore testiculorum virtus tandem constat. Quare dæmonem vt succubum ex hominibus concipere, & in homines vt incubum conceptum semen proijcere, & hominem generare posse, non fabulosum modo dictu, sed impium etiam creditu dicimus.

An autem infantes furandi, transferendi, supponendi & permutandi dæmon potestatem habeat, multa quæstione non indiget. Quod enim interdum tale quid fit, non illius potestate, sed Dei Opt. Max. permissu propter hominum peccata fieri tenendum est, in primis quando impij parentes, nulla religiosa liberorum cura habita, illos non Dei benedictione muniunt, sed dæmonis maledictione obruunt. Omnes ergo, quia Dei sunt infantes, illos religiose tractare & Deo consecrare, non dæmoniacis maledictionibus obijcere addiscant. Infantes suppositij.

LIBER

LIBER SEXTVS.

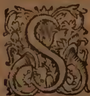
DE STERILITATIS CAVSIS diuersis, & de præcipuis matricis ægritudinibus, omniumq́; horum curis varijs.

CAPVT I.

De sterilitate virorum & fœminarum, eiusq́; causis & signis.

Sterilitas quid.

Terilitatem, de qua in præsentiarũ dicere instituimus, non modo pariendi in mulieribus, sed in viris quoq; generandi & semen fœcundum emittendi, corrigibili aliqua de causa contractam impotentiam & difficultatem dicimus. Hanc Aristoteles obesioribus viris & fœminis in primis tribuit,

propter

propter genitalium membrorum malam proportionem & indispositam habitudinem, vtpote in quibus semen prouocetur remotius, & vitalis Spiritus in illo conclusus propter eam moram euanescat citius. Cæterum non modo ea corporis habitudo, sed insuper multa alia quoq; eius difficultatis existunt causæ. Cum enim videamus sæpe coniuges coniunctos non generare, disiunctos autem generare vtrosq;: & contra, eos qui coniuncti generant, disiunctos, fœcundos non esse, aliquid certè causæ subesse oportet. Quare de his quæ notiora sunt in medium afferre, non inutile fore existimamus: externæ enim & internæ quæ hic concurrunt causæ multæ sunt.

Vt autem multis externis habet sua adiumenta fœcunditas, velut in diæta conuenienti, temperatura aeris consueta, thermis natura calidioribus, quales sunt Heluetica & Vallesianæ, cum aquis Empsiacis: ita sterilitas quoq; & generandi difficultas plurimum ex illis opis habent, veluti ex inconuenienti diæta, assueti aeris permutatione & glacialis aquæ potu & balneis. Deinde ex habitudine genitalium membrorum sterilitas quoque æstimari potest: fit enim, vt his non paucæ ægritudines accidant, propter quas non modo steriles & generandi impotentes, sed & coniugibus cohabitare inepti coniuges fiant. Quo loco restrictio orificij matricis plurimum incommodat, qua fit vt non modo retenti menses generationem impediant, sed insuper alia quoque plurima mala pariant. Rursum cum genitalia membra per se aut nimis patula aut restricta sunt, eoq; neq; cōceptui neq; generationi conueniunt. Retentio menstruorum idem facit, quæ matricem multum infestat, & semen in vterum proiectum propter copiam malorum humorum suffocat. Ex mulieribus quoque quæ plus nimium viragines, & ex viris qui plus satis effœminati sunt, generationi minus idonei sunt. Hæ enim purgationibus menstruis & humoribus nutritiuis in vniuersum ferè carent: illi autem nimis frigidi & humidi generatiua virtute præditum semen proijcere nequeunt. Huc pertinet & attractiua matricis virtus debilior, & eiusdem permutatio celerior. Nam attractiua & expulsiua matricis virtus aut robustior aut debilior, ex æquo difficultatem generandi pariunt. Matricis quoq; ægritudines, tumores, inflammationes, hulcera, apostemata, acetabula rupta, menses copiosi aut retenti, & quæ his sunt similia, eidem difficultati multam causam præbent. Venas quoque post aures sitas (vtpote quæ viam spiritibus præbent, quos semini cerebrum communicat) resectas,

Sterilitatis causæ ex matrice.

P Hippocrate

Hippocrate monente, multi eidem causam esse dicunt. Vesicæ incisionem idem parere affirmant, quæ tamen per se lethalis existit. Multa etiam sunt quæ sumpta propriè sterilitatem inducant, veluti camphora, cicuta, & his similes herbæ & radices aliæ, omniaq́ue quæ cerebrum, renes & testiculos, vtpote principalia generationis membra, offendunt.

Externæ causæ.

Huc etiam multa alia quoque pertinent, veluti nimia repletio, inanitio, exercitia immodica, caliditas resoluens, frigiditas mortificans. Peculiarem etiam quibusdam aquis sterilitatem inducendi vim Theophrastus tribuit.

Primatum inter causas complexionum ferè diuersitas obtinet, quando coniuges iusta qualitatum temperatura careant. Vbi autem vel aliquantulum mixtæ fuerint, facilius generare poterunt. Multa quoque ætas per se in viris & fœminis generationem propter humorum defectum impedit, licet septuagenarios & octogenarios non paucos generasse adhuc compertum sit. Postremo, magna etiam sterilitatis causa est, quæ per veneficarum præstigia contingit. Hæc de notioribus sterilitatis causis dixisse sufficiat.

Signa sterilitatis.

Signa autem quibus hæc impraegnandi difficultas obseruari potest, existunt plurima. Prima ex genitalium membrorum constitutione & habitudine sumenda sunt, veluti si aliquo vitio laborent, nimis patula aut restricta sint, generationi agnoscantur minus esse idonea. Semen quoque si nimis calidum aut frigidum existat, quod ipsum ex vrina non modo colore, sed substantia quoque eiusdem obseruari posse aiunt. Ex habitu & colore corporis de sterilitate & fœcunditate multi etiam iudicant, vt quæ pallidiores sunt fœminæ, humidiores quoque credantur esse. Si humidiores, ergo & retinendo & fouendo semini minus pares. Peculiare quorundam experimentum hoc est. Hordeo vrinam cuiuspiam, de cuius sterilitate aut fœcunditate inquisituri sunt, affundunt. Hoc intra decimum diem si germinet, pro fœcunditatis nota: si non germinet, pro sterilitatis certo argumento agnoscunt. Alij autem siliquis vel surfuri vrinam affundentes, sterilitatis notam ex eo obseruant, si vermes in eo generari videant. Hippocrates suffimentis hoc indagare monet, vt suffitu inferius adhibito, superius per olfactum (inferius pannis obstructa muliere) obseruato, fœcunditatis nota credatur esse, eo quod genitalia membra restricta non sint: si non deprehendatur, restrictæ matricis

tricis adeoq; sterilitatis satis certa nota existat. Linimentis oculorum nonnulli idem deprehendi posse volunt, vt si linimenta colorum quorundam oculis inspersa sputum non alterent, certa constipationis adeoq; sterilitatis signa sint, eo quod semini confinia membra oculi existant, vtpote propter cuius emissionem immodicam ijdem cito concidant. Habent & sua nonnulla vetulæ signa, quibus in vtero coniugum maior sterilitas existat, obseruent. Maluæ enim manipulos duos seorsim positos, alterum alterius coniugis vrina perfundunt, alterumq; alterius similiter, prioremq; qui exaruerit, sterilitatis in eo cuius vrina perfusus est, testem esse perhibent. Eadem & per fabas & hordeum experimenta sumunt, vt cuius pars citius germinat, in eo plus fœcunditatis esse credant.

Notandum porrò hic quoq; est, mulieres fœcundas & liberis generandis idoneas, citius quidem præ sterilibus habitu corporis senescere, macrescere & debiliores fieri, senectam tamen multò saniorem ijs quæ nunquam generarunt, nancisci, vtpote in quibus retentorum variorum humorum copia peius aliquid pepererit, & sanitatem corporis bene constitutam infestandi maiorem occasionem dederit.

CAPVT II.

De cura sterilitatis à phlegmate profectæ.

Cognitis iam causis & signis difficultatis concipiendi in mulieribus impregnandi in viris, & generandi in vtrisque, consequens est nunc de horum quoq; cura dicere. Et primum quidem si ex humido & frigido phlegmate ea difficultas contracta fuerit, ante omnia superflua ea materia sequenti syrupo præparanda & digerenda erit.

℞. *Radicum Rubeæ maioris,* ℥. ij.
Rusci,
Asparagi,
Graminis Cyperi ana ℥. j.
Artemisiæ,
Sauinæ,

Nepetæ,
Melissæ,
Balsamitæ,
Mentæ,
Scolopendriæ,
Capillorum Veneris,
Gallitrici,
Samsuci,
Origani,
Calamenti montani,
Pulegij,
Radicum Valerianæ ana M.ſ.
Seminis ſeſeleos ʒ.vj.
Anisi,
Carui,
Marathri,
Ameos,
Spicæ nardi, ana ʒ.ij.
Xylobalſami,
Carpobalſami, ana ʒ.j.
Liquiritiæ,
Paſſularum, ana ℥.j.
Florum Anthos,
Stæchados Arabicæ ana ℥.ß.
Raſuræ eboris,
Calami aromatici,
Santali rubei, ana ʒ.ß.

Conquaſſentur hæc omnia, & fiat decoctio cum aqua fontana q.ſ. & aceti ʒ.iij. *& ſacchari* ℔.iij. *colentur vſque ad medietatem, & colaturæ addantur.*

Cinamomi, ʒ.j.
Muſci grana iiij.

De hoc ſyrupo aromatizato ſingulis diebus mane vncias iij. bene calidas bibere oportet. Vel ſyrupũ hunc magis diſſoluere in aqua ſambuci, pimpinellæ & artemi-

artemisiæ, de singulis vncia vna sumpta, & tres vncias mane bene calidas bibere licet. Vel alium syrupum hac forma parare poteris:

℞. *Artemisiæ,*
Sauinæ,
Mentæ,
Origani,
Calamenti,
Hyssopi,
Pimpinellæ,
Chamædryos,
Polytrichi,
Florum sambuci,
Stichados, ana M.j.
Anisi,
Marathri,
Ameos,
Carui,
Seminis anethi,
Seseleos, ana ℥.ß.
Radicis asparagi,
Rusci,
Rubeæ maioris, ana ℔.ſ.
Cicerum rub. pugillum j.
Spicæ Celticæ,
Spicæ nardi,
Cyperi,
Squinanthi,
Calami aromathici ana ℥.ij.

Misce, & fiat decoctio in aqua fontana, cum melle & saccharo ana ℔. j.ſ. & aromatizetur per colaturam cum cinamomo & musco, vt est prædictum. De hoc syrupo tres haustus tribus diebus continuis bene calidi mane sumendi sic parari poterunt:

℞. *Oxymelitis squillitici,*
Syrupi de radicibus acetosi,

Syrupi de artemisia, ana ℥.j.ß.
Aquarum pimpinellæ,
Fœniculi,
Artemisiæ, ana ℥.iij.

Ex mixtura horum tres haustus fiant.

Deinde materia hac per prædictos syrupos sufficienter ad purgationē emollita, si validioris naturæ vel complexionis mulier. hanc difficultatem passa extiterit, hasce etiam pilulas sumere poterit.

℞. *Pilularum fœtidarum ℈.ij.*
Specierum Diacastorei ℈.j.
Diagridij grana ij.

Fiant cum syrupo de artemisia vel melle pilulæ XI.

Quod si autem pilularum vsum horruerit, pro pilulis hac potione vtatur.

℞. *Diacassiæ ℥.ß.*
Electuarij diaphœnicon,
Electuarij Indi, ana ʒ.ij.
Syrupi de radicibus sine aceto ʒ.j.

Misce cum aqua artemisiæ vel melissæ ℥.ij. & fiat haustus.

Vel aliter.

℞. *Electuarij diaphœnicon,*
Elect. Indi,
Diacassiæ, ana ʒ.j.
Agarici electi ʒ.ij.
Zingiberis ℈.j.
Salis gemmæ grana vj.

Infundantur omnia in aquam lactis caprarum & mellis rosati ℥.j. eaq́; duodecim horis infusa exprimantur, & prædictis mixta electuarijs in potum redigantur.

Si verò Electuarium siccum magis adlubuerit, tres boli sicci tali forma consiant.

℞. *Elect. diaphœnicon,*
Elect. Indi,
Diacassiæ, ana ʒ.ij.

Sacchari

Sacchari albi q.s.& fiant tres boli deaurati.

Si nec hoc placuerit, hanc in tabulis confectionem praeparare poteris.

℞. *Rosarum rubearum,*
Cinamomi,
Zingiberis, ana ʒ.j.
Santali albi & rubei, ana ʒ.ß.
Hermodactylorum,
Esulae, ana ʒ.j.ß.
Diagridij,
Turbit, ana ʒ.ij.
Mastiches ℈.j.
Sacchari albi ℔.s.

Dissoluantur omnia haec cum succo vel aqua artemisiae, & aliquot infusa horis exprimantur, & confectio in morsellis vel tabulis fiat. Dosis sit ℥.ß. vel ʒ.v.

Vel si placet, de modo dictis pulueribus sumes, & saccharo albo trito aequali pondere miscebis, & trageā conficies, de qua ʒ.j.ß. singulis mane in iusculo cicerū bene calidam praebebis. Quidā folia Senae trita ʒ.ij.ß. ad hanc formam praebent. Caeterū solutiua huiusmodi, peritorum medicorū consilio pro eorum qualitatibus quibus haec tribuuntur, sunt temperanda.

Expurgata iam sufficienter praedictis medicaminibus eiusmodi materia, proximū erit vt vsus thermarum sequatur, ex quibus quoties mulier ascenderit, de theriaca cōmuni vel Mithridatio ʒ.j. in aqua artemisiae sumat, vel si magis placet, de sequenti confectione sumat aliquantulum.

℞. *Specierum, Tryphera magnae sine opio,*
Diapliris,
Diambrae,
Diamusci,
Diasatyrij, ana ʒ.ß.
Rasurae eboris,
Seminis mercurialis, ana ℈.ij.
Coaguli leporis, & matricis eius, ana ʒ.ß.
Siseleos ℈.ß.
Sacchari albi ℔.s.

Dissol-

Dissoluantur cum aqua melissæ, & his ritè coctis addantur, conseruæ corticum citri ℥.j. & conseruæ anthos ℥.ß. fiat confectio crassiuscula in morsellus.

Primaria autem eius dum thermis vtitur cura sit, vt certa & conuenienti diæta, frugaliq́; victu vtatur, cuius præscriptio à perito medico semper petenda erit.

Quod si autem eiusmodi thermas mulier habere nequeat, balneum illi ex sequentibus herbis in aqua coctis parari poterit:

℞. *Artemisiæ,*
Betonicæ,
Chamæpityos,
Chamædryos,
Chelidoniæ,
Gallitrici,
Foliorum lauri,
Maluæ,
Amarici,
Melissæ,
Nepetæ,
Origani,
Ozimi,
Pulegij,
Rosmarini,
Sauinæ,
Meliloti,
Hyperici,
Hyssopi,
Chamæmali, ana M.j.
Carui,
Gumini,
Sileris montani,
Anisi,
Anethi, ana ℥.iij.
Seminis lini,

Fœnogræ-

Fœnograci, ana ℥.ij.
Radicum consolidæ maioris,
Valerianæ,
Petroselini, ana ℔.j.
Sulphuris ℥.j.ſ.
Salis ℥.ij.
Aluminis ℥.j.

Mixta omnia sacco concludantur, & in aqua bulliant. Quarto autē die de nouo semper balneum hoc erit instaurandum. Hoc balneum quoties reliquerit, de theriaca communi vel Mithridatio vt prædictum est, sumat, lecto decumbat, & si qua potest, sudorem prouocet. Vel confectione præscripta eodem modo mane & vesperi vtatur.

Vbi aūt hoc balneo vti parum commodum fore videbitur, selectæ quædam ex prædictis herbæ colligi, & ex his fomenta poterunt fieri.

Cæterùm quando omnia hæc phlegmaticum humorem sufficienter expurgare non potuerint, pessarium hoc modo paratum singulis noctibus illi adhibere proderit: quo tamdiu vtatur, donec phlegmaticis humoribus superfluis se liberatam esse senserit.

℞. *Artemisiæ,*
Sauinæ,
Maioranæ,
Dictamni,
Absinthij, ana ʒ.ß.
Anisi,
Ameos,
Rutæ,
Corticum thuris, ana ℈.j.
Pulpæ colocynthidis ℈.ij.

Fiat puluis, & subigatur cum succo Mercurialis vel Chamædryos, fiatq́; pessarium.

Porrò inter omnia medicamina matricem astringendi vix aliud magis quàm sequens illud probari putamus.

℞. *Acaciæ,*
Balaustiorum,

Capitum glandium,
Scoria ferri,
Menta,
Lilij,
Corticis lentisci, id est, arboris mastiches,
Corticis olibani,
Anthera,
Sumach,
Tartari,
Spica, ana ʒ.ß.

Misce & fiat puluis, ex quo cum succo acetosa vel virga pastoris seu millafolij fiant pessaria.

Fœtor matricis quomodo curandus.

Quoniam verò aliquando fit vt propter nimis frigidum & humidum phlegma, matrix semen non modo retinere nequeat, sed etiam diro fœtore offendat, tunc sequenti medicamine est vtendum.

℞. *Galla,*
Nucis muscata, ana ʒ.iij.
Garyophillorum ʒ.j.
Musci ℈.ß.

Terantur, & cum vini rubei ℔.j. dissoluantur. His cùm mulier vti voluerit, bene calidis genitalia membra abluat, pannosq́ immersos imponat, in primis autem hoc cubitum itura faciat.

Quod si magis efficax matricem astringendi medicamen placuerit, hoc ipso vti licebit.

℞. *Radicis consolida maioris,*
Aluminis,
Balaustij,
Myrrha,
Olibani,
Mastiches,
Colophonia,
Boli Armenia,
Galarum cupressi,
Cornu cerui vsti, ana ʒ.j.ſ.

Terantur

Terantur omnia, & in puluerem redigantur, cuius dimidia pars, vel totum bulliat in vino rubeo austero, mixto aceto modico. Ea decoctione bene calida mulier genitalia abluat. Puluerem etiam siccum ijs inspergere poterit, pannumq́; aliquoties complicatum ea decoctione madefactum imponere.

Quod si hoc quoque nihil aut parum præstiterit, sequenti insuper pessario ad hunc modum parato vtendum erit.

℞. *Aluminis scissilis,*
Myrrhæ,
Ligni aloes,
Pilorum leporis incisorum,
Rutæ,
Baccarum lauri,
Doronici,
Nucum cupressi, ana ℥.ß.
Storacis calamitæ ʒ.ij.
Ambræ ℈.j.ß.
Moschi ℈.ß.
Gallarum,
Mastiches,
Aluminis saccharini, ana ʒ.ij

Mixta in puluerem redigantur, & cum oleo myrtillorum fiat pessarium.

CAPVT III.

De cura sterilitatis, à biliosis matricis humiditatibus obortæ.

QVando à cholera impregnandi difficultas fuerit, ante omnia conueniens diæta instituenda erit, & mediocris vsus omnium eorum, quæ hominum vitæ necessariò inseruiunt, puta, somni, vigiliæ, motus, quietis, cibi, potus, aeris & similium, vt ad frigidum & humidū declinent omnia. Deinde post aliquandiu tentatum harum rerum conuenientem vsum venæ malleoli vtriusque pedis aperiendæ erunt, in primis verò quando sanguine

mulier abundauerit & hilarior visa fuerit. Nimium tamen sanguinem non mittat, quoniam sanguis, vt vulgo dicunt, frenum est cholera. Post venæ sectionem sequente syrupo cholerici humores erunt præparandi.

℞. Syruporum acetosæ simplicis,
Oxysacchari simplicis,
Endiuiæ, ana ℥.j.
Aquarum Cichorij,
Lupulorum,
Buglossi, ana ℥.ij.

Misce cum sandalo citrino, cinamomo & macis q.s. & vt potus aromatizetur. De potu hoc singulis diebus mane vacuo adhuc ventriculo, & tribus ante cœnam horis, aut quotiescunq; hoc necessarium fore videbitur, certam illi portionem propinabis. Vel si placet, pro potu hoc decoctionem hanc potes illi præbere satis calidam.

℞. Florum buglossi,
Borraginis,
Rosarum rubearum, ana M.ß.
Violarum,
Lactucæ,
Foliorum papaueris albi,
Endiuiæ,
Scariolæ, ana M.j.
Seminis endiuiæ,
Lactucæ, ana ℥.ß.
Quatuor seminum frigidorum ʒ.vj.

Misce, & fiat decoctio in aqua fontana q.s. vel cum vini granatorum ℥.j.ß. & aceti ℥.iiij. Addantur sacchari ℔.ij. & aromatizetur cum santali citrini, cinamomi & ambræ, ana ℈.j. Vtatur hoc syrupo mane & vesperi dosi vnciarum trium.

Iam superflua materia humorum cholericorum ad purgationem præparata, sequenti haustu erit expurganda.

℞. Cassiæ nouiter extractæ, vel
Mannæ electæ ℥.j.
Temperentur decoctione sequenti:

℞. Capil-

℞. *Capillorum Veneris,*
Florum buglossi,
Violarum,
Prunorum,
Tamarindarum,
Electuarij de succo rosarum, ana ʒ. ij.

Misce cum prædictæ decoctionis ℥. iij. & fiat haustus vnus.

Vel ℞. Rhabarbari electi ʒ. ij. Spicæ nardi grana vj. infundantur in lac caprinum cum vino albo pauco, & X. horis infusione facta exprimantur. Eius autem colaturæ ℞. ℥ iij. & Syrupi de rosis Persicis ℥ j. ß. & ex mixtis illis fiat haustus vnus.

Si potus hic non adlubescit, bolum illi sequentem sic confectum præbebis.

℞. *Electuarij de succo rosarum,*
Diamannæ, ana ʒ. iij.
Sacchari albi, q. s.

Bolus deauratus in tres partes diuisus fiat.

Quod si autem citrina vel vitellina Cholera hanc difficultatem matrici peperit, sequentibus solitiuis mixtis erit vtendum, certo pondere periti medici consilio sumpto, ex Citrina vel vitellina Cholera quomodo purganda.
Electuario Diaphœniconis,
Electuario Indi,
Pilulis de Rhabarbaro, &
Aggregatiuis.

Expurgatis deinde sufficienter superfluis humoribus, matricis natura & habitudo rursum sequenti erit confirmanda medicamine:

℞. *Specierum diatriasandali ʒ. ij.*
Rasuræ eboris,
Visci quercini,
Pulueris genitalis tauri,
Matricis leporis, ana ʒ. ij.
Sacchari albi ℔. ſ.

Dissoluantur cum aqua rosarum & confectio in morsellis fiat.

Vel aliter.

℞. Conseruæ rosarum ℥.ß.
Borraginis,
Florum nenufaris,
Buglossi ana ʒ.iij.
Specierum, Diarhodon Abbatis,
Diatriasantali,
Aromatici rosati, ana ℈.j.
Margaritarum,
Pulueris gemmæ,
Rasuræ eboris,
Visci quercini, ana ℈.ß.

Species omnes hæ dissoluantur cum syrupo rosarum q.s. & fiat mixtura & electuarium deauratum.

His omnibus ritè expeditis, sequenti balneo lauet, quod hoc modo paretur. ℞. Vtriusq; maluæ cum radicibus.
Matris violarum,
Rosarum rubearum,
Nenufaris,
Foliorum cotoni ana M.j.
Fœnogræci ℔.ſ.
Salis communis,
Aluminis rochæ ana ʒ.ij.

Incidantur herbæ omnes minutatim, & sacco conclusæ in aqua, in qua mulieri insidendum est, bulliant. Huius balnei vsus singulis annis per tres aut quatuor continuas hebdomadas esse poterit. E balneo autem quotiescunq; exiuerit, pondus auellanæ nucis de electuario confortatiuo præscripto sumere debet.

Suffitum etiam hunc interdum à balneo pro vtero faciat.

℞. Santalorum omnium, ana ʒ.j.ß.
Styracis calamitæ ℈. ij.
Ambræ grana vj.
Rosarum rubearum,
Florum nenufaris,
Violarum, ana ʒ.j.

Con-

Conquassentur cum aqua rosarum, & trochisci fiant.

Vnguento item Galleni vel sandalino lumbos & matricem aliquoties perungere non inutile erit.

Pessarijs etiam sic paratis noctu vti poterit.

℞. *Medullæ cruris vituli,*
Cerebri cerui,
Butyri vaccini,
Adipis caprinæ,
Seminis mercurialis, ana ℥. ſ.
Acaciæ,
Hypoquiſtidos,
Santali rubei,
Styracis liquidæ,
Cornu cerui vſti, ana ʒ. ß.

Incorporentur cum oleo rosarum & lana pura, fiantq; pessaria.

CAPVT IIII.

De cura sterilitatis, si à matricis sanguineis humoribus superfluis proueniat.

QVoniam vero non ex phlegmate modò & cholera abundantibus sterilitas inducitur, sed ex nimio sanguine quoq; contrahitur, eidemq; interdum reliqui humores etiam nimij vel corrupti miscentur, primum per vrinæ indicia dispiciendum erit, quisnam ex illis humoribus abundet. Si sanguinem solum abundare deprehenderis, tunc talis erit instituenda diæta, quæ sanguinem minuat, & modicum illi alimentum ministret. Si humorem cholericum inesse senseris, diætam ad frigidiorem modum institues. Si phlegma in eo abundauerit ad siccum diætæ temperaturam diriges. Sic enim fiet, vt ad conuenientem purgationem ea superfluitas cuiuscunque tandem humoris fuerit, sensim præparari poßit. Quia vero sanguinem prædictis humoribus permixtum, ab ijsdem purgandi ratio vulgo nota non est, ea à peritioribus est petenda medicis: nos quod ad sanguineorum humorum minuendam copiam pertinet, l. i. prosequemur tantum.

Quando

Quando itaq; in mulieribus sanguinis abundantiam conceptum impedire constat, primùm venæ malleoli in vtroq; pede aperiantur & iusta sanguinis imminutio fiat. Quo facto balneum ex talibus herbis erit præparandum, quæ ad frigidum omnes declinent. Post balneum autem his tabulis vti debet mulier.

℞. *Cinamomi,*
Seminis mercurialis,
Rosarum rubearum,
Limaturæ eboris,
Margaritarum præparat. ana ʒ. j.
Coralli rubei præparati,
Pulueris de gemmis, ana ℈. ij.
Santalorum omnium ʒ. ß.
Sacchari ℔. ß.

Dissoluatur saccharum in aqua rosarum, & decoquantur omnia vsq; ad consumptionē aquæ rosarum: quo facto, addatur conserua rosarum ℥. j. mixtisq; omnibus, vt decet tabulæ deauratæ fiant.

Electuarium etiam huic vsui valde accommodum, de quo ante cibum nucis auellanæ pondere semper sumat, hoc modo præparari poterit.

℞. *Conseruæ rosarum ℥. j.*
Buglossi,
Borraginis ana ʒ. ij.
Specierum diatriasantali,
Diarhodon abbatis, ana ʒ. iij.

Misceantur species hæ cum syrupo rosarum, & incorporentur omnia simul, & deaurentur cum folijs auri q. s. & fiat electuarium.

Fomentari etiam vtile erit super sequentium specierum decoctione in aqua pluuiali facta, vel in qua chalybs extinctus sit:

℞. *Rosarum rubearum,*
Gallarum,
Sumach,
Seminis plantaginis maioris cum folijs,
Consolidæ maioris, ana M. s.
Terræ sigillatæ,

Boli

Boli Armeniæ,
Aluminis rochæ, ana ℥. ß.

Ex præscriptis speciebus puluis quoq; fieri & in prædicta aqua bullire poterit, qua mersus complicatus aliquoties pannus, lumbis & genitalibus bene calidus imponi debet.

Emplastrum quoq; sequens prædicto modo calidum similiter imponi poterit.

℞. *Musci grana vj.*
Santali citrini,
Rosarum rubearum ana ʒ. ß.
Olei rosarum ℥. j. ß.
Misce, & fiat emplastrum.

CAPVT V.

De cura sterilitatis, ex melancholico humore natæ.

SI melancholicus humor abundans sterilitatis causa fuerit, diæta ante omnia ad calidum & humidum declinans erit instituenda. Frons quoque exporrigenda, & quantum fieri potest indulgendum gaudijs, omittendi vero mœrores, & fugienda omnis tristitia. Tum sequente syrupo superfluus humor ad purgationem præparandus & emolliendus erit.

℞. *Syrupi acetosi de radicibus ℥. ij.*
Fumi terræ ℥ j.
Aquarum scolopendriæ &
Artemisiæ ana ℥ ij.

Misceantur hæc & aromatizentur cum cinamomo, & fiat syrupus clarus.

Vel aliter.

℞. *Aquarum buglossæ.*
Pimpinellæ,
Fumi terræ,
Artemisiæ,
Scolopendriæ, ana ℥ iij.
Aceti ℥ j.
Sacchari albi ℥ iiij.

Hæc cum cinamomo aromatizata, Iuleb fiant, cuius dosis sit ℥ iiij.

Vel aliter.

℞. *Calaminthæ,*
Origani,
Stichadis,
Eupatorij,
Florum borraginis,
Artemisiæ,
Buglossi,
Chamædryos ana M. ß.
Scolopendriæ M. ß.
Corticum genistæ,
Fraxini, ana M. ß.
Passularum ℥. j.
Misce, & fiat decoctio cum
Epithymi ℥. j.
Sacchari ℔. j,
Mellis despumati ℔. ſ.
Aceti ℥ ij.

Aromatizetur decoctio hæc cum cinamomo. Dosis sit cum prædictis aquis ℥. j. ß.

Præparata ad purgationem his syrupis & emollita materia, consequens est eandem hoc medicamento expellere.

℞. *Cassiæ nouiter extractæ,*
Mannæ, ana ℥ ß.

Dissoluantur hæc sequenti decoctione.

℞. *Capillorum Veneris,*
Florum borraginis,
Buglossi,
Violarum,
Chamædryos,
Linguæ ceruinæ, ana M. ß.
Passularum ℥. ß.

Misce, & fiat decoctio in aqua, cui adde

Cinamo-

Cinamomi ʒ.j.
Cassiæ extractæ,
Mannæ,
Confectionis hamech, ana ʒ ij.
Syrupi violarum ℥.j.

Misceantur omnia, & fiat medicamentum solutiuum, cuius dosis sit ℥.j.ß.

Vel aliter.

℞. *Confectiones hamech ʒ.iij.ß.*
Sacchari q.s. & fiat deauratus bolus trifariam diuisus.

Pilulis Lazuli etiam vti licebit, quarum dosis sit ʒ.j.

Expurgata materia superflua, proximum est conuenientibus & ad rem pertinentibus vti balneis, quæ hoc modo paranda erunt.

℞. *Chamæmali,*
Meliloti,
Chamædryos,
Chamæpithyos,
Hyssopi,
Foliorum lauri,
Lauendulæ, ana M.ij.
Artemisiæ M.iiij.
Maluauisci cum radicibus M.v.
Seminis lini,
Fœnograci, ana ℔.j.
Radicum Valerianæ ℔.s.

Omnia hæc incidantur, & conclusa sacco bulliant, cui mulier deinde insideat.

Post balneum autem, vel singulis diebus mane & vesperi, certam particulam de sequenti confectione comedat.

℞. *Specierum de lapidibus preciosis ʒ.ij.*
Seminis Mercurialis,
Limaturæ eboris, ana ʒ.j.
Pudendi tauri,
Coaguli leporis cum matrice, ana ℈.ij.
Sacchari albi ℔.s.

Dissolue cum aqua
Buglossi, & adde
Conseruarum buglossi ℥. ß.
Borraginis ʒ. iij.
Cinamomi ʒ. j.

Pulueri Zanda pulueri Zentur, & confectio in morsellis fiat.

Quod si autem præscripti balnei vsus accommodus non fuerit, fomenta tamen ex præscriptis speciebus fieri poterunt, semper adhibito præcedenti hoc electuario.

Cæterum post balneum vel fomentationes, his quoq; pessarijs vti noctu & quouis alio conuenienti tempore, non erit inutile.

℞. Costum pulueri Zatum, & cum oleo rosarum & bombyce pessarium confice. Vel cum fœnograeco & adipe anatis. Vel cum seminibus asparagi & adipe anseris. Vel cum oleo violarum, musco & seminibus prædictis.

CAPVT VI.

De cura sterilitatis, à nimia caliditate, siccitate, humiditate, & frigiditate profectæ.

INter alia concipiendi & generandi impedimenta, non minima causa est, nimia matricis siccitas. Ea autem causa obseruata rerum omnium vsus ad humidiorem temperaturam dirigendus est, ita tamen, ne corpus per hac debilitetur, sed confirmetur. Itaque his tabulis frequentius vti perutile erit.

℞. Sacchari albi ℔. j. ß.
Amyli ℥ iij.

Saccharum dissoluatur cum aqua rosarum, mixtoq; amylo fiat decoctio cum amygdalorum dulcium ℥ iij. & oleo pauco, fiantq; morselli.

Mirè vtile est etiam lac caprinum recens mulgendo extractum cum melle aut sacchara mixto bibere.

Balneum quoq; hoc mire conueniet. ℞. Capita veruecum, quæ bulliant in aheno aqua pleno eousque donec ab ossibus caro resoluatur penitus: quo facto, insuper

℞. Foliorum

℞. *Foliorum vitis muscatellæ,*
Salicis,
Violarum,
Chamæmali,
Meliloti, ana M. ij.
Maluauisci cum radicibus M. vj.
Fœnograci,
Seminis lini, ana ℔. ij.
Radicum valerianæ ℔ j. ß.

Misce omnia, & ex sufficienter bullitis fiat balneum. Poterit autem & encathismi vice instrui, vt vel in illo mulier insideat, aut vt fomenta ex eo faciat. Post balneum autem vel fomenta de hac confectione proximis ante cibum horis buccellam sumere licet:

℞. *Specierum diarhodon abbatis ʒ. ij.*
Seminis mercurialis,
Rasuræ eboris, ana ℈ ij.
Matricis leporis ʒ. ij.
Seminis bombacis,
Tragacanthæ,
Gummi Arabici, ana ʒ. ß.
Sacchari albi ℔. ß. in aqua buglossi dissoluti,
Conseruarum buglossi,
Borraginis, ana ℥. j.

Misce, & fiat deaurata confectio.

In primo verò opus erit matricem humectare, quod partim fiet per fomenta inferius in concluso sedili adhibita, partim autem per pessaria sic præparata:

℞. *Medullæ cruris vaccæ,*
Adipis gallinæ, ana ℥. ß.
Styracis liquidæ ʒ. ij.

Possunt insuper addi olei amygdalorum dulcium ℥. iiij. fiantque cum lana pessaria.

Quod si autem propter nimiam caliditatem conceptus impediatur, vt aut corpus complexionis nimis calidæ, aut genitalia ipsa infestata sint,

tunc ante omnia conuenienti venarum incisione facta, malleoli in sinistro, & hepatica in dextro pede, hic calor minuendus erit. Deinde etiam purgationibus quantum satis est, erit vtendum, quibus tamen pro præparandis calidis humoribus hæc potio erit præmittenda.

℞. *Herbarum plantaginis maioris,*
Endiuiæ,
Capillorum Veneris,
Polypodij,
Fumi terræ, ana M.ſ.
Rosarum rubearum,
Florum violarum,
Buglossi,
Nenufaris,
Borraginis, ana p.j.
Passularum ℥.ß.

Mixta omnia cum aqua fontana q.ſ. ad medietatem vsque decoquantur, colentur, & colaturæ addatur sacchari albi q.ſ. & aromatizetur cum

Cinamomi,
Rasuræ eboris,
Corallorum rubeorum præparatorum,
Santali rubei, ana ʒ.ß.

Ex prædicta decoctione sumantur ℥.iij. & misceantur cum
Rhabarbari electi pulueri zati ℈.ij.
Serapij de epithemo ℥.ß.
Cassiæ nouiter extractæ ʒ.j.ſ. vel manna ʒ.j.
Vel aliter.

℞. *Elect. de succo rosarum ʒ.iij.*
Cassiæ nouiter extractæ,
Diasenæ, ana ʒ.ij.

Misce cum prædictæ decoctionis vel aquæ endiuiæ ℥.j.ſ. fiat potus.
Vel aliter.

℞. *Syrupi de rosis Persicis ℥.j.*
Syrupi de floribus Persicis ℥.ß.

Trochis-

Trochiscorum de agarico ℥.j.
Cassiæ nouiter extractæ ℥.ij.
Aquarum Buglossæ &
Borraginis, ana ℥.j.
Misce, & fiat haustus vnus.

Pessaria quoq; parari & supponi poterunt, cum succo mandragoræ, mastychæ, myrrha, camphora & gummi Arabico præparata.

Si vero caliditas non excedat, sed temperatior fuerit, tunc emplastris vmbilico & pudendis impositis, quod abundat, adhuc imminuendum erit, veluti vnguento santalino forma liquida & crassa decocto. Breuibus, eo modo procedi potest, vt suprà de cholera vel bile & sanguine præscripsimus.

At si frigiditas & humiditas genitalia membra nimis infestauerint, eorum superfluitas primum ad purgationem emollienda & præparanda erit, per remedia ad calidum & siccum declinantia, pro sequentis syrupi præscripto.

℞. *Herbarum artemisiæ,*
Betonicæ,
Melissæ,
Pulegij,
Maioranæ, ana M.j.
Radicum enulæ campanæ,
Cyperi,
Satirij,
Apij,
Fœniculi,
Asari, ana ℥.ij.
Seminis anisi,
Amomi,
Liquiritiæ,
Rubeæ tinctorum,
Pastinacæ,
Sileris montani,
Cumini, ana ℥.j.
Passularum ℥.j.

Aquæ

Aquæ fontanæ q.s.
Sacchari vel mellis despumati q.s.

Misceantur omnia,& post colaturam aromatizentur cinamomo,& oximel squilliticum adijciatur.Dosis huius sunt ℥.iij.

Vel aliter.

℞. Elect.Indi ℥.j.
Cathartici imperialis ℥.ß.
Aquarum buglossi &
Borraginis,ana ℥.j.

Misce & fiat haustus. Vel dissolue cum prædicta decoctionis ℥.iij.& fiat itidem haustus vnus.

Pilularum fœtidarum & ex rhabarbaro confectarum itidem hic vsus esse potest.

Sufficienter purgatione facta, pilulis hoc modo paratis ʒ.j.sumpta, cubitum ituræ vtantur.

℞. Ligni aloes,
Xylobalsami,
Sileris montani,
Asari,
Mastiches,
Nucis muscatæ,
Seminis anisi,
Fœniculi,ana ʒ.j.
Spicæ nardi,
Calami aromatici,
Galbani,ana ʒ.ß.
Myrobalanorum chebulorum,
Belliricorum,ana ʒ.vj.
Aloes ℥.ij.

Misce cum syrupo de rosis Persicis, & fiat massa pilularum, quarum dosis sit ʒ.j.Breuibus,eo modo procedi potest, vt supra in cura phlegmatis monuimus.

CAPVT VII.

De generalibus quibusdam præceptis, virorum & fœminarum sterilitati curandę inseruientibus.

Virorum & fœminarum sterilitatis curæ magna pars in vsu rerum externarum sita est, quem tamen ita moderatum esse iubemus, ne corpus ad obesiorem habitudinem propellat, quia & pinguedo plurimum fœcunditati officit. Horrida macies etiam multo in hac causa vitio carere nequit. Quare in vtrisque his, alimentis temperatioribus, quibus minus inflandi natura insit, erit vtendum. Vino modico, cibo autem frugali & temperato. Principaliter verò mulieres complexionem & habitudinem matricis obseruent, & mensibus suis cautè intendant, ne his fluentibus, aut purgatæ iam, victu vtantur inconuenienti, sed talibus fruantur potissimum, quibus expulsiuam vim inesse constat, qualia sunt, apium, petroselinum, fœniculum, pimpinella vulgò Germanis dicta, cum similibus herbis & eiusdem naturæ radicibus. Cæterùm, vt ad omnem casum bene instructæ quælibet esse possint, contrarium cuiuis corruptæ matricis complexioni dabimus antidotum.

Et primum quidem quando matrix nimia frigiditate infestata fuerit, mensium fit retentio, ex malè disposita cibi potusq́; ratione cōtracta, vnde dolores circa lumbos, renes, genitalia, per tergum reliquaq́; corporu mēbra sentiuntur continui, frigoraq́; subinde infestant horrida. His autem sic habentibus seruiunt quæcunque calidioris naturæ existunt, in primis verò thermæ sulphure abundantes, quales Heluetiorum præcipue existunt, Badenses dictæ. Syrupo autem vel potione pro præparatione expurgandæ huius materiæ, primum vti perutile erit huiusmodi.

℞. *Syrupi de artemisia ℥.j.*
Oxymelitis compositi ℥.ß.
Aquarum artemisiæ &
Melissæ, ana ℥.j.
Miscendo fiat haustus vnus.

Pro expurgatione autem hoc potu vtendum.

℞. Benedictæ laxatiuæ,
Cassiæ nouiter extractæ, ana ʒ.iij.
Aquarum pulegij &
Artemisiæ ℥.j.ʃ.
Miscendo fiat haustus vnus.

Diacastoreum etiam ad hunc vsum probatur.

Omnes quoq; cibi earum aromatibus quæ calefaciendi naturã habẽt, cõdiendi sunt, puta pipere, Zingibere & similibus. Breuibus, eo modo procedendum, vt suprà in curanda sterilitate phlegmatica docuimus.

Deinde, si nimia caliditate & siccitate matrix infestata fuerit, fluent sæpius menses, acuti tamen, ita vt pudenda quoq; afficiantur & exulcerentur sæpius. In hoc casu, & diæta, & medicamina, omniumq; externarũ rerum vsus ad frigidum & humidum reuocandus erit, vt & suprà dictum in cura sterilitatis ex bilis abundantia.

Quia verò & à conclusa ventositate sæpe conceptus impeditur, cibo potuq; non inflante, sed ventositatem dissipante, erit vtendum, eoq; procedendum ordine vt suprà de mola vẽtosa curanda docuimus. Et hæc de ijs quæ sterilitatem rectificant, sufficienter dicta sint.

Adminicula fœcunditatis. *Nunc quæ fœcunditatem promouent & inducunt, in hac tractatione omittenda non sunt. Multa hic eximiè vtilia à veteribus & recentioribus sunt prodita medicis, quorum quæ delectissima sunt, colligere, & in medium afferre, non sine multorum fructu, perutile esse duximus.*

Suffitus. *Suffimenta primùm prunæ iniecta, & ad matricem directa, plurimis hæc placent.*

℞. Nucum cupressi,
Nucis muscatæ,
Mastiches,
Thuris,
Ladani,
Mirrhæ,
Galbani,
Bdellij,
Baccarum lauri, ana ʒ.j.
Styracis calamitæ,

Styracis liquidi, ana ℈ ij.
Caryophyllorum,
Carui, ana ʒ. ß.
Ambræ grana ij.
Croci ℈ j.
Musci grana v.

Misceantur omnia hæc cum oleo spicæ odoriferæ, fiātq; trochisci, quibus mane adhuc ieiunæ & vesperi cubitum ituræ mulieres suffiantur. Hinc & pessaria commoda confici quoq; poterunt.

Vnguento etiam sequenti genitalia perungere proderit. Vnguentum.

℞. *Styracis calamitæ ʒ. j.*
Croci,
Masliches,
Ladani,
Myrrhæ, ana ʒ. j.

Misce cum oleo spicæ rosarum & cera alba q. s.
Et fiat linimentum.

Prosunt in hoc casu & leporum assata cerebra.

Nonnulli autem vtuntur adipe anatum, anserum, gallinarum, ceruorum & similibus, quibus præscriptis miscent species, & trochiscos faciunt suffitui faciendo idoneos.

Suffumigijs etiam sequentibus præscripto modo vti licebit. Suffumigia.

℞. *Ladani puri ℥. j.*
Styracis calamitæ,
Olibani, ana ʒ. j.
Ligni aloes,
Sauinæ siccæ, ana ʒ. j. s.
Ambræ grana iij.
Musci grana vj.

Misceantur & terantur omnia, & fiant pistillo calido trochisci, ex quibus supra prunas iniectis per embotum suffumigatio fiat. Ex massa horū & pessaria confici poterunt.

Vel aliter.

℞. *Ladani ʒ. j.*

Styracis calamitæ ℥.ß.
Caryophyllorum,
Ligni aloes,
Rosarum rubearum, ana ʒ.ij.
Ambræ ℈.ß.
Musci grana vj.

Terantur omnia hæc, & trochisci prædicto modo fiant. Nonnulli horum etiam aqua rosarum dissolui poterunt, eaq; os matricis ablui. Hinc & pessaria parari possunt. Aliud mirè vtile.

℞. *Rosarum rubearum ℥.ß.*
Thuris,
Mastiches,
Myrrhæ,
Sanguinis draconis,
Boli Armeniæ,
Myrtillorum, ana ʒ.ij.
Styracis calamitæ ℥.ß.
Ladani ℥.ß.
Ambræ,
Musci,
Ligni aloes,
Caryophyllorum,
Balsami artificialis,
Spicæ nardi, ana ℈.ß.

Terenda terantur, & prædicto modo trochisci fiant, quorum per embotum ʒ.j. suffiatur.

Veteribus quibusdam pro vero quasi receptum erat, mulieres quæ radicibus aristolochiæ cum assata vitulina carne sæpius vescerentur, certò ferè masculam sobolem concipere posse.

Pessaria. *Sed ex recentioribus plures talia pessaria septimo die post mensium diffluxum pro conceptu rectificando supponere admonent.*

℞. *Radicis gentianæ,*
Croci,
Myrtillorum,

Aloes,

Aloes, ana ʒ. ij.
Olei lini q. s.

Et fiat pessarium, cuius vsum paucis diebus conceptum sequi perhibent.

Galenus autem castoreum recens, & piper quoduis xij. granorum hordei pondere sumptum, succo pulegij, mixta in vino cretico vel maluatico bibere consulit. Idem ille matricem leporis siccatam & tritam in vino maluatico sumptam, probari quibusdam refert. Sed recentioribus nonnullis medicis præscripta suffumigia plurimum probari certum est. Horum etiamdum mentionem facimus, nihil nobis cum vetularum quarundam præstigijs, & dæmoniacis circa hanc rem artibus rei esse, omnibus notum esse cupimus: Sed hactenus de ijs quibus externa sterilitas auerti, & fœcunditas iuuari potest, dixisse sufficiat.

Restat & de ijs paucula dicere quæ internè adhiberi possunt. Quia enim coniugum fœcunditas, Veneris fastidio, & impregnandi impotentia, feminumque infirmitate, vel naturæ vitio, vel malarum artium præstigijs contracta, plurimum impediri potest, omnia hac quomodo corrigenda sint sequentium medicamentorum præscriptis formulis exponemus. Interna fœcunditatis adiumenta.

Puluis autem huic rei accommodus primùm talis fiat: Puluis.

℞. *Testiculorum vulpis,*
Castorei,
Matricis leporis aridæ, ana ʒ. ij.
Zingiberis ℥. ß.
Galangæ,
Piperis longi, ana ʒ. ij.
Sacchari pro pondere omnium.

Misce, & fiat puluis, de quo plenum cochleare vnum singulis diebus mane & vesperi cum vino maluatico sumendum.

Electuarium etiam multum probatum, viris fœminisq́; perutile, singulis diebus mane ieiunis vesperiq́; cubitum ituris pondere auellanæ nucis sumendum, hoc modo erit parandum. Electuarium.

℞. *Testiculorum vulpis mundatorum ℥. vj.*
Cicerum rubeorum,
Menthæ,
Satureiæ,

Erucæ syluestris,
Radicis acori,
Pastinacæ syluestris,
Radicis gladioli,
Melissæ,
Nasturcij,
Ozimi,
Pulegij,
Vrticæ,
Fœniculi, ana ℥.ij.

Omnia bene mundentur, & in ouino lacte decocta quàm optimè pistentur, & ad præparationem huius electuarij conseruentur. Deinde

℞. *Ex cerebris columbarum,*
Gallinarum,
Gallorum,
Passerum,
Anatum,
Fasionarum,
Testiculorum tauri,
Hirci salacis,
Gallorum,
Aprorum, ana ℥.iij.

Similiter ouino lacte decoquantur, & decocta, modico butyro recenti cum duorum ouorum vitellis subigantur, & in patellis successiue assentur. Quo facto, ℞. *Amygdalarum dulcium,*
Nucum auellanæ,
Nucleorum communium,
Nucum pinearum, omnium mundatarum & aliquantulum assatarum, ana ℥.j.
Medullæ nucis Indicæ,
Dactylorum pinguium, ana ℥.j.ß.

Omnia hæc incidantur, & vltima contritione conterantur. Tandem

℞. *Priapi tauri sicci,*
Seminis erucæ, ana ℥.ß.

Seminum

Seminum anisi,
Baucia,
Asparagi,
Fraxini,
Apij,
Petroselini,
Raphani, ana ℥. ij.
Piperis longi,
Zingiberis, ana ℥. iij.
Radicum satyrij vtriusq;, ana ℥. ß.
Cauda scincorum ℥. v.
Cauda lacerti ℥. j. ß.

Terantur omnia hæc in puluerem subtilissimum. Præparatis autem omnibus, electuarium confice cum sacchari ℔. vj. de pasta prædictorum ℔. ij. sumptis: vel cum mellis despumati ℔. iiij. & prædicta pasta ℔. ij. ß.

Vnguentum in eundem vsum quo genitalia & lumbi perungi possint, tale parari poterit.

℞. *Olei de ouis formicarum,*
Castorei,
Vulpini,
Costini,
Galangæ,
Sambuci, ana ℥. ß.
Petrolei,
Olei Spicæ odoriferæ, ana ℥. ij.
Radicum piperis,
Pyretri,
Euphorbij,
Castorei, ana ℥. ß.
Seminis erucæ,
Cepæ, ana ℥. j.

Mixta omnia cum cera alba & adipe gallinarum q. s. decoque, & vnguentum ex illis confice.

Aqua ad eundem vsum talis fiat: Aqua.

℞. *Ouorum formicarum ℥. v.*
Nucis Indicæ,
Scinci transmarini,
Caudæ lacerti,
Amygdalarum dulcium,
Pinearum,
Seminis erucæ, ana ℥. j.
Vrticæ,
Radicis satyrij vtriusq́,
Hermodactylorum,
Piperis longi & nigri, ana ℥. ij.
Musci ℈. j.
Vini optimi albi,
Vini sublimati ana mens. j.

Misceantur, & infundantur hæc omnia, & xiiij. diebus ad solem exposita destillentur. Hæc aqua si vti volueris, ℞. ℥. ß. cum Electuario Diasatyrion ℥. j. mixtaq́, mane & vesperi bibito bene calida.

Probantur & hæ pilulæ vesperi sumptæ.

℞. *Seminis erucæ,*
Raphani,
Petroselini,
Vrticæ,
Satureiæ, ana ʒ. j.
Testiculorum vulpis,
Priapi tauri, ana ʒ. ij.
Caudæ scincorum,
Lacertorum, ana ʒ. j.
Cerebrorum passerum,
Anatum,
Gallorum,
Columbarum, ana ℥. ß.
Piperis,
Galangæ,
Piperis longi, ana ʒ. j. ß.

Radicum

Radicum satyrij vtriusq; ℥.ß.
Euphorbij,
Castorei, ana ℈.j.

Terantur omnia in puluerem, subigantur cum melle, fiantq; pilulæ, quarum dosis sit ʒ.ij. vel ʒ.j.

Electuarium aliud ad idem mane & vesperi quantitate nucis castaneæ sumendum, hoc modo parabitur. Electuarium aliud.

℞. *Radicum satyrij ℔.ſ.*
Dactylorum ℥.iiij.
Menthæ,
Zingiberis conditi,
Iniubarum, ana ʒ. iij.

Misceantur omnia, lacte ouino decoquantur, & solito more pistentur. Quo facto deinde,

℞. *Testiculorum gallorum,*
Verris vel tauri,
Hirci salacis.

Eadem hæc lacte ouino decoquantur, modico butyro recenti & duorum ouorum vitellis subigantur, & successiuè in patella assentur. Post quæ,

℞. *Mellis despumati ℔.ij.ß.*
Sacchari tabarZeth q. ſ.

Coquantur hæc omnia successiuè, & bene coctis sequentes misceantur pulueres:

℞. *Pudendi tauri,*
Hirci,
Seminis erucæ, ana ℥.j.ß.
Galangæ,
Zedoariæ, ana ℥.j.
Cinamomi,
Zingiberis,
Piperis longi,
Seminis fraxini, ana ʒ. vj.
Seminis mercurialis.
Seminis maluæ, ana ℥. ß.

Medulla nucis Indicæ,
Pinearum mundatarum,
Amygdalorum dulcium, ana ℥.j.

Omnia hæc in puluerem redigantur, & præscripta decoctioni misceantur, fiatq́ electuarium. Iam & hæc de intro recipiendis sterilitatis medicaminibus sufficienter dicta sint.

CAPVT VIII.

De suffocatione matricis, eiusque causa, signis & cura.

Restat de potissimis matricis ægritudinibus, quæ sterilitatem inducendi, conceptumq́ & generationem prohibendi vim præsentissimam habent, deinceps pauca quoq́ dicere, quales in primis sunt, matricis suffocatio & præcipitatio, mensiumq́ fluxus nimius, eorundemq́ retentio. Sed de prima primo dicendum erit.

Suffocatio matricis quid. *Suffocationem matricis, non naturalem, sed ventosis varijsq́ vaporibus corrupta materia natis, coactum ipsius matricis ascensum versus diaphragma diximus, quo fit vt pulmone arterijsq́ cordis compressis, aeris meatus intercludantur, pulmoq́ debita & solita dilatatione prohibeatur. Hac ipsa autem ægritudine, anhelitus rarescit, cerebrum infestatur, cor constringitur, pulmo comprimitur, sensus motusq́ cessant, intercipiuntur spiritus, negant officium membra corporis, vnde fit, vt syncopæ eueniant, deliquia repentina obruant, & nonnunquam vita corde suffocato spolient: à quo effectu nomen hoc Latinis accepisse creditur.*

Causæ. *Causas huius nisi præter naturam detentos menses, corruptumue semen, vel alios in matrice deprauatos humores conclusos in ventositatem dissolutos, eoq́ matricem sursum impellentes, alias dicere non possumus.*

Signa. *Signa eius ægritudinis duplicia sunt, præsentis quidem ex præsenti paroxysmo: futuri autem, ex futuri paroxysmi petita notis.* Præsentis paroxysmi signa. *Præsentis autem ægritudinis per præsentem paroxysmum notæ signa hæc sunt: Anhelitus mulierum rarus, pulsus arteriarum paucus, manus illarum ventri supra vmbilicum pro deprimenda sursum tendente matrice continuè affixæ, curua habitudo corporis, color pallidus, responsum nullum, intellectus sine voce viuidus, motus corporis nullus, similitudo mortis præsentissima.*

An verò vita in tali ægritudine præsentis paroxysmi adhuc in corpore superſit, his experimentis licebit aſſequi. Plumæ vel lana pura eius qua paroxyſmum patitur ori imponantur, quæ ſi difflentur aut ſaltem moueantur, vitam adhuc ineſſe certum erit. Certius autem erit, vitrum aqua plenum pectori eius imponere, reliqua enim adhuc vita, pectus dilatari neceſſe eſt, & aquæ motum conſequi. Vel, ſpeculum purum politumque ori naribusque eius imponendum, & præſenti adhuc vita ſpeculum propter calidum halitum infici videbis: quod experimentum ex omnibus videtur eſſe probatiſſimum. Perhibent autem quidam, quandam tribus continuis diebus noctibusq; hoc paroxyſmo laboraſſe, mortuamq; creditam poſt tantum tempus tandem ad ſe rediſſe. Nos vno naturali die, horis inquam 24. contiguis, idem in quibuſdam mulieribus propter ſuffocationem matricis eueniſſe vidimus.

Futurum autem paroxyſmum ſigna hæc præcedunt, ſcilicet dolores capitis, oculorum vertigo, pulſus cordis continui, anhelitus difficiles, rationis propter vapores ſpiritibus mixtos perturbatio, membrorum omnium debilitas, ſudores frigidi, dolor in vtero continuus. Omnia autem hæc retenti & concluſi in matrice mali humores pariunt, partim proxima, partim vero remota, vt cerebrum aliaq; infeſtantes corporis membra, intercludendo vitalem à corde profectum calorem, donec omnes ſenſus ſimul & vires ſuffocent atq; perimant. Futuri paroxyſmi ſigna.

Cæterum in cura præſentis ex ægritudine paroxyſmi, primum ſalem aceto miſcebis, & membrorum extremitates ex mixtura fricabis, pedum inquam ſoleas, & manuum palmas, brachiorumque pulſus. Deinde ligamentis circa pectinem, coxas & poplites adſtrictis, ventoſas ſine ſcarificatione iuxtà adhibebis. Poſtea quæcunque tetri fœtoris ſunt incenſa naribus eius applicabis, veluti caſtoreum, aſſam fœtidam, plumas, crines, corium, cornu, vngulas, & quæ his ſunt ſimilia. Hæc enim animalem Spiritum ſopitum impellunt & commouent, qui mox tanto fœtore impulſus, per neruos & organa ad cerebrum feſtinans, motiuam virtutem in eo excitat. Hic autem tanto fœtoris impetu motus, ad cor cum animali Spiritu ſe recipit, vbi vtrique ſimul retentam ſopitamque vitalem virtutem in eo reparant. Omnes tandem coniuncti, matrici ad diaphragma aſcendenti ſe opponunt, eiuſque vim expulſiuam ſtimulant, vt expulſis qui in ea ſunt corruptis Cura præſentis paroxyſmi in ſuffocatione matricis.

humoribus, matrix se demittat, & superioribus vitalibus organis locum patulum præbeat. In hoc casu merda caballi auena nutriti vino optimo decocta, bene calida pota, multum probatur. Diacastorei quoq; ʒ. ß. in iusculo ex gallina decocta, sumpta.

Vnguentum. *Vnguentum etiam quo genitalia eius quæ hanc syncopen patitur interius perungi poßint, tale præparari potest.*

℞. *Musci ℈. j.*
Galliæ muscatæ ʒ. j.
Olei liliorum ℥. ij.

Misce, & fiat vnguentum.

Suffumigia. *Suffumigia quoq; ex quibus suffitus ad nares dimittatur sic paratæ proderunt.*

℞. *Castorei,*
Galbani in aceto soluti ana ℥. ß.
Sulphuris ℥. j.
Assæ fœtidæ ʒ. j.

Si suffumigia vel trochiscos parare volueris, cum oleo de castoreo conficies. Si autem cum aceto vti volueris, lanam puram aceto in quo hi pulueres dissoluti sint, mersam naribus eius inseres vel applicabis exterius.

Quod si autem ægritudo hæc vel à retentis mensibus, vel corrupto semine prouenerit, curari eo modo poterit quem sequentibus capitibus exponemus.

Quod si ex nimia frigiditate huius ægritudinis causa extiterit, consultißimum erit post debitam expurgationem factam thermis calidioribus vti, quales in primis Heluetica existunt, certa diæta lauandiq; ratione à perito medico præscripta. Quia enim multo sulphure & nonnullo ea aqua constat alumine, facilius resoluit, frigiditatem dispellit, matricem calefacit, reliquaq; muliebria membra confortat.

CAPVT IX.

De præcipitatione matricis, eiusq; causis & cura.

Præcipitatio matricis quid sit. *Matricis præcipitatio est ipsius matricis à suo naturali loco in alium quempiam locum discessus & digreßio, vel per genitale membrum progressus*

progressus & eminētia. Contingit hac aut propter casum, percussionem vel aliam læsionem vehementem aliquam, aut propter conclusam in ea ventositatem vel humores corruptos, aut propter humiditatem nimiam ligamenta ipsius putrefacientem, vel propter abortus & partus difficultatem obstetricumq́ negligentiam, vel violentam secundarum extractionem; qua fit vt ipsius ligamenta rumpantur, & ad exitum matrix præcipitetur. Variè hac dimotio fit, in latus inquam dextrum aut sinistrum, aut inferius, & in anteriorem posterioremq́ corporis partem.

Causæ autem huius ægritudinis licet ex præmissis his facilè æstimentur, adhuc tamen in externas & internas diuidi possunt. Externæ sunt, casus, percussio, læsio, magni ponderis eleuatio, cursus velox, saltatio, equitatio intempestiua, exercitium omne nimium, & quæ his sunt similia. Item, super terram gelidam vel pauimentum frigidum diuturna sessio, in frigida aqua mora longior, frigidæ potus nimius & frequentior. Impetuosa quoq́ infantis proruptio, partus difficilis, obstetricum importunitas, secundarum violenta extractio, tussis frequens, clamor ingens, sternutatio vehemens, tenesmus constringens: quæ omnia præcipitandæ matrici facilè adminicula præbent. Internæ sunt, menstruorum longa retentio, quorum pondere matrix degrauata, ruptis sæpe ligamentis, in præceps descendit: conclusi humores, ventositas impellens, illámque suo loco dimouens. Ipsa quoque matricis nimia humiditas, ligamenta putrefaciens, & ad exitum ea tabe impellens. Externæ causæ.

Causis non absimilia huius ægritudinis signa sunt: Externarum causarum signa quæcunque hanc ægritudinem patitur facilè referet. Interna verò se pro ratione dimotionis matricis habent. Si enim sine præfocatione sursum diaphragma versus vergat, dolores & grauedines supra vmbilicum sentire, massam rotundam globi instar in ventre tangere, & cita suspiria singultusq́, quasi intestina eius velociter manu compressa sint, in muliere obseruare licebit, vertigine oculorum, capitis doloribus, cibi fastidio & eructationibus frequentibus præcedentibus & concomitantibus: interdum & sonitu ventris audito, maximè cùm à cōclusa ventositate ea dimotio orta fuerit. Ad inferiora autem si se præcipitem dederit, tunc dolores plurimi circa renes, lumbos, & pudenda erunt, massaq́ rotūda in collo matricis tactu obseruabitur, qua vesica & rectum intestinū ita comprimuntur, vt & vrinam Signa.

& excrementa difficile sit excernere: vrina quoq; alba & spissa erit, lurida in fundo vel nigra collecta fece: pulsus ferè nullus, mollis, tenuis, crassus & inordinatus. Quod si matricis humiditate nimia, ligamenta eius putrefacta sint, ita vt ea causa ad exitum ipsa præcipitata sit, hoc nullo dolore fieri tenendum est: cùm autem ita habet, fœtida putridaq; tabes continue è matrice profluit. Difficultate partus si contigerit, per pudenda quidem in vniuersum se non exeret, sed laboribus, maioribusq; exercitijs impulsa procurret, & inter labia compressa magnos dolores mouebit. Omnes autem hæ ægritudinis huius conditiones diligenter obseruandæ sunt, vt eo commodior in cura adhibenda progressus fiat.

Cura suffocationis matricis.

Superest iam de cura quoque quantum cognoscere & ex alijs vtiliter colligere licuit, admonere diligentius. Quod si sursum matrix sine præfocatione dimota fuerit, faciliter in suum locum, embotis, fomentis, rebusq; alijs repellendi vim habentibus, reduci poterit, vt ex tractatione superioris Capitis de suffocatione matricis luculenter patuit. In latus verò dextrum si concesserit, ex opposito latere ventosæ sine scarificatione apponendæ sunt. Ligaturæ quoq; ex panno aliquoties complicato fiant, inserto fasciculo ex talibus rebus medici alicuius dictamine composito, quæ matricem impellendi vim habeant. Ea ligaturis inclusa, ei in quod matrix dimota est lateri alligentur, & super ea hanc infirmitatem passa mulier decumbat, eiusq; repellendæ periculum faciat. Ea autem erunt, melissa, chamæmala, artemisia, melilotus, ruta, & quæ his sunt similia.

Puluis.

De sequenti autē puluere vacuo adhuc ventriculo singulis diebus mane cochlear vnum plenum cum vino bene calidum sumere debet.

℞. Florum & baccarum lauri,
Cornu cerui vsti, ana ʒ.ij.
Myrtillorum ℈.ij.
Aristolochiæ rotundæ ʒ.j.
Misce & fiat puluis.

Vel aliter.

℞. Nucleorum Persicorum numero XII.

Dissolue cum vitellis ouorum trium. Deinde

℞. Cinamomi,
Baccarum lauri,

Aristolo-

Aristolochiæ rotundæ, ana ℥.j.
Dictamni ℥.ß.
Nucis muscatæ ℈ j.
Croci ℈.ß.

Misce cum vino & sacchəro q.s. offa autem hinc decoquatur, quam vacuo adhuc ventriculo bene calidam mulier commedat. Mire enim restituendæ matrici seruit, eiusq; dolores mitigat.

Quod si autem deorsum præcipitata sit, & per pudenda promineat, primum clystere conuenienter alui excrementa prouocanda, exonerandaq; vesica similiter, vterus autem balneo sequenti emolliendus, vt facilior matrici regressus fiat. Balneum.

℞. *Artemisiæ,*
Chamæmali,
Maluæ vtriusq; cum radicibus,
Fœnogræci,
Baccarum lauri, ana M.j.
Misce & fiat balneum.

Balneo quotiescunque exierit, matrix calidis foueatur pannis, & viscositate ex granis cydoniorum aqua acaciæ mollitis confecta perungatur, vt lubrica sit in recursu. Asperso deinde sequenti puluere, calido panno fota in vterum remittatur.

℞. *Succi acaciæ ℥.ij.*
Myrtillorum,
Balaustiorum,
Rosarum rubearum, ana ℥.j.ß.
Misce & fiat puluis.

In cura autem huius ægritudinis mulier supina decumbat, natibus mediocriter surrectis, vt præcipitata matrix eo commodius in vterum repellatur. Reducta illa, exporrectis cruribus iaceat, vitrum autem amplum vel ventosæ plures iacentis ventri adstringantur, & quæcunque boni iucundiq; odoris sunt, veluti ambra & similia, naribus eius adhibeantur, vt percepti odoris suauitate matrix sursum trahatur. Iacenti etiam suffitum facies, qui solum ad matricem eius, ad nares verò nequaquam perueniat. Suffitus.

℞. Suc-

℞. *Succi acaciæ,*
Oßis sepiæ,
Balaustiorum,
Radicum bistortæ,
Gallarum,
Nucum cupreßi,
Myrtillorum vel foliorum eius, ana ℥.ß.
Mastiches,
Olibani, ana ʒ.iij.
Assæ fœtidæ ℥.j.
Misce, & fiat puluis.

Post suffitum hunc matrix spongijs calidis sequenti decoctione mersis & succeßiuè applicatis fouenda erit.

℞. *Myrtillorum, M.j.*
Rosarum rubearum,
Glandium,
Balaustiorum,
Acaciæ, ana M.ſ.

Pessarium. *Misce, & fiat decoctio cum vino rubeo vsq; ad partem tertiam. Postea hoc pessario vti proderit.*

℞. *Assæ fœtidæ ℥.j.*
Mastiches ʒ.ij.
Myrtillorum,
Thuris,
Gallarum,
Nucum cupreßi, ana ʒ.j.ſ.

Misce cum oleo myrtillino, & fiat pessarium ex pura lana, longitudine & craßitudine vnius digiti, serico obductum.

Experimentum etiam valde vtile hoc probatur. Allium contusum in aqua ita dissolue, vt nihil spißitudinis reliquum sit, ea aqua prominens matrix lauetur, sequentiq; consperſa puluere in vterum remittatur.

℞. *Pinearum combustarum,*
Cornu cerui vsti,
Thuris,

Masti-

Masliches, ana ʒ.j.
Misce, & fiat puluis.

Reducta iam in vterum matrice & in locum suum reposita, ventosis vtendum, & quæcunque ipsam trahendi retentiuam vim habent. Pro certo experimento quidam hoc agnoscunt, vrticas bene contusas emplastri vice ventri imponere, neq; cito inde dimouere, sic enim matricem & retrahi, & reductam vsq; retineri. Quomodo retinenda matrix repulsa in vterum.

Sed vt in vterum reducta maneat, neq; statim in præceps iterum ruat, sequentibus præceptis confirmari debet. Primò, toto die post restitutionem matricis mulier supina recumbat. Postridie verò balneo his herbis cocto circiter horæ vnius spacio insideat. Balneum.

℞. *Rosarum rubearum,*
Myrtillorum,
Seminis sumach,
Foliorum mespili,
Sorbellorum,
Corticum quercus,
Glandium,
Origani,
Saluiæ,
Rutæ,
Consolidæ maioris, ana M.j.

Misceantur & conquassentur omnia, & in aqua pluuiali vel in qua ferrum candens extinctum sit, decoctio vel balneum fiat.

Balneo egressa hunc puluerem vino bullitum bene calidum bibat. Puluis.

℞. *Rutæ,*
Artemisiæ, ana M.s.
Castorei ʒ.ij.
Misce & fiat puluis. Tunc
℞. *Vini albi optimi q.s.*
Cola & colaturæ adde
Methridatis ʒ.ij.
Et fiat potus calidus.

Postea genitalia nouem continuis diebus fomentanda, iuxtaq; vtendum pessarijs.

Emplastrum. *Decimo autem die emplastrum sequens super corium album diductũ infimæ ventris parti imponẽdum, continueq; aliquot septimanis illic relinquendum. Cerotum autem vel emplastrum sic fiat:*

℞. *Thuris,*
Mastiches,
Opopanacis,
Terebinthinæ,
Galbani,
Serapini,
Resinæ pinus,
Styracis liquidæ,
Colophomiæ, ana ℥.ij.
Ceræ citrinæ ℥.iij.

Misce & fiat cerotum.

Vel aliter.

℞. *Galbani ℥.ß.*
Galliæ muscatæ ℥.j.
Caryophyllorum ℥.ß.
Resinæ pini &
Colophomiæ q.s.

Misce & fiat cerotum.

Præterimus hic de industria nec sine magna causa, quiddam quod solis doctioribus & peritioribus in hac cura notũ est, quod ab illis quotiescunq; opus fuerit, peti poterit.

Notabis porrò, quod quando prædicta ægritudo à frigiditate, viscositate, ventositate, vel nimia matricis humiditate orta fuerit, eo modo omninò procedi debere quem suprà de mola ventosa & aquosa, tympanitide inquam & hydrope differentes, prascripsimus.

CAPVT

CAPVT X.

De superfluitatibus menstruorum, & eorundem cura.

Quemadmodum præter naturam menses retineri possunt, ita præter naturam quoque fluere nimium: & vt ex retentis, ita ex abundantibus quoq; ægritudines mulieribus, Hippocrate monente, possunt conciliari plurimæ. Vt aũt naturalis mensium fluxus, quem menstruam purgationem aliâs dicimus, in mulieribus bene corpore & ætate dispositis naturaliter lunatione quauis fluere debet, à tertio inquam aut quarto post nouiluniũ die ad octauum vsq; circiter (licet & hic multa sint discrimina ætatum, complexionum & habitudinis corporum:) ita non naturalem fluxum dicimus, si modo dictum tempus excesserit. Hunc autem dupliciter contingere, id est, externis & internis de causis euenire videmus. Fluxus mensium non naturalis.

Extrinsecæ causæ hæ sunt, veluti si venula aliqua rumpatur in orificio aut collo matricis propter nimium aliquod exercitium vel læsionem subeũtem, puta subleuationem nimiam, percussionem, casum, impetum aut exulceratioñẽ. Ex abortu quoq; partuq; difficili & matricis hulceribus tale quid potest contrahi. Contingit tamen aliquando tales fluxus in prægnantibus obseruari singulis mensibus, quibus tamen neque debiliores fiant, neque vllũ infanti alimentum subtrahant. Externæ causæ.

Intrinsecæ causæ aut ex natura ipsa, aut sanguine æstimantur. Ex natura, cùm ea robustior sanguinem expellit, debilior autem retinere nequit. Ex sanguine ipso, cùm aut nimium calidus & acutus, aut nimium frigidus & tenuis existit: rursum quando ocio nimioq; cibo & potu, nimia sanguini alimenta præbentur.

Signa autem certa occurrunt, quibus an externa vel interna de causa proueniant, certo deprehendi possit. Si externa de causa, veluti ex vena rupta, propter nimium aliquod exercitium, læsionem aut casum contigerit, sanguinis color primo rubens, mox verò niger & luridus erit. Si statim diffluat, natiuo colore apparebit: retentus autem aliquando in matrice, tetro crassoq; colore prodibit: si diutius illic manserit, totus saniosus erit. Si autem propter hulcera matricis sanguis fluxerit, primum clarus & tenuis, mox verò sine omni dolore saniosus erit. Si natura virtus robustior expellat, tam Signa causarum.

sine dolore fiet, vt corpus etiam alleuetur insuper, eo quod natum non plus excernit, nisi quod in qualitate aut quantitate abundat. Si propter defectum retentiuæ virtutis contigerit, guttatim, paulatim & inordinatè sine intermissione fluet, ea vero quæ hunc fluxum patitur pallida, macilenta, membrisq; penitus dissoluta fiet, ipse autem sanguis natiuum colorem retinet, diffluensq; non vrit, mordet, aut doloribus infestat. Huius autem causa fluxus mulieribus vt plurimùm annum iam 50. superantibus accidit, quãdo menses ipsarum recedunt in vniuersum. Iunioribus cùm accidit, ex vehemẽtibus paroxysmis tertianæ, quartanæ, & cephalææ plerumq; contigit. Hæc enim natiuam virtutem dissipant talemq; fluxum faciliter inducunt. Si à caliditate aut acrimonia sanguinis prouenit, ipse fluxus orificium matricis mordet, vrit, inflammat & corrodit. Hunc fluxum patiens, sitim patitur maximam, labiaq; eius fissuris infestantur, ex acutissimis & calidissimis sanguinis vaporibus sursum halantibus, enatis. In papillis mamillarum dolores sentiuntur maximi propter earum cum matrice affinitatem. Sanguis croceus & niger est, nec copiose fluit, licet impellatur vehementius. Si propter subtilitatem & tenuitatem sanguinis oriatur, sanguis ipse purus & clarus est, fluxus verò modicus. Si mixtus calor fuerit, in matrice alijsq; notis obseruabitur facile: si mixtum frigus, obseruabitur itidem. Si propter liquiditatem fluidus extiterit, causa huius est male disposita habitudo corporis, & concoctionum debilitas, ex abundantia multarum humiditatum & ventositatum in matrice conclusarum contracta. Quod si autem de humore fluxum impellente certam cupis tenere notitiam, pannum lineum leuiter sanguini menstruo intinctum respice. Huius color si ad rubedinem deflectat, à sanguine: si ad citrinitatem, à bile: si ad albedinem, à phlegmate: si verò ad nigrum, à melancholia, fluxus causam esse scias.

Qui fluxus restringendi.

Notabis porrò, vbi fluxus tolerabilis extiterit, qui corpus non emaciet nec debilitet, sed alleuet agiliusq; reddat, virtute naturali hunc impelli, hoc tantum quod in sanguine nimium est excernente, eoq; fluxum hunc restringi non debere. Si verò contrarium fiat, omnino restringendus est, ne ad febres biliosas & cholericas propellat, eò quòd euacuato sanguine bilis dominatur & exultat, & fræno suo liberata, indomita molestat. Sãguis enim, vt vulgò dicitur, choleræ frænum existit. Quia verò etiam naturalis color san-

lor sanguine nutritur atque fouetur, eo diffluente, necessarium est caloris quoq; defectum sequi, eoq; omnia membra frigescere, totum corpus debilitari, appetitum vniuersum tolli, concoctiones impediri, tabem & hydropem, nec non alios quoq; miserrimos morbos tandem consequi.

Quia vero non sufficit ægritudinis tantùm diuersitates nouisse, nisi & de conuenienti cura repellendi constet, deinceps de cura quoq; horum, quæ delectissima videntur esse, pauca ex multis afferemus. Quemadmodum autem interna & externa horum fluxuum causæ sunt, ita etiam interna & externa cura erit.

Interna cura fluxuum non naturalium.

Et primum quidem, si externa aliqua de causa fluxus contigerit, ante omnia diæta omniumq; rerum externarum vsus ad frigidum & siccum pro minuendo sanguine instituendus erit. Multum itaq; proderit lacte vel aqua, in qua chalybs extinctus sit, omnes conuenientes cibos decoquere, & caulibus cum lentibus aut fabis decoctis vesci. Vel si placet, talis decoctio qua reliqui deinceps cibi decoquentur, primum parari poterit.

℞. *Foliorum plantaginis,*
Florum verbasci cum folijs, ana M. *j.*
Radicum symphyti, id est.
Consolidæ maioris ℥. *j.*

Misce, & cum aqua vel lacte ferro extincto decoque, cola & exprime. Ex hac decoctione omnes alij cibi parari poterunt, veluti amygdala, lentes, fabæ, milium, oryza, amylum, & similia. Ex carnibus assatæ præ elixis proderunt. Embammata quoq; ex succo de ribes, acetosæ & berberis parari, reliquisq; cibis misceri poterunt. Aromatibus, omnibusq; quæ calidioris naturæ sunt, inprimis verò croco abstineat. Vinum rubeum crassum bibat, aqua chalybeata lymphatum. In eo vino aurum quoq; sæpius extingui proderit. Exercitium nullum sit, quies vero altissima. Somno multo vtatur, Venere in vniuersum, vti præsentissimo veneno, abstineat. Constipata ex diutino fluxu aluus, modico clystere laxari poterit. Fluxum autem nisi debilitatem aliquam induxerit, nullo modo restringes, ne naturæ superflua sponte excernenti te malo molimine opponas.

Quando & quomodo restringendus fluxus.

Cæterùm quando necessitas postulauerit, tunc demum fluxum hunc astringere proderit. Primum autem hoc puluere vteris, de quo ℨ. *j. cum aqua in qua aurum extinctũ sit, vna dosi ebibendã dabis. Puluis aũt sic parabitur:*

 ℞. Terræ

℞. Terræ sigillatæ,
Carabe,
Succi acaciæ, ana ℥. ß.
Hypocisthidos,
Cornu cerui loti & vsti,
Coaguli hœdi vel leporis, ana ʒ. ij.
Corallij rubei præparati & triti ʒ. j.
Gummi Arabici,
Costi,
Sanguinis draconis,
Boli Armeniæ præparatæ, ana ʒ. j. ß.
Consolidæ maioris,
[illegible]lorum cydoniorum,
Corticum granatorum, ana ʒ. j.
Margaritarum præparatarum ℈ j.
Mumiæ ʒ. ß.
Myrtillorum,
Olibani, ana ʒ. j.
Lapidis hæmatitæ,
Radicum nenufaris, ana ʒ. j. ß.
Misce omnia, & fiat puluis.

Sequentem etiam hunc puluerem in ouo comedendum non inutiliter dabis.

℞. Boli Armeniæ præparatæ,
Terræ sigillatæ,
Sandali rubei,
Antheræ, ana ℈. j. ß.
Corticum granatorum,
Capitum glandium,
Nucis muscatæ, ana ʒ. ß.
Misce, & fiat puluis.

Vel electuario hoc mane & vesperi vtatur:

℞. Antidoti Athanasiæ,
Micletæ, ana ℥. j.

Confer-

Conserua rosarum veteris ℥.j.ß.
Corticum granatorum,
Capitum glandium,
Nucis muscatæ,
Coralli rubei & præparati ana ℈j.ß.
Margaritarum præparatarum ℈ß.
Terræ sigillatæ, ʒ.ß.
Sanguinis draconis,
Boli Armeniæ præparatæ,
Lapidis hæmatitæ, ana ℈j. Misce cum syrupo granatorum q.s. & fiat electuarium. Adde si opus sit philonij Persici ʒ.j. Contra sitim autem aqua chalybeata syrupo cydoniorum & granatorum, & succo de ribes & acetosæ simplicis mixta, pro potu erit præparanda.

Quia vero in restringendo hoc fluxu vt plurimum compositis veteres medici non sine laude vti consueuerunt, deinceps ex his quoque nonnulla afferemus. Composita medicamina.

Electuarium ante omnia parabis, de quo ℥.ß. singulis diebus mane vacuo adhuc ventriculo mulieri hunc fluxum patienti in vino rubeo chalybeato dissolutam prabebis. Electuarium.

℞. *Radicum consolidæ maioris & plantaginis q.s.*
Hæc bene cocta pistentur, & per pannum equinis setis confectum colentur, deinde

℞. *Pastæ consolidæ ℥.ij.ß.*
Radicum plantaginis ℥.j.ß.
Sacchari ℔.j.

Saccharum in aqua pluuiali vel ferrata dissolue, vel in aqua plantaginis, in qua hæmatites lapis ad rubedinem vsq; dissolutus, subige, mixtaq; omnia paruo lentoq; igni decoque, decoctis autem & infrigidatis parumper subscriptas species adijce:

℞. *Sanguinis draconis,*
Succi acaciæ,
Seminis sumach,
Terræ sigillatæ,
Carabe,

Cornu

Cornu cerui vsti & loti ana ʒ.j.
Margaritarum præparat. ℈. iiij.
Corallij rubei præparati ʒ.j.ß.
Spodij,
Lapidis hæmatitæ,
Seminis apij, ana ℈. ij. Trita misce, & in forma solida electuarium in buccellos diuidendum confice.

Vel aliud electuarium hoc modo præpara:

℞. *Conseruæ rosarum antiquæ ℥.j.*
Diacydonion cum saccharo sine speciebus ℥.iij.
Diarhodon specierum abbatis,
Coralliorum rubeorum præparatorũ & tritorum ℈ iiij.
Margaritarum præparat. ʒ.j.
Trochiscorum de charabe, de terra sigillata, ana ℈ ij.
Spodij,
Lapidis hæmatitæ,
Mumiæ ana ʒ. ß.

Misce cum syrupo granatorum, & fiat electuarium deauratum, de quo singulis diebus mane & vesperi portio nucis castaneæ quantitate sumatur, & è vino rubeo chalybeato dissoluta bibatur.

Pilulæ. *Pilulas etiam sequentes singulis diebus ieiuno adhuc ventriculo septem semper vna dosi acceptis, sumere licebit.*

℞. *Mumiæ,*
Thuris,
Mastiches,
Cornu cerui vsti & loti, ana ʒ. ß.
Coaguli leporis vel hœdi ℈ iiij.

Misce cum aqua plantaginis, in qua dissolutum sit gummi Arabicum, & formentur pilulæ ad modum cicerum.

Laudat in hoc casu Mesue etiam pilulas de bdellio maiores & minores dosi ʒ.j. sumendas. Prosunt tamen & hæ sequentes pilulæ:

℞. *Terræ sigillatæ,*
Boli Armeniæ præparatæ,
Gallarum,

Sanguinis

Sanguinis draconis,
Coaguli hœdi, ana ℥.j.
Camphoræ ℈ ij.

Misce, & cum syrupo myrtino pilulæ fiant, quarum dosis sit ℥.j.

Non minus iam externæ quoque curæ foris adhibendæ quàm internæ hactenus pertractatæ ratio habenda est. Multa enim sunt, quæ externe adhibita mire fluxibus his curandis inseruiant. Primum autem encathismus talis est parandus: Externa cura. Encathismus.

℞. *Caudæ equinæ,*
Foliorum mori,
Pirorum,
Prunellorum,
Sarborum,
Mespilorum,
Corticum interiorum quercus,
Rosarum rubearum,
Virgæ pastoris, ana M.ij.
Gallarum,
Myrtillorum, ana ℔.j.
Mespilorum,
Sorborum,
Capitum glandium, ana ℔.ij.

Misce, & ex omnibus aqua ferro extincta decoctis encathismus fiat.

Si encathismo hoc vti commodum non sit, suffitum talem per embotum recipiendum præparabis. Fomentum.

℞. *Colophomiæ* ℥.ß.
Spodij,
Boli Armeniæ,
Blattæ Byzantinæ,
Papaueris nigri,
Hyosciami, ana ℥.ij.

Misce, & fiat puluis crassus.

Vel hoc valde probato experimento vtendum. ℞. *Corticum piceæ tritorum à coriarijs, qui ad opus suum ijs iam vsi fuerint,* ℔.j. *gallarum*

partes seu nucleos interiores: racemos vel scapos vuarum aridos, hæc simul mixta bulliant in aqua chalybeata, illudq́; fomentum per embotum mulier in matricem dirigat: eoq́; facto, pro confortatione ex præscripto electuario buccellam comedat.

Vnguentum. *Mire probatur etiam vnguentum comitissæ, quod quia myropolis notum, non fuit opus hic adscribere. Id autem si comparari non possit, vnguento sequenti sic parato vti licebit vtiliter.*

℞. *Olei myrtillorum ℥. iiij.*
Succi plantaginis maioris ana ℥. ij.
Pulueris mastiches ʒ. ij.
Seminis sumach,
Succi acaciæ,
Hypocisthidos,
Myrtillorum,
Terræ sigillatæ,
Boli Armeniæ ana ℥. ij. ß.
Spodij,
Hordei vsti,
Rosarum rubearum, ana ʒ. j.

Epithema. *Misce cum cera q. s. & fiat vnguentum.*
Epithema quoq; vtile tale fiat:

℞. *Succi consolidæ maioris,*
Plantaginis vtriusque,
Pentaphylli, ana partes æquales.
Aceti parum.

Misce omnia, ijsque madefacta linteamina ventri & lumbis imponito.
Vel aliud hac forma parabis.

℞. *Succi acaciæ,*
Hypocisthidos,
Psidiæ,
Terræ sigillatæ,
Trochiscorum de carabe,
Colophoniæ, ana ℥. ß.

Misce,

Misce, & fiat puluis, quem cum succo plantaginis subactum cataplasmatis modo ante & retro adhibebis.

Emplastrum quoq; non inutile tale fiat: Emplastrum.

℞. *Pulueris cornu cerui vsti,*
Chartæ combustæ,
Squamæ ferri ana ℥.j.
Capitum glandium ℥.ij.

Misce, & fiat puluis, qui cum albumine oui, pauco aceto & aqua plantaginis subactus, fiat emplastrum.

Aliud quoddam hoc modo parabitur:

℞. *Mastiches,*
Olibani,
Mumiæ,
Sanguinis draconis, ana ℥.j.
Psyllij vsti,
Aluminis,
Radicum symphyti,
Psidiæ,
Balaustiorum, ana partes æquales omnium puluerizatorum ℥.ß.
Lumbricorum tritorum,
Thuris, ana ʒ.ij.

Misce, & cum albumine oui, pauco aceto & aqua plantaginis fiat emplastrum.

Aliud emplastrum epithematis modo vtendum, rursum sic fiat:

℞. *Succum plantaginis aceto mixtum, in ea mixtura corium vaccinum liquefacito, deinde coquito, pannumq; aliquoties complicatum ei decoctioni mergito, & vt epithema pro more imponito.*

Quod si omnibus his frustra vsus fueris, tandem his pessarijs, miram astringendi vim habentibus, vti poteris. Pessaria.

℞. *Tryphera magna,*
Micletæ,
Athanasiæ, ana ℥.j.
Hypocisthidos,

Succi acaciæ,
Boli Armeniæ,
Sanguinis draconis,
Radicum consolidæ maioris,
Arnoglossi,
Gallarum,
Psidiæ, ana ʒ.j.

Misceantur & incorporentur omnia cum succo plantaginis & rutæ, fiantq́ pessaria.

Vel aliter.

℞. *Gallarum immaturarum combustarum aceto extinctarum ʒ.ij.*
Gummi Arabici ʒ. ß.
Sanguinis draconis,
Pulueris radicum symphyti,
Sumach,
Mastiches,
Capitum glandium,
Hypocisthidos,
Acaciæ,
Cornu cerui vsti,
Colophoniæ,
Myrrhæ,
Scoriæ ferri, ana ʒ.j.
Camphoræ ℈ j.

Misce & incorpora omnia simul cum succis sanguinariæ, semperuiuæ, solani, vermicularis & plantaginis q. s. fiatq́ pessarium.

Vel aliter.

℞. *Cineris testarum ouorum combustarum,*
Testarum de cancris,
Sanguinis draconis,
Boli Armeniæ,
Stercoris bouini sicci, ana ʒ.ij.
Marchasitæ argenti vel auri diligentissime triti ʒ.j.
Pilorum hircorum,

Leporum,

Leporum,

Bombacis, omnium combustorum, ana ʒ.ß.

Misce cum succo rutæ & plantaginis q.s. & fiat pessarium.

Quod si autem nimia sanguinis caliditas fluxũ impulerit, magnamq́; sitim pepererit, diæta ad frigidum & siccum declinanda erit, vsusq́; rerum externarum omnium talis instituendus est qui corpus confirmet & vegetet. Potus esto, aqua chalybeata, syrupo granatorum mixta. Electuarium autem tale primum parari poterit, de quo mane & vesperi & post cibum sumptum buccellam quantitate nucis castaneæ comedat. Si fluxus à caliditate sanguinis fit, quomodo curandus.

℞. *Conseruæ rosarum antiquæ ℥.j.*

Diaolibani ℥.ij.

Coralli rubei & præparati ʒ.j.

Margarit. præparat. ℈ j.

Seminis cumini in aceto per diem infusi ʒ j.s.

Menthæ siccæ ℈ iiij.

Olibani ℈ ij.

Mastiches,

Nucis cupreßi,

Radicis bistortæ, ana ʒ.ß.

Spicæ Indicæ ℈ j.

Terenda terantur omnia cum syrupo de granatis q.s. subacta fiant electuarium deauratum.

Pilulis sequentibus etiam vtendum erit quinque ex illis mane, vel tribus ante cœnam horis drachmæ pondere sumptus.

℞. *Thuris,*

Mastiches,

Mumiæ,

Aluminis,

Cornu cerui vsti & loti,

Nucum cupreßi,

Coaguli leporis vel hœdi, ana ʒ.j.

Gummi Arabici ʒ.j.

Misce, & cum succo cardui Mariæ fiat massa pilularum.

Laudantur hic & pilulæ de bdellio cum succo porri præparatæ.

Emplastrum hoc, vel solida, vel liquida forma vnguenti modo paratum, multam ante & retro perungendo mulierem vim habebit.

℞. *Olei mastiches ℥.ij.*
Myrtini,
Succi menthæ,
Rosarum rubearum, ana ℥.j.
Pulueris mastiches ℥.ij.
Nucum cupreßi,
Mumiæ,
Bistortæ,
Olibani,
Myrtillorum,
Rosarum rubearum, ana ʒ.ij.
Cypsi vsti,
Aluminis,
Gallarum,
Capitum glandium, ana ʒ.j.
Boli Armeniæ,
Terræ sigillatæ, ana ʒ.ß.
Ceræ albæ q.s.
Misce, & fiat emplastrum.

Hoc vnguento vncta, sequens cerotum ante retroq; impositum vsque gestare poterit.

℞. *Mastiches ℥.j.s.*
Ladani,
Olibani. ana ʒ.ij.
Gallarum,
Nucum cupreßi,
Bistortæ,
Mumiæ, ana ʒ.j.
Myrrhæ,
Galbani,
Terræ sigillatæ, ana ℈ ij.

Misce cum oleo mastichino & cera q.s. fiatq; cerotum, quod supra corium

rium album linitū ante retroq; mulieri fluxum patiēti imponatur. Prosunt in hoc casu thermæ, non sulphureæ, sed cupro & alumine constantes.

Quod si autē ex sola frigiditate sanguinis fluxus ortus fuerit, tum eo omnino modo procedendum vt suprà in curanda sterilitate phlegmatica præscripsimus.

CAPVT XI.

De retentionis menstruorum causis & cura.

QVia verò de nimijs mensium fluxibus eorundemq; cura priori capite docuimus, proximum est de retentione ipsorum aliquātulum quoq; verba facere. Inde enim plurimæ ægritudines contrahuntur, si contra naturam detineantur, nec singulis lunationibus in mulieribus ætate & habitudine corporis bene dispositis tanto fluxu quanto oportebat, alleuentur. Hanc autem externis & internis de causis contingere tenendum est.

Externæ causæ sunt, aer nimis calidus, frigidus & siccus, cibi nimis calidi & styptici, quibus humores aduruntur, corpus exciccatur, & concoctiones impediuntur: cibi item nimis frigidi, propter frigus nimium reliquos corporis humores congelantes, & restringendo ab exitu prohibentes. Ad has causas & hæ pertinent: vigilia nimia, ieiunium immodicum, intempestiua & subitanea quæuis corporis commotio, velut ira grandis, furor subitus, mœstitia grauis, luctus ingens, solicitudo nimia, labor magnus, morbi maiores quiuis, paroxysmi acuti, febris quartana, cephalæa, hectica, pinguedo nimia, fluxus sanguinis narium vel membri alicuius alterius, hulcera & apostemata grandia. Externæ causæ retentionis menstruorum.

Internæ causæ sunt, partim ex humoris vitio, partim verò sine humoris vitio contractæ. Sine humoris vitio causæ sunt, nimia caliditas, frigiditas & siccitas. Biliosis enim propter caliditatem nimiam humores exciccantur, eoque menstrua retinentur. Melancholicis autem propter nimiam frigiditatem & siccitatem idem contingit. Quando autem sine humoris vitio contingunt, qualitates in causam trahere oportet, licétque certis signis obseruare ex quanam qualitate, rursumq; an ex simplici vel composita profecta sint. Si ex frigiditate & siccitate, menses fluent paucissimi, color erit Internæ causæ. Vitium qualitatum.

pallidus, desiderium Veneris nullum, vrina tenuis, alba & sine debita in fundo subsistentia. Si ex caliditate & siccitate, menstrua erunt paucula, color eorum rubicundior. Veneris appetitus maior, vrina tenuis, rubicunda, subsistentia in fundo eius fere nulla. Vt plurimum autem humoris vitio isthæc retentio contingit, puta phlegmatis, cholera & melancholia, sanguinis verò nequaquam, quia illi propter dominantes humores reliquos in sanguine retinentur tantum.

Vitium humorum.

Signa autem communia quibus obseruatur humoris vitio retentionē hanc contractam esse, hæc sunt, dolores inquam ab vmbilico ad pudenda vsq; maximi, & circa renes, lumbos & coxas continui, capitis verò plurimi, nec non sudores frigidi: oculorum ægritudines propter ipsorum cum matrice affinitatem multæ, palpebrarum tristis grauitas, color pallidus, mœrores multi, frequens fastidium cibi, appetitus inertes, membrorum debilitas, & grauedo totius corporis. Sed pro humorum qualitate hic quoq; maxima obseruantur discrimina, vti sequenti tractatione manifestum fiet.

Si à phlegmate veniat, quæ signa & quæ curæ.

Si a phlegmate causa sit, mulieres pallescunt, oculi liuescunt, supercilia tument, frigus in fundo matricis sentitur, crassi & fœtidi humores interdum diffluunt, albi menses stillant, vrina pallida, lactea, spissa, crassaq; in fundo obseruatur subsistentia. Vbi autem hæc causa obseruata fuerit, primù .. diæta ad calidum & siccum dirigenda erit: deinde frigida isthæc materia sequenti syrupo ad purgationem erit emollienda & præparanda.

Syrupus.

℞. *Chamæpithyos,*
Chamædryos,
Origani,
Rosmarini,
Pulegij,
Saluiæ,
Sisymbri,
Calamenti,
Mentastri,
Origani,
Thymi, ana M.j.
Foliorum senæ ℥.j.
Radicum rusci,

Asparagi,

Asparagi,
Apij,
Petroselini,
Raphani syluestris,
Rubeæ maioris,
Valerianæ, ana ℥.j.ſ.
Granorum iuniperi ℥.iij.
Agarici ʒ.ij.
Seminis vrticæ,
Dauci,
Ameos,
Anisi,
Maratri,
Costi, ana ℥.ß.

Misceantur & conquassentur omnia, atq; decoquantur in aqua fontanæ ℔.iij. ad medietatem colentur, & colaturæ addatur sacchari q.ſ. aromatizetur cum cinamomi ʒ.ij. & fiat syrupus, cuius dosis sint ℥.iij.

Vel aliud digestiuum tale fiat:

℞. *Oximelitis compositi ℥.iij.*
Syrupi de artemisia ℥.ij.
Aquarum artemisiæ, &
Melissæ, ana ℥.iiij.ſ.

Aromatizetur cum cinamomi ʒ.j.

Fiat potio tribus haustibus sumenda.

Præparata ad purgationem hoc modo materia, tum sequenti potione erit expurganda. Potio.

℞. *Cassiæ bene pinguis & extractæ cum decoctione chamædryos ℥.j.ſ.*
Cuscutæ,
Liquiritiæ,
Polypodij,
Passularum,
Capillorum Veneris, ana M.ſ.
Cassiæ extractæ,

Electuarij Indi, ana ʒ.iij.
Syrupi de radicibus sine aceto ℥.j.

Pilulæ. *Misce, & cum iusculo cicerũ rubeorum fiat potus, cuius dosis sit ℥.ij.*
Si pro potu pilulæ magis adlibuerint, his erit vtendum.

℞. *Massarum pilularum fœtidarum,*
Aggregatiuarum, ana ʒ.ß.
Diagridij grana iij.

Misce cum syrupo de artemisia, fiantq́; pilulæ, quarum vna vice IX. erunt sumendæ.

Puluis. *Vel puluis hic in iusculo cicerum vel aqua lactis sumendus, sic parabitur.*

℞. *Turbit electi ʒ.j. vel ℈ iiij.*
Zingiberis ʒ.ß.
Salis gemmæ, grana vj.
Croci, grana ij.
Cinamomi, grana iij.
Sacchari ʒ.ij.

Misce, & fiat puluis.
Vel potione sequenti vtendum.

℞. *Benedictæ laxatiuæ,*
Electuarij Indi, ana ʒ.ij.
Diacassiæ ʒ.iij.

Misce cum aqua Melissæ & Artemisiæ q.s.
Et fiat haustus.

Morselli. *Vel morselli purgantes tales fiant.*

℞. *Rosarum rubearum,*
Zingiberis,
Cinamomi, ana ʒ.iij.
Sandali albi & rubei, ana ʒ.j.
Hermodactylorum,
Esulæ, ana ʒ.iij.
Turbit ʒ.iiij.
Diagridij ʒ.ij.
Mastiches ℈ j.

Sacchari

Sacchari albi ℔.j.

Dissoluantur omnia hæc in aqua artemisiæ, & fiat confectio in morsellu, cuius dosis sit ʒ.iiij.

Vel infusione sequenti vtendum. Infusio.

℞. *Agarici ℥.ß.*
Zingiberis ℈.ij.
Salis gemmæ ℈ ß.
Infundantur in aqua artemisiæ ℥.iij.
Adde oxymelitis squillitici ℥.j.

Infundantur omnia hæc horis XII. deinde colentur, exprimantur & aromatizentur cum cinamomo & saccharo q.s. fiatq; potus.

Expurgata iam sufficienter superflua materia, proximum est vt tale balneum cui expurgata insideat, præparetur. Balneum.

℞. *Sauinæ,*
Calamenti,
Origani,
Melissæ,
Matricariæ,
Mentastri,
Pulegij,
Meliloti,
Chamæmæli, ana M.ij.
Chelidoniæ,
Peucedani,
Prassij,
Absinthij, ana M.j.
Foliorum lauri,
Lauendulæ,
Mercurialis,
Rosmarini,
Ozimi,
Florum sambuci, ana M.iij.
Althææ cum radicibus M.iiij.
Artemisiæ M.vj.

Radicum valerianæ ℔.ij.

Omnia hæc excepta artemisia conquassentur, & sacco conclusa in aqua bulliant, fiatq; balneum.

Vnguentum. *Balneo egressa lecto decumbat, & sequenti vnguento infra vmbilicũ & circa lumbos vngatur.*

℞. Olei liliorum,
Amygdalorum dulcium,
Medullæ cruru vituli, ana ℥.j.
Muscilaginis althææ,
Fœnogræci,
Seminis lini, ana ℥.j.
Ceræ q.s.
Misce trita, & fiat vnguentum.

Puluis. *Hoc facto, de sequenti puluere cochleare vnum plenum cum iusta prioris decoctionis parte sumptum, bene calidum ebibat, & deinde lecto decumbens quiescat.*

℞. Cinamomi electi,
Corticum cassiæ fistulæ, ana ℥.ß.
Cassiæ ligneæ ʒ.iij.
Croci ʒ.j.ſ.
Aristolochiæ rotundæ,
Asari,
Calami aromatici,
Corticum radicum capparis,
Costi,
Dictamni,
Radicis tormentillæ,
Eryngij,
Laccæ, ana ℈ iiij.
Chamæpityos,
Chamædryos,
Foliorum lauri,
Origani,
Pulegij,

Zingibe-

Zingiberis,
Calamenti,
Thymi,
Seminum leuistici,
Rutæ agrestis,
Dauci,
Nasturtij agrestis,
Hyssopi,
Cubebarum,
Nigellæ,
Ameos,
Anisi,
Marathri,
Baccarum lauri,
Serapini, ana ʒ. ß.
Sacchari ad pondus omnium.

Misce, & fiat puluis.

Si puluerem hunc hoc modo sumere fastidierit, confectio in morsellis, de quibus semper post balneum comedat, hoc modo fiat. ℞. Prædicti pulueris sine saccharo ℥ j. sacchari vero albi ℔. ß. Dissoluatur saccharum in decoctione priori vel aquæ artemisiæ q. s. & confectio in morsellis fiat.

Probantur in hac causa à phlegmate profectæ omnes calidiores thermæ multo sulphure constantes, quales sunt Badenses nostræ.

Quod si autem præscripto balneo vti mulier non potuerit, iiij. M. ex prædictis speciebus collectis sumat, cum vino optimo decoquat, & fumum illarum per embotum recipiat. Fomentum. Suffitus.

Si & hoc ferendo impar fuerit, tamen sequenti suffitu suffiatur.

℞. *Amomi,*
Galbani, ana ʒ iij.
Assæ fœtidæ,
Castorei,
Spodij, ana ʒ. j.

Misce, & fiat puluis, de quo vna vice ʒ. j. prunæ iniecta suffitus in matricem tantum recipiendus fiat.

Pilulæ. Post suffitum factum his pilulis vtatur, vij. vna dosi sumptis.

℞. Fructus sauinæ ʒ ij.
Rutæ siccæ ʒ j.
Seminis rutæ agrestis ʒ ß.
Assæ fœtidæ,
Lachrymæ Ammoniacæ,
Rubeæ tinctorum, ana ℈ j.
Myrrhæ,
Castorei, ana ℈ ij.
Cinamomi,
Piperis nigri, ana ʒ ß.

Misceantur omnia fiantq; puluis, & aqua artemisiæ subigantur, & pilulæ ad modum cicerum formentur.

His omnibus peractis vtraq; saphena in vtroq; pede descendente luna aperiendæ erunt.

Pessaria. Deinceps his pessariis vti licebit:

℞. Theriacæ,
Mithridatij, ana ʒ.ß.
Castorei,
Lachrymæ Ammoniacæ ana ʒ j.

Misce cum bombace in succo mercuriali tincto, & fac pessarium.

Vel aliter.

℞. Succi rutæ,
Absinthij, ana partes æquales.
Myrrhæ,
Euphorbij,
Castorei,
Seminis sauinæ, ana ʒ.j.ß.
Misce, & fiat pessarium.

Aliud pro mulieribus natura robustioribus sic parari poterit:

℞. Ellebori albi,
Pyretri, ana ʒ.iij.
Nigellæ,
Diagridij, ana ʒ.j.

Misce

Misce cum succo mercurialis, & fiat pessarium.

Aliud, maioris efficaciæ tale fiat:

℞. *Nigellæ,*
Staphisagriæ,
Centaureæ minoris, ana ʒ. ij.
Ellebori albi,
Vitri,
Salis gemmæ,
Piperis nigri,
Diagridij, ana ℈ ij.
Aloes,
Ladani,
Galbani,
Terebinthinæ claræ,
Styracis calamitæ, ana ʒ. iij.
Ambræ ℈ j.

Misceantur omnia, & calido pistillo propter gummi incorporentur, & inclusa panno in mercuriali succo madefacto, fiant pessaria.

Vel aliter.

℞. *Gentianæ ʒ ij.*
Sauinæ,
Staphisagriæ,
Colocynthidis,
Nigellæ, ana ʒ j. ß.

Incorporentur hæc omnia cum succo cucumeris asinini, id est, elaterij, vel succo mercurialis, & fiant pessaria.

Priora hæc si parum prodesse videntur, alia pessaria hoc modo paranda erunt.

℞. *Succi mercurialis,*
Absinthij,
Matricariæ,
Artemisiæ, ana ℥ iij.
Myrrhæ,
Euphorbij,

Castorei

Castorei, ana ʒ. ij.
Seminis sauinæ,
Nigellæ, ana ʒ. j.
Ladani,
Galbani, ana ʒ j. ß.

Terenda terantur, ſucci autem ad ſpiſsitudinem decoquantur, fiant peſſaria longitudine & craſsitudine vnius digiti.

Si à bile retentio mēſium ſit, quomodo curanda.

Cæterum ſi à bile menſtruorum retentio proueniat, in fundo matricis calor, ſiccitas, coarctatio & duricies quædam non ſine doloribus & punctu-ris obſeruabitur. Comitantur has notas deſiderium Veneris, palpebrarum color citrinus, vrina rubea, menſes pauci coloris citrini ſemper. Ea autem cauſa cognita, vniuerſa diæta ad frigidum & ſiccum declinanda erit. Deinde ſuperflua materia ſequenti decoctione ad purgationem erit præparanda.

℞. *Foliorum ſenæ ℥ j.*
Artemiſiæ, M. ij.
Capillorum Veneris,
Acetoſæ,
Endiuiæ,
Scolopendriæ,
Betonicæ,
Eupatorij,
Meliſſæ,
Mercurialis, ana M. j.
Seminū quatuor frigidorū,
Agni caſti,
Dauci ſylueſtris,
Pæoniæ,
Aſparagi,
Abrotoni,
Endiuiæ,
Baſilici,
Millefolij, ana ℥. ß.
Roſarum rubearum,
Florum borraginis,
Violarum, ana p. j.
Radicum Rhabarbari electi ʒ. j.
Valerianæ,
Ruſci,
Aſparagi,
Petroſelini,
Apij, ana ℥. j.
Cyperi,
Spicæ, ana ʒ. ß.
Cicerum,
Faſeolorum rubeorum,
Granorum iuniperi,
Fœnugræci, ana p. j.

Miſceantur & quaſſentur hæc omnia, & cum aquæ fontanæ ℔. iij. decoquantur ad medietatem vſq; colentur, & colaturæ addatur ſacchari q. ſ. & cum cinamomi ʒ. j. ß. aromatizetur. Huius decoctionis ʒ iij. quatuor continuis

tinuis diebus mane vacuo adhuc ventriculo, vel vesperi tribus ante cœnam horis bene calidas bibendas præbebis.

Si autem decoctionem hanc horruerit, sequenti syrupo vtatur: Syrupus.

℞. *Syrupi acetosæ simplicis* ℥ j.
Oxymelitis simplicis ℥ ß.

Misce cum aquarum cichoreæ & endiuiæ ana ℥.j. *& fiat haustus vnus.*

Vel aliter.

℞. *Syrupi de rosis persicis* ℥.j. *de Endiuiæ* ℥. ß.

Misce cum prædictæ decoctionis vel aqua endiuiæ ℥ ij. *& fiat haustus vnus.*

Vel talia solutiua parare poteris.

℞. *Mannæ* ℥ ß.
Elect. de succo rosarum,
Confectionis hamech,
Diacassiæ, ana ʒ.j.
Syrupi violarum ℥ ß.
Aquarum cichoreæ &
Endiuiæ, ana ℥ j.

Miscendo fiat haustus vnus.

Vel aliter.

℞. *Rhabarbari electi* ʒ ij.
Spicæ nardi grana vj.

Vino optimo conspersa, in aqua lactis horis xij. infundito, deinde cola, & colaturæ adde

Mannæ,
Cassiæ nouiter extractæ ana ℥ ß.
Syrupi violarum ℥ j.
Aromatizetur cum cinamomo q. s.
& fiat potus ℥ iij.

Materia superflua his solutiuis iam sufficienter expurgata balneum mox cui insideat tale est decoquendum. Balneum.

℞. *Althææ cum radicibus* M. iij.
Artemisiæ M. ij.
Florum sambuci,
Foliorum salicis,

Matris violarum,
Polytrichi, ana M. j.
Valerianæ ℔. ß.
Fœnograci,
Seminis lini, ana ℥. iij.
Salis communis ʒ. ij.
Aluminis rocha ℥. ß.
Sulphuris ʒ j.

Conquassentur, misceantur & sacco concludantur omnia, fiatq́ coquendo balneum, cui mulier insideat. Prosunt in hoc casu omnes aquæ alumine & cupro temperatæ.

Vnguentum. *Balneo egressa semper circa lumbos & infra vmbilicum hoc vnguento perungatur.*

℞. *Olei rosarum,*
Amygdalorum dulcium,
Violarum, ana ℥ j.
Medullæ cruris vituli ℥. ß. ʒ. ij.
Butyri sine sale,
Pinguedinis gallinæ,
Muscilaginis fœnograci,
Muscilaginis seminis lini, ana ℥ ß.
Ceræ q. s.
Et fiat vnguentum forma liquida.

Puluis. *Post vnctionem factam de sequenti puluere cochleare vnum plenum in decoctionis adscriptæ modico potu sumat, & lecto decumbens quiescat.*

℞. *Herbarum acetosæ,*
Melissæ,
Mercurialis,
Artemisiæ,
Cicerum rubeorum,
Faseolorum rubeorum,
Fœnograci,
Radicis imperatoriæ,
Valerianæ, ana M. ß.

Misca

Misce cum vino q.s. fiatq́, decoctio, coletur, & colaturæ addantur sequentis pulueris ℥ ij. simulq́, bibantur bene calida.

℞. *Corticum caßiæ fistulæ,*
Cyperi, ana ʒ j.
Radicis tormentillæ,
Pæoniæ à superiori cortice mundatæ,
Cinamomi, ana ʒ ij.
Croci,
Seminis dauci syluestris,
Granorum pæoniæ, ana ʒ. j. ß.
Seminum agni casti,
Apij,
Basilici,
Petroselini,
Mercurialis,
Asparagi,
Milij solis, ana ʒ. ß.
Capillorum Veneris,
Polytrichi,
Chamæmali,
Betonicæ,
Eupatorij,
Spicæ nardi,
Squinanthi,
Lupulorum,
Endiuiæ ana ℈ j.
Sacchari tantundem,
Misce, & fiat puluis.

Si puluere hoc prædicto modo vti non voluerit, confectio in tabulis fiat, quas balneo egressa aut solas comedat, aut præscripto decocto dissolutas sumat. Harum autem confectio talis sit. ℞. Præscripti pulueris sine sacchara ℥ j. sacchari albi ℔ ß. saccharum dissoluatur aqua rosarum, subigatur puluis, fiantq́, tabulæ in morsellis. Tabulæ.

Si balneo hoc vti non placuerit, tamen fomento hoc vtatur: Fomentum.

 ℞. *Abrotoni,*

℞. *Abrotoni,*
Aneti,
Artemisiæ,
Chamæmeli,
Gallitrici,
Melissæ,
Mercurialis,
Florum sambuci,
Rosarum rubearum, ana M. j.
Fœnograci,
Seminis lini, ana ℔. ß.

Suffitus. *Misce omnia, fiatq; decoctio cum vino q. s. qua foueatur mulier.*
Vel sequentem hunc suffitum per embotum recipiat.

℞. *Seminis agni casti ℥ j.*
Aneti M. j.
Carui,
Costi, ana ℥ j.
Misce, & fiat decoctio cum vino q. s.

Omnibus his peractis post diem quintum aut sextum venæ malleoli vel saphenæ vtriusq; pedis aperiendæ sunt, vel vno die tantùm vna, altero verò etiam altera. Proderit & balneo sudare, nec non circa coxas ventosis cutem scarificare.

Pessaria. *Deinde & pessarijs his vti licebit:*

℞. *Boracis,*
Amomi,
Myrrhæ,
Aristolochiæ rotundæ,
Calami aromatici,
Caryophyllorum,
Maioranæ ana ʒ. j. ß.
Diagridij grana X.

Misce cum succis artemisiæ, absynthij & mentastri q. s. fiatq; nasale quo vtendum erit continuè.

Vel aliter.

℞. *Tryphera*

℞. *Tryphera magna sine opio* ℥.ß.
Myrrhæ,
Calamenti montani, ana ʒ.ij.
Rutæ recentis ʒ.iij.
Sauinæ,
Radicum abortoni, ana ʒ.iiij.
Ladani,
Galbani,
Serapini,
Assæ fœtidæ, ana ʒ.j.ſ.
Radicum rubeæ maioris,
Cyperi, ana ʒ.j.

Misce, & fiat puluis, sed cum felle tauri & oleo liliorum fiat pessarium.

Vel sequenti pessario erit vtendum:

℞. *Succi mercurialis,*
Absinthij,
Maiorana,
Artemisiæ,
Gallitrici,
Mentastri, ana ℥.ß.

His succis præscriptos pulueres misce, & pessarium debita quantitate confice.

Quando autem ex melancholia menstruorum retentio prouenerit, dolores & sonitus in fundo matricis obseruantur, propter ventositates simul mixtas & conclusas. Vrina tenuis, liuida & remissa erit: pannus eo fluxu tinctus, colore lurido comparebit. Hac aût causa cognita, ante omnia diæta ad calidû & humidum est declinanda. Deinde superâs materia sequenti decoctione vel digestiuo emollienda & ad purgationem erit præparanda. Quando ex melancholia fuerit, quomodo curanda.

℞. *Foliorum senæ* ℥.j.
Herbarum calamenti,
Origani,
Artemisiæ,
Stæchados,
Scolopendriæ,
Eupatorij, ana M.ſ.
Florum borraginis,
Buglossi,
Violarum,
Capillorum Veneris,
Chamædryos, ana p.j.
Radicum apij,
Asparagi,
Fœniculi,
Corticum rad. capparû, ana ʒ.ij.
Liquiritiæ,
Passularum, ana ℥.ß.
Rhabarbari electi,
Agarici, ana ʒ.j.

Misce cum aqua fontana, & decoquatur vsq; ad medietatê: cola deinde, & colaturæ adde sacchari albi q.ſ. & aromatizetur cum cinamomi ʒ.j. *Ex decocto hoc toties infirmæ præbendum, donec materia satis emollita videatur esse.*

Vel aliud digestiuum parabis hoc modo:

℞. *Oxymelitis simplicis ℥.j.*
Syrupi de radicibus ℥.ß.
Aquarum asparagi &
Sambuci, ana ℥.j.
Aromatizetur cum cinamomo q.s. & fiat haustus vnus.

Materia autem satis emollita sequenti potione erit expurganda.

℞. *Capillorum Veneris,*
Florum borraginis,
Buglossi,
Violarum,
Lupulorum,
Stœchados,
Chamædryos, ana M.s.
Polypodij ʒ.iij.
Liquiritiæ,
Passularum, ana ℥.

Misceantur & conquassentur omnia, fiatq́; decoctio cum aqua fontana q.s. ad medietatem vsq; cola deinde, & colaturæ adde,

Syrupi de epithymo,
Violarum,
Cassiæ nouiter extractæ,
Mannæ, ana ʒ.iij.
Electuarij hamech,
Diaphœniconis, ana ʒ.j.s.

Misce & fiat minoratiuum.

Vel si placet hoc modo fiat:

℞. *Myrobalanorum Indorum ℥.ß.*
Citrinorum ʒ.ij.

Infundantur in aqua lactis per horas XI. deinde exprimantur, & colaturæ addantur,

Cassiæ extractæ,
Mannæ, ana ℥.ß.
Pulueris epithymi ℈.ij.
Zingiberis, grana vj.
Sacchari q.s.

Misce & fiat potus.

In hoc casu & pilulæ Indæ probantur maxime.

Expurgata autem sufficienter abundante materia, balnea quoq;, fomenta, suffitus, vnguenta, pulueres, pessaria instrui poterunt eo modo vti de phlegma-

phlegmate & cholera modo diximus, sed non sine peritorum medicorum consilio. Iam enim de retentione menstruorum certa de causa plura dicendi finem facimus.

Hæc sunt, Lector humanissime, quæ pro instituta breuitate, de seminis & humanæ genituræ origine, natura, conceptu, alteratione, incremento & perfectione: noc non de matricis habitu, dispositione, natura, partibus, partuumq́ naturalium & non naturalium diuersis formis, infantibus viuis & mortuis & secundis quoque impellendis & extrahendis: rursumq́ de falsis conceptibus vteriq́ tumoribus primarijs, veluti mola, tympanitide & hydrope, cum multa illorum curandorum doctrina, simulq́ de genituræ defectibus, infantibus imperfectis & monstrosis partubus, conceptusq́ dignoscendi & agnoscendi rationibus: sterilitatis item, conceptum generationemq́ impedientis, diuersissimis ex causis ortæ signa & curas, cum varijs sterilitatis corrigendæ & fœcunditatis adiuuandæ præceptis, vnà cum potissimis matricis ægritudinibus, suffocatione, præcipitatione, nimio mensium fluxu, eorundemq́ retentione, quæ & ipsæ conceptum prohibent, generandiq́ virtutem impediunt, simul adhibitis earum curis varijs ac diuersis, dare voluimus: quæ si grata tibi fore videbimus, aliquando & de puerperarum infantiumq́ recens natorum varijs ægritudinibus curandis, quæ hinc inde à multis vtiliter prodita sunt colligemus, & volente Domino publicæ vtilitatis gratia in lucem dabimus.

FINIS.

FRANCOFVRTI AD MOENVM,
apud Petrum Fabricium, impensis Sigismundi Feyrabendij.
M. D. LXXXVII.